

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПВНЗ «МІЖНАРОДНИЙ ЕКОНОМІКО-
ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ АКАДЕМІКА СТЕПАНА ДЕМ'ЯНЧУКА»**

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
СУЧАСНОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА ЛІНГВОДИДАКТИКИ**

**Збірник тез виступів учасників
студентської науково-практичної конференції
м. Рівне, 18 травня 2023 р.**

**До 30-річчя Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»**

**Рівне
2023**

УДК 80 (05)

A-43

*Рекомендовано до друку радою історико-філологічного факультету
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»
(протокол №10 від 19 червня 2023 р.)*

Рецензенти:

Горошкіна О. М., доктор педагогічних наук, професор, завідувач відділу української мови і літератури Інституту педагогіки НАПН України

Назарець В. М., доктор філологічних наук, доцент, завідувач української мови і літератури та методик їх навчання Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії імені Тараса Шевченка

Актуальні проблеми сучасної філології та лінгводидактика : зб. тез доп. учасників наук.-практ. конф. (м. Рівне, 18 травня 2023 р.) / упор. Л. М. Овдійчук, Л. Є. Брильова ; Міжнар. економ-гуманітар. у-т імені академіка Степана Дем'янчука. – Рівне : МЕРУ ім. акад. С. Дем'янчука, 2023. – 101 с.

У збірнику вміщено тези доповідей про проблеми і перспективи сучасної мовознавчої науки та літературознавства, лінгводидактики і методики навчання української та зарубіжної літератури у закладах середньої освіти.

Відповідальність за якість оформлення тез і цитування джерел несуть автори та наукові керівники.

©Овдійчук Л. М., Брильова Л. Є., 2023

© Приватний вищий навчальний заклад
«Міжнародний економіко-гуманітарний
університет імені академіка Степана
Дем'янчука», 2023

ЗМІСТ

Напрям 1. Мова як чинник ідентифікації нації.

- Головенко В. В.** Національно-культурна характеристика українців: фразеологічний аспект. 5

Напрям 2. Проблеми і перспективи сучасної лінгвістики.

- Паруха О.П.** Фразеологічні одиниці з компонентом *мир* у сучасній англійській мові. 8
- Семенюк А.В.** Особливості передачі українських воєнних реалій англійською мовою (на прикладі англосовітських періодичних видань «The Kyiv Post», «The Guardian») 10

Напрям 3. Художня література: текст, контекст, інтертекст.

- Власюк Н.І.** «БУ-БА-БУ» як поліфонічно-карнавальний стиль літератури. 14
- Ісаєв І.Р.** Документалізм роману М. Матіос «Букова земля». 17
- Мельник Т.М.** Проблеми жіночої емансипації у творчості Ольги Кобилянської. 19
- Міщенко С.Ю.** Проблема ідентичності в романі Б. Шухтера «Пора вітрів». 21
- Скуба І.О.** Поезія Максима Рильського «Шопен»: текст і контекст. 24

Напрям 4. Література для дітей: проблемно-тематичний та жанрово-стильовий аспекти.

- Гривнак М.А.** Проблема вибору й життєвих цінностей у повісті Оксани Думанської «Школярка з передмістя». 29
- Дутчак Т.В.** Патріотична тематика у сучасній літературі для дітей: сюжети, образи, моделі поведінки персонажів. 33
- Кульчак Х.В.** Християнська тематика у сучасній українській літературі для дітей (на матеріалі творів Галини Кирпи та Дзвінки Матіяш). 38
- Муленко Г.О.** Бестиарні мотиви у книзі В. Вдовиченко «36 і 6 котів». 43
- Савчук Ю.П.** Вплив української художньої літератури на свідомість підлітків. 45

Напрям 5. Актуальні тенденції лінгводидактики.

- Бородієнко М.М.** Можливості використання комп'ютерних технологій у процесі навчання англійської мови. 48
- Ветлянчук Д.М.** Соціокультурне виховання учнів основної школи засобами англійської мови. 52
- Денисюк О.В.** Навчання ознайомлювального читання на уроках англійської мови у 5-му класі. 55

Кривой В.М. Ігрові форми роботи на уроці англійської мови в старшій школі	59
Попов А.О. Тестування як засіб контролю англійської лексичної компетентності на основі аудіювання у старшій школі ЗЗСО	63
Саханда П.П. Формування інформаційно-комунікативної компетентності учнів старшої школи на уроках англійської мови в умовах дистанційного навчання	67
Щербина Б.В. Формування вмінь аналітичного читання учнів старших класів на уроках англійської мови	71
Бухал В.І. Використання інтерактивного навчання в старших класах ЗЗСО на уроках іноземної мови	
<i>Напрямок 6. Сучасні проблеми методики навчання української та зарубіжної літератури у закладах середньої освіти.</i>	
Генералова А.М. Можливості використання Chat–GPT на уроках мовно-літературного циклу в початковій школі	79
Криворучко М.М. Інтерактивні методи аналізу образу-персонажа на уроках літератури	83
П'ятка Н.В. Дитяча література як засіб формування характеру молодших школярів.	88
Терпелюк В.О. Вивчення монографічної теми із застосуванням ІКТ на уроках літератури (на прикладі життя і творчості Василя Симоненка)	90
Хомич Л.О. Особливості вивчення життя і творчості Олени Теліги на уроках української літератури із застосуванням ІКТ	95

Головенко Вікторія Валеріївна

магістрантка 1-го курсу факультету філології, історії та політико-юридичних наук Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Науковий керівник: д.пед. наук, проф.кафедри української мови, методики її навчання та перекладу Рудюк Тетяна Вікторівна

**НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНА ХАРАКТЕРИСТИКА УКРАЇНЦІВ:
ФРАЗЕОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ**

Важливою особливістю сучасних лінгвістичних досліджень є докладне вивчення національно-культурного аспекту мови як компонента, що транслює та зберігає в собі історичні відомості, традиції, національні особливості, факти минулого й сьогодення. Мова є винятковою системою, яка дозволяє людині спілкуватися та відтворювати явища дійсності. Антропоцентризм займає чинне місце в дослідженнях лінгвістики. Пилипак В. П. наголошує, що «з давніх-давен у мовознавстві основним питанням постає взаємообумовленість мови і людини, усвідомлення сутності мовних процесів і ролі в них людини як вербальної істоти» [6, с. 17].

Фразеологізми досить активно функціонують в українській мові. Дану тенденцію простежено протягом усієї історії нашого народу, про що свідчить широкий спектр фразеологічних одиниць (ФО), повсякденна розмовна мова. Українці часто використовують фразеологічні одиниці та стійкі сполуки. Крім того, досліджувані елементи інтерпретують специфічні характерні риси народу, які маніфестують духовні цінності, особливості культури народу.

Дослідження особистості є підґрунтям вивчення сучасного мовознавства, оскільки «людський чинник в мові представлений антропоцентризмом, через нього постає принцип наповнення мовних категорій» [4, с. 15]. Фразеологічні одиниці здатні забезпечити найменування людиною почуттів, вражень, ситуативних оцінок, власних бачень, емоцій. Отже, вивчення особистості через контекст фразеологізмів є мовним ідентифікатором національно-культурної специфіки.

У досліджуваному явищі української мови констатуємо якісну оцінку характеристик людини, які відображають як позитивні, так і негативні сторони, наприклад: розум, зовнішній вигляд, життєвий досвід, риси характеру, взаємини. Наприклад, українці споконвіку прагнули отримувати нові знання, шанували науку, засуджували небажання вчитися та докладали зусиль: не краса

Напрям 1. Мова як чинник ідентифікації нації.

красить, а розум; не суди з одежі – суди з розуму [2, с. 41, 54]. Виділяємо дві семантичні підгрупи:

1) ФО з позитивною оцінкою інтелектуальних здібностей: зірки з неба хапає; має голову на плечах; має розум у голові; макітра розуму; не в тім'я битий; розуму не позичати; світла голова [5, с. 41, 63, 64, 70, 74, 78, 82].

2) стійки словосполучки з негативною конотацією інтелектуальних здібностей: голова з вухами; капустяна голова; мідний лоб; як Мартин [1, с. 28, 57, 62, 85].

У наведених прикладах зображено піднесене ставлення до розумних, старанних людей; зневажливе – до малоосвічених. Постійне прагнення до самовдосконалення відіграє важливу роль у адаптуванні до мінливості сучасного світу.

«Менталітет – це характер та лад людського мислення, що реалізується на рівні свідомості, але базується на структурних елементах сфери підсвідомого, що включають в себе архетипи як окремої особистості, так і етносу в цілому» [6, с. 806]. Формування менталітету тісно пов'язано з господарством, оскільки переважно осілий спосіб життя, надавав можливості розвивати власну культуру на постійній території існування. Наприклад, землероби використовували волів як тяглову силу, запрягали їх у вози, обробляли землю; чумаки вирушали на них по сіль. Назва цієї тварини часто спостерігаємо у стійких сполуках: вола б з'їв; працювати як віл у ярмі; як віл на рогатину. [8, с. 44, 113, 217]. Значення цієї худоби було важливим у житті селян. Вола вважали символом мудрості: старий віл борозни не скривдить [7, с. 111] Дані ФО передають особливості господарського устрою народу, наполегливість у своїх діях та силу національного духу.

Гармонійний зв'язок із природою склав низку образів, які відзеркалено у ФО на позначення працелюбності: чорний віл, як бджілка, рання пташка, комашка. Важка праця допомагала селянам прогодувати чималу родину: без трудів не їстимеш пирогів; [7, с. 74]; отримати авторитет серед односельців: діло майстра величає [1, с. 58]. Робота для українців стала не лише способом заробітку: усе більше людей намагається максимально розкрити власний потенціал у щоденній праці та отримати задоволення від неї : вкладати душу ; за гаряче й студене хапатись; уганяти коло роботи [5, с. 63, 71, 96]. Кожну розпочату справу українці намагалися завершити: зробив діло-гуляй сміло [7, с. 35]. Наполеглива праця генерувала такі риси як цілеспрямованість, завзятість, терпіння, що стали ознаками менталітету.

Напрям 1. Мова як чинник ідентифікації нації.

Отже, фразеологічний склад мови це – дзеркало національної культури, оскільки у мові закріплено образні висловлювання, які асоціюються з культурно-національними еталонами, стереотипами. Здобуття фактичної незалежності сприяло активізації свободолюбства, що репрезентовано у фразеологічних одиницях: хоч голі, аби на волі; чоловік без волі як кінь на припоні [4, с.42, 91]. У даному спектрі проаналізовано історичне минуле як послідовне творення національно-культурної специфіки сьогодення.

Крім того, між фразеологізмом і національною культурою народу існує прямий взаємозв'язок. Досліджувані одиниці відіграють важливу роль у збереженні етнічної самосвідомості та ідентифікації особистості, вказують на специфічні характеристики українців, як-от: сумлінність, працьовитість, наполегливість, свободолюбство. Така інтерпретація є особливою традицією декодування народної культури, звичаїв і світобачення нації.

Список використаної літератури

1. Білоноженко В. М., Винник В. В., Дятчук В. В., Федоренко Т. О., Словник фразеологізмів української мови. Київ: Наукова думка, 2003. 88 с.
2. Богданова О.М., Словник фразеологізмів та сталих виразів сучасної української мови: довідник. Харків, Основа, 2019. 41 с.
3. Волович В., Горлач М., Жиленкова І. Центр учбової літератури: монографія. Київ: Освіта, 2016. 806 с.
4. Забуранна О.В. Антропоцентризм фразеологічної семантики: автореф. дис. ... канд. філол. наук.: 10.02.15– Київ, 2015. 15 с.
5. Немировська Н. Г., Словник фразеологізмів та сталих виразів. Харків, Основа, 2011. 117 с.
6. Пилипак В.П. Антропоцентричні та егоцентричні концепції: навчальний посібник. Донецьк, ДонНУ, 2009. 17 с.
7. Уждченко В.Д., Уждченко Д.В. Фразеологічний словник української мови: навчальний посібник. Київ, Освіта, 1998. 364 с.
8. Ярещенко А.П., Козир О.В. Сучасний фразеологічний словник української мови: навчальний посібник. Харків, Торсінг, 2018. 311 с.

Паруха Олена Петрівна

здобувач вищої освіти 1 року навчання за другим (магістерським) рівнем історико-філологічного факультету ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука», м. Рівне

Науковий керівник: к. філ. наук, доц. кафедри романо-германської філології Н. Г. Нісаноглу

ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ОДИНИЦІ З КОМПОНЕНТОМ МИР У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

У будь-якій мові світу є безцінна народна скарбниця – фразеологізми, завдяки яким увиразнюється думка, збагачується мова, надається відтінок урочистості або емоційності. З точки зору О.П. Левченко, особливістю фразеології є те, що цей пласт лексики «ілюструє витoki формування національної культури, національної мовної особистості»[3, с.35]. Як зазначає М.В. Жуйкова, «фразеологічна система мови надзвичайно динамічна і легко відгукується на номінативні потреби суспільства і окремих мовців» [2, с. 368], що вказує на безпосередній зв'язок між явищами, які відбуваються в соціумі, та їх віддзеркаленням у прислів'я, приказках, крилатих словах тощо. Не є винятком і сучасні війни зі збройними конфліктами, що є загрозою з усіма трагічними наслідками не лише для певного народу, а й людства в умовах глобалізації. Отже, актуальність теми миру зумовлює інтерес до вивчення фразеологізмів з компонентом мир.

Аналіз лексикографічних джерел надав можливість здійснити тематичну класифікацію фразеологізмів з компонентом мир. Так, тематична група «ментальне здоров'я» представлена фразеологізмами: Nothing can bring you peace but yourself [6], peace of mind[1], peace and quiet [1].

Тематична група «опозиція війна-мир» охоплює такі фразеологізми: Peace is only possible after war [6], Eternal peace lasts until the next war[6], If you desire peace, prepare for war[6], War makes thieves, and piece hangs them[7].

У тематичній групі «ідеологія» зафіксовано фразеологізми: peace movement[1],peace policy[1].

Тематична група «стосунки між людьми» представлена такими фразеологізмами: a peace offering[5], hold one's peace[4], keep the peace[4], make one's peacewith[4], leave someone in peace[4], To live in peace one must be blind,

deaf, and mute[6], One minute of patience can mean ten years of peace[6], A bad peace is better than a good quarrel [8].

У виокремленій групі «матеріальні блага» включено фразеологізми: Peace and a well-built house cannot be bought too dearly[7], It is better to have a piece of bread and an onion in peace than to have a stuffed lamb with quarrels[7], Better a spoon of juice in peace than a table laden with food in quarrel[8].

Тематична група «тваринний та рослинний світ» охоплює такі фразеологізми: A harvest of peace is produced from a seed of contentment[8], If the hen crows instead of the cock, there won't be peace in the fowlyard[8].

У тематичній групі «етичні категорії» зафіксовано фразеологічні одиниці: peace with honour[1], There's no peace for the wicked[6].

Тематична група «грошова цінність» містить фразеологізм Peace at any price[5].

Отже, з усіх тематичних груп, які представлені у класифікації, найбільша кількість фразеологізмів з компонентом мир виявлена у групі «стосунки між людьми», найменшу складає група «грошова цінність». Це є показником образу світу носіїв англійської мови та засвідчує значущість для національної свідомості культури миру, терпимості, створення позитивних взаємовідносин і вирішення конфліктів.

Список використаної літератури

1. Англо-український фразеологічний словник / уклад. К.Т. Баранцев. 2-ге вид., випр. Київ: Т-во Знання, КОО, 2005. 1056 с.
2. Жуйкова М.В. Динамічні процеси у фразеологічній системі східнослов'янських мов: монографія. Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2007. 416 с.
3. Левченко О. П. Фразеологічна символіка: лінгвокультурологічний аспект: монографія. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2005. 263 с.
4. Ammer C. The American Heritage Dictionary of Idioms. Boston: Houghton Mifflin Harcourt, 2003. 1191 p.
5. Gulland D.M., Hinds-Howell D. The Penguin Dictionary of English Idioms. London: Penguin Books, 1994. 305 p.

6. Manser M.H. The Facts of File Dictionary of Proverbs. New York: An imprint of Infobase Publishing, 2007. 499 p.
7. Masello R. Proverbial wisdom: atreasury of the world's greatest proverbs. Chicago: Contemporary Books, 1993. 184 p.
8. Proverbs from around the world: 1500 amusing, witty, and insightful proverbs from 21 lands and languages / compiled by N. Gleason. New York: A Citadel Press Book, 1992. 135 p.

Семенюк Артем Вадимович

здобувач вищої освіти 1 року навчання за другим (магістерським) рівнем історико-філологічного факультету ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука», м. Рівне

Науковий керівник: к. пед. н., доц. І.Ф. Будз

**ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕДАЧІ УКРАЇНСЬКИХ ВОЄННИХ РЕАЛІЙ
АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ (на прикладі англомовних періодичних видань
«The Kyiv Post», «The Guardian»)**

Постійна взаємодія мов і культур, зокрема через здійснення перекладу, сприяє зближенню семантики міжмовних відповідників у галузі не тільки первинної, а й вторинної образної номінації. Інтерпретація реалій – частина великої та важливої проблеми передачі вихідної національної та історичної своєрідності, яка сягає самого зародження теорії перекладу як самостійної дисципліни. Коректний переклад специфічної лексики англійською мовою передбачає врахування особливостей лексичних одиниць мови оригіналу, їх денотативної і конотативної семантики, структурних якостей.

Саме тому для дослідження було обрано українську реалію окремого тематичного спрямування періоду від Євромайдану до повномасштабного вторгнення на сторінках англомовних періодичних видань. Окрему увагу зосереджено на особливостях передачі таких реалій для англомовної аудиторії у статтях періодичних видань «The Kyiv Post» та «The Guardian». Актуальність теми визначається необхідністю подальшого всебічного вивчення та аналізу одиниць на позначення українських воєнних

реалій і способів та адекватності їх передачі англійською мовою, зокрема в популярних англomовних періодичних виданнях.

Метою роботи є визначення та аналіз англomовних одиниць на позначення сучасних українських воєнних реалій дібраних із статей «The Kyiv Post», «The Guardian» періоду від Євромайдану до повномаштабного вторгнення, а також особливості їх передачі англійською мовою.

Слова-реалії як особливий прошарок чужомовної лексики, яку все ж можна перекласти, незважаючи на їхню «неперекладну сутність», стали предметом дослідження таких мовознавців, як К.А.Разумна, Р. П. Зорівчак, П.В. Коломієць, Н.В. Гуренко та ін. У сучасному мовознавстві реалії визначаються і як моно- та полілексемні одиниці, основне значення яких вміщає (щодо бінарного зіставлення) традиційно закріплений за ними комплекс етнокультурної інформації, чужої для об'єктивної дійсності для мови-сприймача[3, с. 58].

Під час перекладу виникає необхідність збереження не тільки предметного значення (семантики реалії), а й її колориту, певного національного чи історичного забарвлення (конотації). Перекласти реалію – значить віднайти відповідник у цільовій мові, зважаючи на те, що в етнокультурі матеріальній чи духовній, в історії носіїв цільової мови немає співвідносного об'єкта, поняття чи явища. Оскільки саме реалії дещо обтяжують перекладацький процес і ставлять перекладача перед складним вибором найбільш відповідних та адекватних варіантів передачі тої чи іншої одиниці, то, в свою чергу, останні змушені вдаватись до новаторських підходів, або ж до прийняття дещо альтернативних рішень.

Вчені-лінгвісти виділяють п'ять найбільш поширених способів перекладу слів-реалій: транскрипція (транслітерація), гіпо-гіперонімічний переклад, уподібнення, перифрастичний (описовий, дескриптивний, експлікативний) та калькування [1, с. 118].

Групу реалій на позначення географічних об'єктів, власних назв, імен, назв газет, журналів та політичних угруповань, дібраних зі статей газет «The Kyiv Post» та «The Guardian» часто подано за допомогою прийомів транскрипції (транслітерації): Hromadske TV report, Russia Nasha, Novorossiya and Oplo tTV, DNR,LNR. У випадку із реаліями в статтях досліджуваних газет, більшість транскрибованих одиниць характеризується все ж додаванням уточнюючого слова, що пояснює приналежність тієї чи іншої реалії: Donbas battalion ; Dnipro battalion; Fakty newspaper, Segodnya newspaper, Azov battalion, Ukraina

Channel; Komsomolskaya Pravdanewspapers, the self-declared DNR. Вищезгадану тенденцію можна пояснити тим, що із додаванням уточнюючого слова, перекладач уникає надмірного нагромадження посилань у текстах статей, таким чином зберігаючи почуття міри щодо використання іншомовних слів у перекладі та полегшуючи сприйняття інформації англомовним читачем.

Спосіб передачі реалій, який комбінує в собі транскрипцію та власне переклад, ми часто зустрічаємо на сторінках обраних для дослідження видань і відносимо його до групи перекладацьких трансформацій, що характерний для лексичних одиниць на позначення власних назв, прізвиськ та позивних зокрема; у тому випадку, коли деякі з них мають свою семантику можливої також і їх дослівний переклад Sofia, who has taken the nickname «Tarakan» (Cockroach); A Ukrainian soldier with the nom-de-guerre of Zmiy (or Snake); Strelkov «the Shooter», a Ukrainian nationalist website called Myrotvoretz, or the Peacemaker, Russkiy mir – «Russian world».

Найбільш чисельною та досить цікавою групою є реалії, передані шляхом опису-пояснення- тлумачення, що є способом приблизного перекладу, який використовується у тих випадках, коли не можна застосувати всі інші вищезазначені перекладацькі способи: Iglaman-powered, air-defense systems; The «Vidsich» – which means resistance – protest group, Artyomov, a crumbling mining town on the front line in eastern Ukraine.

Цікаві приклади передачі українських реалій за допомогою прийомів опису чи пояснення, що являють собою передачу значення іншомовного слова за допомогою розширеного пояснення, коли вже знайомі нам поняття тлумачаться дещо по-іншому:

The first is Russkiy mir – «Russian world»: a philosophy that harks back to the Soviet era;

A 65-year-old grandmother, Brozhyk lives in Avdiivka, an unlovely industrial town in eastern Ukraine close to the «contact line» that divides a swath of territory controlled by Russians from the rest of the country.

Серед добірки реалій, переданих експлікацією (експлікація (від лат. explicatio) – у широкому значенні «пояснення», «уточнення поняття, значення слова»[1], - трапляються дуже неординарні тлумачення певних українських понять: There were loud shouts of «Glory to Ukraine!» and «Glory to the heroes» – the slogans of the mass public protests in 2013 and 2014 that toppled the corrupt regime of former Ukrainian President Viktor Yanukovich.

Напрям 2. Проблеми і перспективи сучасної лінгвістики

Подібними за своєю реалізацією є реалії на позначення українських державних посад, органів влади, військових звань та підрозділів, передача яких здійснюється шляхом підбору відповідника, існуючого у мові перекладу: Justice minister, Economy Minister, Ministry of Revenues and Duties; Infrastructure Ministry; Defense Minister; Ukrainian military aircraft; National warrior; Paratrooper brigade; Airborne Brigade, make shift border, The Zaytsevocheck point, The State Security Service.

Отже, підсумовуючи загальну особливість передачі української воєнної реалії періоду від Євромайдану до повномаштабного вторгнення на прикладі статей англomовних газет «The Kyiv Post», «The Guardian», доходимо висновків, що найбільш вживаними прийомами інтерпретації таких одиниць є транскрипція (транслітерація) та функціональний аналог.

Список використаної літератури

1. Бараненкова Н. А. Експлікація як спосіб перекладу безеквівалентної лексики науково-технічного стилю. Вісник НТУУ «КПІ». Філологія. Педагогіка : збірник наукових праць. 2014. Вип. 4. С. 6–13.
2. Гуренко Н. В. Специфіка перекладу суспільно-політичних реалій. Вісник СумДУ. Сер. Філол. науки. 2007. № 1. Т. 2. С. 91-95.
3. Зорівчак Р. П. Реалія в художньому мовленні; перекладознавчий аспект. Іноземна філологія. Львів, 1994. С. 106-107.
4. Коломієць П. В. Проблема передачі реалій при перекладі оповідань Артура Конан Дойла. Полтава : ПУП, 2017. 157 с.
5. Разумна К. А. Відтворення суспільно-політичних реалій української сучасності в британському публіцистичному дискурсі. Наук. вісн. Міжнар. гуманітарного ун-ту. Сер. Філологія. 2017. Вип. 26 (2). – С. 119-121.
6. «TheGuardian» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.theguardian.com/world/ukraine>
7. «TheKyivPost» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kyivpost.com>

Власюк Наталія Іванівна

здобувачка вищої освіти 2 року навчання за першим (бакалаврським) рівнем історико-філологічного факультету ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука», м. Рівне

Науковий керівник: к.філ. н., доц. Саркісова І.А.

**«БУ-БА-БУ» ЯК ПОЛІФОНІЧНО-КАРНАВАЛЬНИЙ СТИЛЬ
ЛІТЕРАТУРИ**

У 80-х роках ХХ століття в Львові було засновано літературне угруповання Бу-Ба-Бу до складу якого входили: Юрій Андрухович, Віктор Неборак та Олександр Ірванець. Літугруповання стало втіленням карнавального необарокового мислення, притаманного метаісторичній карнавальній культурі людства. Соціальним фундаментом метаісторичного карнавалу в Україні став підсвідомий масовий синдром зламу, що супроводжував розпад імперії і викликав дві метапсихічні складові: суспільну депресію і масову карнавальну сміхову рефлексію на катаклізм системи.

Характерними рисами творів Бу-Ба-Бу стали саме елементи карнавалу: міфічність, контрастність, видовищність, поліфонічність. Враховуючи особливості ідіостилів Ю. Андруховича, О. Ірванця й В. Неборака, були виокремлені такі носії стилю Бу-Ба-Бу: поєднання публічності та популярності аж до культовості, ритуальність, карнавальність, іронічність та самоіронічність, пародійність, синтетичність, урбанізм, єдність масовості й елітарності. Як бачимо, риси творчості групи «Бу-Ба-Бу» вповні не вкладаються в межі естетики постмодернізму, а інколи й суперечать їй. Зокрема бубабізм ґрунтується на традиції, тоді як постмодернізм, граючи з традицією, дистанціюється від неї. Творчість бубабістів не заперечує традицій, а відновлює їх, осучаснює, розвиває, додаючи, безумовно, нове в дусі сучасних світових тенденцій. При цьому єдине, що зближує поезії бубабістів із власне постмодерною поезією, – це фрагменти мовних ігор та прийом «апунктуації», які роблять «твір більш відкритим у стосунку і до форми, і до змісту» [1, с. 7].

Головним предметом зацікавленості для Ю. Андруховича, О. Ірванця й В. Неборака є фрагменти щоденного життя – летючі моменти, незначні епізоди, позірні почування. Література бубабістів позбавлена високої «поетикальності» з одного боку та грандіозних історичних тем і постатей – з іншого. Вони не поривалися впливати на політичні процеси, проте політика, болючі проблеми сьогодення в них присутні, особливо в іронічних поезіях

Напрям 2. Проблеми і перспективи сучасної лінгвістики

О. Ірванця, есе Ю. Андруховича, виступах на літературних подіях В. Неборака. Ліричні мініатюри, які також зустрічаються у творчості бубабістів, витончені і навіюють екзистенційні роздуми. Саме через все це творчі івечори цих авторів і були, і залишаються популярними серед молоді, хоча вони виступають перед публікою здебільшого вже не як представники літутгруповання, а як окремі автори, широко відомі своїми творами.

У своїх творах автори нерідко змінюють і статус слова: втрачаючи звичну номінативну функцію, слово виступає і формою, і змістом поезії, її матерією. Особливості творів бубабістів, насамперед поетичних, виявляються у сміливому експериментуванні з мовними засобами. Це лексичні та семантичні авторські неологізми, звукові прийоми, метричні схеми, строфічна організація, ритміко-синтаксичні конструкції тощо. Поетичність текстів досягається часто не шляхом використання нових і несподіваних фігур (подекуди вони взагалі відсутні), а завдяки тону мовлення, лексичному матеріалові, синтаксису. Ліризм поезій О. Ірванця, Ю. Андруховича та В. Неборака, багатство епітетів і метафор, порівнянь та перифраз, тропіка цих поезій, яскрава й оригінальна, роблять тексти самобутніми й дозволяє безпомилково визначити їхнє авторство.

Творчість бубабістів переконує, що гарна лірика може бути персонажною, що найцікавішим персонажем часто є сам автор, що існує певна таїна перетікання поезії у життя того, хто намагається впіймати її записом, що людину цікаво сприймати як автономний світ, центр якого знаходиться у ній самій, а не назовні.

На думку Анатолія Дністрового, заслуги цієї групи неможна не дооцінювати. Вони вражають, – вважає він, – якщо бодай поглянути на ті трансформації, котрі відбулися в художній мові, а також у манері поведінки письменників (йдеться про так звані авторські стратегії) [4]. Читачам цікаві ці яскраві, небуденні емоції – через проблеми, струси, катаклізми, колізії, – всього цього бубабістам якраз не бракує. Як і розвинутої уяви, багатої фантазії вкупі з високим рівнем освіченості та ерудиції.

Як зауважив в одному інтерв'ю Олександр Ірванець: «Після «Бу-Ба-Бу» в українській поезії стало можливим писати все, досяжність успіху залежить тільки від міри таланту. Ми зруйнували дуже багато шаблонів. Не те що ми вийшли, боролись, руками-ногами їх валяли – просто ми писали, не думаючи про те, що це «неможна», і воно ставало «можна»» [5, с. 54].

Напрям 2. Проблеми і перспективи сучасної лінгвістики

Діяльність літературного угруповання «Бу-Ба-Бу» відіграло важливу роль у літературному процесі кінця 80-х років ХХ століття, оскільки відбулася демократизація української культури, повернулося жанрове різноманіття, новий погляд на традиційні теми та образи.

Список використаної літератури

1. Андрусак І. 20 років українському постмодернізму: [Поетичне об'єднання «Бу-Ба-Бу»]. Народне слово. 2005. №14 (квітень). С.7.
2. Андрухович Ю. Юрій Андрухович: ставлю експеримент – писати прозу виключно про те, що сам пережив: [інтерв'ю з письм. / розмовляла Г. Гузьо] // Висок.замок. 2010. 11 берез. С. 7
3. Андрухович Ю., Ірванець О., Неборак В. Бу-Ба-Бу. Вибрані твори. Львів: Піраміда, 2007.
5. Дністровий А. Втрачений совок [Текст]. Книжковий клуб плюс. 2007. №12. С. 38–39.
6. Ірванець О. «Після «Бу-Ба-Бу» в українській поезії стало можливим писати все». Бібліотечка «Дивослова». 2011. №5. С. 52–55.

Ісаєв Ілля Русланович

аспірант першого року навчання філологічного факультету Запорізького національного університету Науковий керівник: к.філ. н., доц. Горбач Н.В.

ДОКУМЕНТАЛІЗМ РОМАНУ М. МАТІОС «БУКОВА ЗЕМЛЯ»

Значна частина творів Марії Матіос відзначається використанням історичного фактажу. Насамперед це романи «буковинського циклу» – «Солодка Даруся», «Черевички Божої Матері», «Нація», «Майже ніколи не навпаки» та роман-панорама «Букова земля», що є об'єктом нашої розвідки. Історія Буковини є однією з центральних тем творчості М. Матіос. Така увага саме до цього регіону пояснюється залюбленістю авторки у свій рідний край та зацікавленістю його історією, історією свого роду, власним корінням та тожсамістю. Порівняно з названими вище творами роман «Букова земля» насичений більшою кількістю сюжетних ліній, персонажів, ширшою подієвістю та використанням історичних фактів. Останні письменниця майстерно поєднує з художнім домислом та вимислом, послуговується реальними документами або ж свідченнями людей. Як підсумок – у романі-панорамі «Букова земля» присутні риси художнього документалізму.

Серед творів, котрі ґрунтуються на використанні документальних джерел, можна виділити твори художньо-документальні (non-fiction) та художні історичні (historical fiction). Якщо перші «відрізняються від історичних жанрів, хронік, літописів, діаріушів, щоденників, мемуарів способом використання документальної бази, яка, не зазнаючи типізації та вимислів, закладає структурні підвалини твору, зосереджується на аналізі відповідно фіксованого матеріалу, що іноді компонується на засадах зіставлення й монтажу» [1, с. 294], то в основу других, навпаки, покладено вигадку, але фабула містить конкретні історичні події та особи. Романі «Букова земля» якраз і відзначається залученням історичного фактажу (використання і цитування документів, зокрема мемуарів) у сукупності з художнім домислом та вимислом.

Історія у творах М. Матіос зазвичай виступає тлом, на якому розвиваються долі людей, роду, певної регіональної чи національної спільноти. Одним із провідних мотивів творчості авторки є наголошування невід'ємності людини й історії та відбитках, які залишають історичні події на долі людини. У романі-панорамі письменниця показує життя кількох поколінь упродовж 225 років та акцентує на важливості пам'ятання, адже в кожному персонажі глибоко

Напрям 3. Художня література: текст, контекст, інтертекст.

закладена генетична пам'ять, яка здатна сповнятися незалежно від усвідомлення цього сповнення, тобто на рівні підсвідомости. Окрім того, що М. Матіос підкреслює значення історії в долі людини, вона вводить у текст уривки документів як підґрунтя, на основі якого творилися деякі епізоди роману. В одному з інтерв'ю письменниця говорить, що «десятиліттями відчувала свій борг перед історією Буковини і тими подіями й людьми, які не увійшли в наукові дискурси, або ж увійшли фрагментарно – короткими згадками» [3, с. 8]. Тривалий період замовчування в культурному, політичному, науковому дискурсах був зумовлений советською окупацією України, а з відродженням української незалежності виникла потреба проговорення й відновлення замовчуваного. Природно, що ця потреба реалізовувалася саме в літературі. Саме тому поєднання художності й документальності в романі «Букова земля» є наслідком необхідності розказати те, що намагалися стерти. М. Матіос не змогла віднайти в українській літературі «художнього осмислення появи німецьких колоній на Буковині, всіх отих Катарінендорфів, Айхенау та інших, а також їхній внесок у розвиток краю» [3, с. 8]. Виникла знадоба «дуже скрупульозно дослідити історію Першої світової війни і участі в ній буковинців, зокрема історію добровольчого Гуцульського легіону, ... липневої 1941-го року єврейської масакри у Чернівцях та історії порятунку двадцяти тисяч бранців чернівецького гетто, ... повнокровної історії про повоєнний рух спротиву на Буковині» [3, с. 8] тощо. Пошук відповідей на ці питання спонукав авторку звертатися до архівних джерел, свідчень очевидців їхніх нащадків, що позначилося на документалізмі роману.

Реальне історичне підґрунтя мають локальні історії, наприклад Вижниці, Чернівців, Черемошного тощо. Історія хутора (присілка) Сірук відтворюється через долі низки персонажів, серед яких є й Матіоси – предки письменниці. Авторка послуговувалася оповідками жителів Сірука та зошитом свого батька, у якому подано історію та власноруч складену карту присілка [див.: 2, с. 625]. Спираються на архівні документи історії шляхетних родів Буковини, що вплинули на розвиток краю, зокрема рід Васильків, представники якого є центральними персонажами упродовж усього твору. Роман насичений значною кількістю історичних осіб, окрім Васильків це Герда Вальде, Рудольф Вагнер, ФріцШелльгорн, Ольга Кобилянська, Пауль Целан та ін. Авторкою було простежено долі української майстрині Анни Василяшук, провідника ОУН Буковини в 1945–1950 рр. Василя Савчака, уривки щоденника якого цитуються в тексті [див.: 2, с. 877]. М. Матіос було віднайдено лист письменника Осипа Маковея до депутата Василька часів Першої світової й уперше опубліковано саме в романі [див.: 2, с. 312]. Сам лист не лише несе важливе смислове

Напрям 3. Художня література: текст, контекст, інтертекст.

навантаження в романі, але й є актуальним за своїм змістом для сьогодення. Під час написання роману авторка опрацювала джерела архівів Відня, НКВС, регіональних архівів України та матеріали, що зберігаються в родинних збірках документів та людській пам'яті.

Отже, в романі «Букова земля» М. Матіос органічно поєднує художність та риси документалізму, які роблять твір «об'ємнішим» завдяки реальному історичному підґрунтю. Документи й історії є своєрідними провідниками для читача, спонукаючи його дізнатися більше про конкретну особу чи подію. Роман актуалізує потребу в осмисленні власної історії та необхідності пам'ятати, що й підкреслила письменниця, обравши часовий проміжок від XVIII ст. до сучасності й провівши крізь увесь твір проблему генетичного, культурного, національного успадкування.

Список використаної літератури

1. Літературознавча енциклопедія : у 2 т. ; авт.-уклад. Ю. Ковалів. Київ : Академія, 2007. Т. 1. : А–Л. 608 с.
2. Матіос М. Букова земля. Роман-панорама завдовжки у 225 років. Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2019. 928 с.
3. Сага про буковинців [інтерв'ю з М. Матіос, спілкувалася Л. Черняк]. Слово Просвіти. 2020. № 33. С.8 –9.

Мельник Таїсія Миколаївна

здобувачка вищої освіти 3 року навчання за першим (бакалаврським) рівнем історико-філологічного факультету ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука», м. Рівне

Науковий керівник: к.філ.н., доц.. Саркісова І.А.

ПРОБЛЕМА ЖІНОЧОЇ ЕМАНСИПАЦІЇ У ТВОРЧОСТІ

ОЛЬГИ КОБИЛЯНСЬКОЇ

Багато українських письменників, будучи полум'яними патріотами, зверталися до жіночих образів, які найкраще передавали трагічну долю незнищеного народу. Особливий вплив на молоде покоління справляють

Напряж 3. Художня література: текст, контекст, інтертекст.

«Повія» Панаса Мирного, «Марія» Василя Стефаника, яскравим типом національного характеру визнані «Наталка Полтавка» Івана Котляревського та «Катерина» Тараса Шевченка.

Нашу ж увагу привертає повість Ольги Кобилянської «Людина». Цей твір став сміливим протестом проти рабського становища жінки в суспільстві, в ньому втілено ідеал людини. Ця повість Ольги Кобилянської не втратила актуальності і в наш час тому, що і зараз існують упередження пробезвідповідальність та про те, що жінки не здатні виконувати роботу, яка вважається чоловічою, стереотипи, що вони приймають рішення, керуючись емоціями.

Думки письменниці важко піддаються розумінню тому, що її життява дорога була тернистою. Однак Ольга Кобилянська зуміла відійти від буденщини і здобула найкращу освіту серед жінок свого часу. Повість «Людина» О. Кобилянська написала у 1891 р., перебуваючи в селі Димка на Буковині, змінивши власне оповідання «Вона вийшла заміж» [1, с. 25]. Це перша повість письменниці, написана німецькою мовою. Прототипом образу Олени Ляуфлер – головної героїні твору, стала Наталя Кобилянська – шанована письменниця і громадська діячка Галичини, ініціаторка створення товариства руських жінок, яке розгорнуло широкий феміністичний рух.

Головна героїня повісті вже на початку показує силу своєї особистості, гордість, різнобічність інтересів, і тонке розуміння мистецтва. В ті часи вважалося, що жінка – це доповнення чоловіка, але героїня думала інакше, вважала себе цілісною та самостійною особистістю. За змістом твору інші герої повісті намагаються утримати дівчину в атмосфері усталених суспільних норм. Напевно, в образі своєї героїні Ольга Кобилянська описала середовище, в якому перебувала сама. Вона майстерно описує складну ситуацію, в якій опинилася головна героїня. Письменниця залишила часточку себе в образі своєї героїні [2, с. 16].

У творах Ольги Кобилянської ідея емансипації звучить чітко й прозоро, без штучності й маски. Авторка заявляє про рівність між чоловіком і жінкою прямо. Вона підносить своїх героїнь Олену Ляуфлер і Наталку Веркович не на рівень чоловіка, а на рівень, якщо можна так різко говорити, людини. Вони у своїх переконаннях стійкіші, вищі за чоловіків, часто нерозумних, недолугих і поверхових. Кобилянська виписує образ, що є для неї ідеалом. Героїні її інтелігентні, освічені, з високими духовними запитами і прогресивними

Напряж 3. Художня література: текст, контекст, інтертекст.

поглядами, спроможні на одинокий виклик суспільству. Саме цих рис бракувало жіночим образам у чоловічій літературі.

Життєву позицію та переконання письменниці чітко видно через долю своєї героїні. Ольга Кобилянська виразно відстоювала думку, що жінка не повинна бути безправною рабинею, безголосою лялькою. Кожна жінка – це неповторна особистість, яка може вибирати і чинити так, як знає. Вона – людина.

Список використаної літератури

1. Врублевська В.В. Шарітка з Рунгу .Біографічний роман про Ольгу Кобилянську .Київ: «Академія», 2007. 512 с.
2. Горай Л.С. Слово зворушеного серця: бібліографічний нарис до 150-річчя від дня народження О. Кобилянської. Ужгород: «ЗОДЮБ», 2013. 31 с.

Міщенко Софія Юрїївна

здобувачка вищої освіти 2 року навчання за першим (бакалаврським) рівнем філологічного факультету Запорізького національного університету

Науковий керівник: к.філ.н., доц. Горбач Н.В.

ПРОБЛЕМА ІДЕНТИЧНОСТІ В РОМАНІ Б. ШУХТЕРА «ПОРА ВІТРІВ»

Роман австрійського письменника Бернда Шухтера «Пора вітрів», що на батьківщині письменника вперше надрукований 2014 р., в перекладі українською вийшов 2016 р. за сприяння Гете-Інституту. Місцем дії твору став Тіроль – історичний регіон у Центральній Європі, який упродовж ХІХ – І пол. ХХ ст. перебував під владою Франції, Австрії, Баварії, Італії, а після мирного договору 1947 р. опинився розділеним на дві частини – Північний і Південний Тіроль, перша з яких відійшла Австрії, а друга – Італії.

Невеликий за обсягом роман поділено на 22 розділи, в яких змінюється час, місце дії та персонажі, що надає творові певного динамізму при відсутності напруженого сюжету. Але головно дія твору відбувається в 1990 році, коли 7-річний Лукас вимушено знайомиться з сусідом Йозефом Ланером, якому під час гри у футбол розбив шибку. Далі через спогади літнього Йозефа, до якого хлопчик починає відчувати справжню прихильність, художній час твору

Напрям 3. Художня література: текст, контекст, інтертекст.

ретроспективно розширюється, знайомлячи читача і з довоєнними роками, коли понад 80% жителів Південного Тіролю склали німці, і повоєнними, коли німецькомовне населення чинило опір італізації регіону, але було звинувачене в тероризмі і масово виселене на північ. Саме в цей час, тоді ще молодий Ланер, помилково потрапив під підозру як учасник радикальної організації, що боролася за незалежність Південного Тіролю, зазнав тортур і був змушений виїхати в Австрію, обірвавши стосунки з малою батьківщиною.

Предметом нашої уваги в романі Б. Шухтера, який, за винятком рецензії О. Коцарева, ще не потрапляв у поле зору вітчизняного літературознавства, стала проблема ідентичності, реалізована в історії Йозефа Ланера.

Ідентичність – найсуттєвіша характеристика людини, без якої та не може існувати в суспільстві. Словник філософських термінів визначає її як «категорію соціогуманітарних наук на позначення співвіднесеності індивіда з певною соціальною групою, спільнотою, статусом» [1, с. 113]. Становлення ідентичності розпочинається від народження людини і триває упродовж усього життя та стає результатом процесу ідентифікації – «неусвідомлюваного ототожнення суб'єктом себе з іншим суб'єктом, групою, зразком, що допомагає йому успішно опанувати види соціальної діяльності, засвоювати й перетворювати соціальні норми й цінності, посідати соціальні статуси й виконувати соціальні ролі» [1, с. 113]. Ідентичність дозволяє людині збагнути ступінь власної, з одного боку, подібності по відношенню до інших людей, а з іншого – унікальності та неповторності.

Упродовж життя у людини формується широкий спектр ідентичностей, серед яких статеві, гендерні, професійні, громадянські, релігійні, культурні, етнічні, національні тощо. У випадку Йозефа Ланера йтиметься саме про етнічну ідентичність персонажа – «співвіднесеність себе із спільною за мовою, матеріальною та нематеріальною культурою, територією групою осіб» [4].

Етнічна ідентичність Йозефа підкреслюється вже на перших сторінках роману, де його розчулює до сліз стара літографія у вітрині магазину, на якій було «зображено жінку й чоловіка у національному одязі, той тип людей, що уособлював тірольське» [3, с. 10]. Коли літній чоловік погоджується повезти свого юного компаньйона, котрий виконує роль «терапевтичного слухача» [див.: 2], в місця свого дитинства і юності – італійський Тіроль, це приносить користь обом їм. Бо якщо Лукас у спілкуванні з Йозефом краще пізнає історію рідного Інсбрука і Південного Тіролю, то старому воно допомагає прорвати стіну мовчання навколо свого минулого. Повернення через три десятиліття до

Напрям 3. Художня література: текст, контекст, інтертекст.

батьківської домівки, в якій живуть нащадки його дядька, здавалось би, мають остаточно розчарувати чоловіка, оскільки того родинного маєтку Ланергофу, який він пам'ятав, уже не існує. Але герой Б. Шухтера нарешті примиряється зі своїм минулим і собою, переконуючись, що батьківщина – це не тільки територія, але й люди та пам'ять про минуле. Він, незалежно від місця проживання, вважає себе південним тірольцем, «навіть якщо історія вирішила щось по-своєму»[3, с. 104].

Зустріч Йозефа з Джузеппе Монте – італійським карабінером, що був у минулому свідком знущань над ним, унаочнює минуле Ланера як ілюстрацію упокорення південного Тіролю італійською владою, яка своїм знаряддям обирала арешти, побиття, заборони німецької мови тощо. Образ Джузеппе дозволяє письменникові порушити й тему моральної відповідальності людини за свої дії чи бездіяльність, докорів сумління за співучасть у негідних справах.

У символічному плані роману найвиразнішим є мотив вітряної пори, коли в Тіролі дме фен – властивий альпійському регіонові теплий вітер з гір у долину, який не лише визначає назву роману, пов'язує його розділи, але й сприймається як метафорична назва людського життя із його випробуваннями.

Роман Б. Шухтера «Пора вітрів» крізь призму міжнаціонального спілкування розширює уявлення про строкатість і культурне багатство світу й спонукає змінити ставлення читача до стереотипів чи упереджень щодо інших людей і країн. Проблема етнічної ідентичності тут набуває досить широкого звучання, виходячи за часопростір та тематику книги, –це проблема самоусвідомлення людини, яка опинилася на історичних роздоріжжях ХХ ст., коли змінювалися кордони країн і ламалися долі їх жителів.

Список використаної літератури

1. Бліхар В., Козловець М., Горохова Л. та ін. Філософія : словник термінів та персоналій. Київ: КВІЦ, 2020. 274 с.
2. Коцарєв О. БерндШухтер. Пора вітрів. URL: <https://www.krytyka.com/ua/reviews/pora-vitriv> [дата доступу: 15.06.2022].
3. Шухтер Б. Пора вітрів : роман; пер. з нім. О. Григоренко. Чернівці : Книги–ХХІ, 2016. 152 с.
4. Явір Іскра Б. Ідентичності. URL: <https://zbruc.eu/node/29060> [дата доступу: 15.06.2022].

Скуба Ірина Олександрівна

здобувачка вищої освіти 3 року навчання за першим (бакалаврським) рівнем історико-філологічного факультету ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука», м. Рівне

Науковий керівник: к.пед.н., доц.. Овдійчук Л.М.

ПОЕЗІЯ МАКСИМА РИЛЬСЬКОГО «ШОПЕН»: ТЕКСТ І КОНТЕКСТ

В історію української літератури М.Рильський увійшов як неперевершений майстер художнього перекладу, дослідник фольклору, мистецтвознавець, мовознавець. Та головною цариною творчого самовияву М. Рильського є його поетична лірика з її найрізноманітнішими жанрами й формами. Проголосивши найвищими цінностями у своєму світоглядному кредо культуру, мистецтво, красу, мрію, поет залишався вірним йому майже шістдесят років творчої діяльності. Максим Тадейович завжди обстоював справжню красу мистецтва, не минаючи, звичайно, й музики, яка відповідає ідеалам часу. Полонений музикою Шопена, його чудовими вальсами, поет створює вірш «Шопен» []. Літературознавці, які досліджували поетичну творчість М. Рильського (В. Башманівський, О. Білецький, С. Крижанівський, В. Панченко) підкреслювали його естетичні шукання, мистецькі теми. Поезія «Шопен» популярна у шкільному вивченні, є розробки уроків на цю тему.

У цій розвідці ми проаналізуємо текст поезії Максима Рильського «Шопен» та мистецький контекст.

Оскільки твір написано у 1934 році, але у ньому актуалізовано минулу епоху (XIX ст.) через образи ліричного героя, який висловлює своє сприйняття музики Шопена, зокрема одного з його вальсів. Автор утверджує ідею потужного облагороджувального впливу мистецтва на людину. Обираючи романтичний стиль зображення, Максим Рильський створив асоціативний ланцюжок образів, які виникли після прослуховування музичного твору: «срібна даль», «сива сніжна невідомість», «мережані оздобні линуть сани», «погляд: лукавий чи журливий, холодний чи гарячий», «лице, що з хутра виглядає».

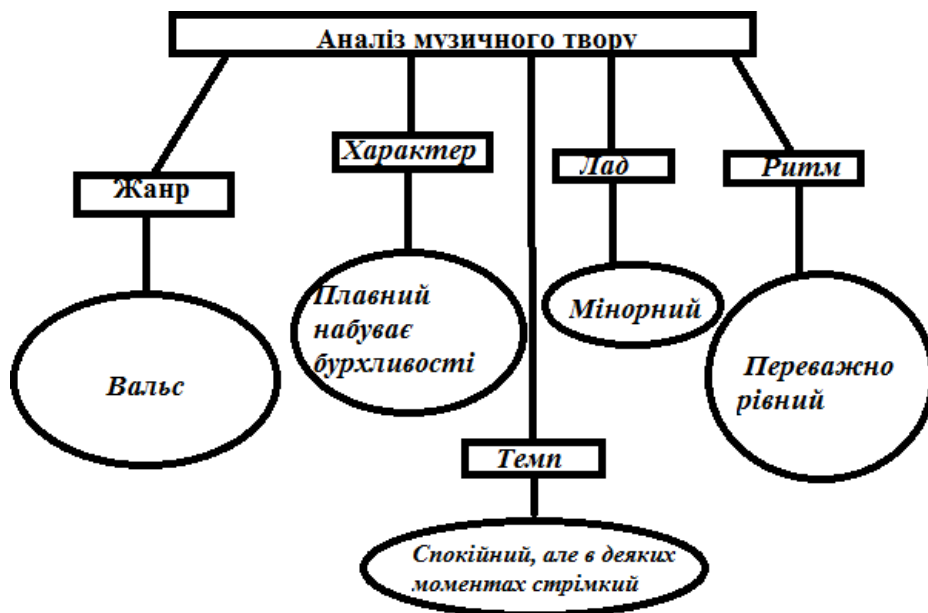
Для увиразнення мистецького контексту ми створили мультимедійну презентацію: [], у якій кожна строфа візуалізована світлинами, що асоціюються зі змістом й поглиблюють романтичний пафос поезії.

Напрям 3. Художня література: текст, контекст, інтертекст.

Проте мистецький контекст найбільше виявляється у музиці. Назва поезії «Шопен» дає нам відразу розуміння, що присвячено вірш польському композитору, піаністу[]. У зрілі роки жив та працював у Франції. Фридерик Шопен є одним з провідних представників західноєвропейського музичного романтизму, основоположник польської національної композиторської школи. Отже, цілком доречним у презентації є портрети композитора та французької письменниці Жорж Санд, про яку у є згадка у вірші (і в яку був закоханий Шопен).

Очевидно, що вірш «Шопен» був написаний під впливом вальсів, а їх у Шопена є багато. Як нам видається, вальс № 7 (Chopin. Waltz Op. 64 No. 2) [] найбільше відповідає змісту зображеного у поезії і співзвучний почуттям, які навіяні в поезії Рильським і тими, які відчуваєш, слухаючи цей музичний твір Ф. Шопена. За лінком пропонуємо зайти й послухати цю композицію [].

На наш погляд, мелодія цього вальсу ніжна, печальна. Мелодія викликає почуття блаженства та спокою. Автор своєю композицією намагається проникнути “ у нашу душу”, щоб ми поринули у вир думок.

Після прослуховування та аналізу вальсу повернемося до поезії.

Шопена вальс... Ну хто не грав його

Напрям 3. Художня література: текст, контекст, інтертекст.

І хто не слухав? На чийх устах
Не виникала усмішка примхлива,
В чийх очах не заблищала іскра
Напівкохання чи напівжурби
Від звуків тих кокетно-своєвільних,
Сумних, як вечір золотого дня,
Жагучих, як нескінчений цілунок?

У цій строфі автор не тільки вводить нас у світ музики Шопена, а й залучає нас до авторського сприйняття. Напівтони почуттів: «усмішка примхлива», в очах «іскра напівкохання чи напівжурби», – викликали звуки, які Рильський назвав «кокетно-своєвільними». Тому музика може викликати дуже різні почуття, асоціації, про що йдеться у наступних рядках. Своє сприйняття, відчуття і розуміння музики автор розкриває через промовистий епітет: «злагідніле серце», яке шукає слова, що можуть передати «ласкаві лінії і негострі фарби», а приховати «жагу і пристрасть».

Наступна строфа відтворює авторську фантазію, яка манить і читача.

В сніги, у сиву сніжну невідомість,
Мережані, оздобні линуць сани,
І в них, як сонце, блиснув із-під вій
Лукавий чи журливий — хто вгадає? —
Гарячий чи холодний-хто, збагне ?-
Останній, може, може, перший усміх.

Вихор емоцій поета ми можемо відчутти в окличних реченнях: «Це щастя! Щастя! Руки простягаю...», Сідлать коня! Гей, у погоню швидше!», у динаміці погоні:

... Я приліг до гриви,
Я втис у теплі боки остроги.
А вечір палить вікна незнайомі,

Напрям 3. Художня література: текст, контекст, інтертекст.

А синя хмара жаром пройнялася,

А синій ліс просвічує огнем,

А вітер віти клонить і співає

Мені в ушах... Це щастя! Це любов!

Це безнадія ! ...

Завершальна строфа пояснює читачеві, що ні вітру, ні саней, ані коня немає у вальсі, що все це – тільки авторська вигадка, але цей вірш дуже добре репрезентує нам Рильського-естета: поета, музиканта (адже знаємо, що Максим Тадейович добре грав на роялі, імпровізував), людину, яка тонко відчувала, розуміла музику і вміла перекласти свої відчуття, сприймання на мову поезії.

Для увиразнення мистецького контексту пропонуємо подивитися оригінальне композиційне вирішення, яке виконує Є.Воронцов, а музичний супровід - К.Кузьмін.

Художнє читання поезії ... під звуки музики – а саме виконання на роялі композиції: вальсу № 7 Фридерика Шопена, – створює незабутнє враження саме через триєдине поєднання змісту тексту, художнього читання, звуків музики і виконання. Важливим доповненням є інтер'єр кімнати, де відбувається це дійство: великий портрет Шопена на стіні, ноти, білий рояль, м'яке крісло.

Таким чином мистецький контекст увиразнює зміст поезії, доповнює словесні образи, поєднує різні види мистецтва, глибше розкриває авторське бачення.

Отже, можна зробити висновок, що мистецтво має вагомий вплив на літературу. Розгляд літературного твору у взаємозв'язках із різними видами мистецтва сприяє формуванню розвитку культурної компетентності, удосконаленню естетичного смаку, вихованню поваги до світової та національної культурної спадщини.

Список використаної літератури

1. Рильський М. Т. Шопен. Вірш. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=197>
2. Скуба І. Максим Рильський Шопен. Мультимедійна презентація.

Напрям 3. Художня література: текст, контекст, інтертекст.

URL: https://docs.google.com/presentation/d/1H0jTvzEQzh5f_tizdPxYYikvpg98ehG_G-TrUYOgXB0/edit#slide=id.g11b02076827_0_529

3. Рильський М. "Шопен". Виконує Є.Воронцов, Музичний супровід - К.Кузьмін - композиція Вальс № 7. - Chopin - Waltz Op. 64 No. 2.

URL: https://www.youtube.com/watch?v=QF_FuSU-MCs

4. Шопен Ф. Вальс № 7 (Chopin Waltz Op. 64 No. 2).

URL: https://www.youtube.com/watch?v=QF_FuSU-MCs

Напрям 4. Література для дітей: проблемно-тематичний та жанрово-стильовий аспекти.

Гривнак Мар'яна Андріївна

здобувачка вищої освіти 4 року навчання за першим (бакалаврським) рівнем педагогічного факультету Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ

Науковий керівник: д. філ. н., проф. Т. Б. Качак

ПРОБЛЕМА ВИБОРУ Й ЖИТТЄВИХ ЦІННОСТЕЙ У ПОВІСТІ ОКСАНИ ДУМАНСЬКОЇ «ШКОЛЯРКА З ПЕРЕДМІСТЯ»

Актуальність теми. Правильний вибір життєвих цінностей є особливо важливим в умовах сьогодення. Моральні цінності є рушійною силою вчинків та поведінки молодших школярів. Аналізуючи законодавчі та нормативні документи Концепцію Нової української школи, Закон України «Про освіту», Національну доктрину розвитку освіти, Концепцію національно-патріотичного виховання дітей і молоді, можемо з впевненістю сказати, що формування життєвих цінностей – одне з основних завдань освіти. Тому перед вчителями стоїть зобов'язання – виховати моральну, гідну та творчу особистість молодшого школяра, патріота своєї держави, який прагне до постійного самовдосконалення та саморозвитку. Для цього педагогам необхідно прищеплювати учням моральні цінності, які б стали міцним фундаментом, опорою їхнього подальшого життя. На нашу думку, успішно реалізувати це завдання можливо у процесі читання й аналізу відповідної засобами дитячої літератури.

Мета дослідження. У цій розвідці зупинимося на огляді й інтерпретації повісті Оксани Думанської «Школярка з передмістя». У ній авторка чітко та в доступній формі зображує проблеми сучасних підлітків, серед яких важливими є проблема вибору (вибору майбутнього, вибору поведінки, вибору, де жити) та проблема життєвих цінностей.

Основний виклад матеріалу. Проблему моральних цінностей досліджували І. Бех, І. Білецька, Г. Ващенко, О. Вишневський, М. Казакіна, В.Караковський, М. Сметанський, О. Сухомлинська, О. Рудницька та інші. Найважливіші аспекти морального розвитку особистості та способи формування моральних цінностей розкрито у працях І. Беха, В. Галузяка та М.Федорової. Повість Оксани Думанської з філологічної точки зору аналізують К.Деспаті, Т.Качак, Н.Марченко, М. Морозенко, Л. Повх.

Напрям 4. Література для дітей: проблемно-тематичний та жанрово-стильовий аспекти.

Оксана Думанська у повісті «Школярка з передмістя» розкриває значення моральних цінностей у житті людини крізь призму дитячого сприймання. Відома літературознавиця Лідія Повх так характеризує творчість письменниці: «Увага до побутової деталі, оті, а хай їм грець, грошові відносини та духовні й тілесні маркери любові, вічні полюси батьків і дітей, «мусиш» і «хочу», психологічні вузлики, у яких все так заплутано – і при цьому всьому простий, надзвичайно простий виклад, неначе в дзеркалі великої вітрини, а не в слові, відображено картину дня. Здається, авторка граючись, метеликом перелітає з квітки на квітку, чи то з епізоду в епізод, і так триватиме вічно, до останнього подиху героїні. Бо все має один-єдиний підтекст: життя прекрасне. Бо ж метелик літає у безмежному сонячному просторі, і найскладніше з кожним уже давно відбулося: він народився щоб жити» [1]. Дійсно, письменниця в одному творі порушує багато проблем, деталізує окремі епізоди, щоб подати картину правдивого життя дівчинки-підлітка, її переживання, життєві цінності й правила поведінки. Більше того, авторка транслює роздуми героїні і показує шлях до вибору тих чи інших цінностей.

Поняття «цінності» розуміємо так, як їх тлумачить І. Бех, тобто як значущість для людини особистісного сенсу певних об'єктів, подій, явищ. Відповідно до даного визначення М. Федорова визначає поняття «моральні цінності» як «значимість сенсу певних ідей, відповідних дій і вчинків, які об'єднуються в понятті «добро», характеризуються спрямованістю на іншу людину і виключають елемент «корисності» [5, с. 108].

Життя завжди заглиблює нас у ситуацію вибору. Життєвий вибір нерозривно пов'язаний із застосуванням тих чи інших моральних цінностей в певний складний період життя особистості. Відома українська психологиня Тетяна Титаренко у своїй статті зазначає: «Життєвий вибір – це, передусім, зважене, свідоме рішення, яке визначає на майбутнє головну стратегію життєздійснення. Це довільний та свобідний акт, що на певний час, на певному етапі життєвого шляху формує напрямок подальшого розвитку» [4, с. 1]. Цілком погоджуємось з цією думкою.

Розглянемо детальніше твір Оксани Думанської «Школярка з передмістя». Ми створили ментальну карту, яка дає можливість краще зрозуміти жанр, поетику, зокрема й проблематику твору, світ почуттів героїв повісті.

Напрям 4. Література для дітей: проблемно-тематичний та жанрово-стильовий аспекти.

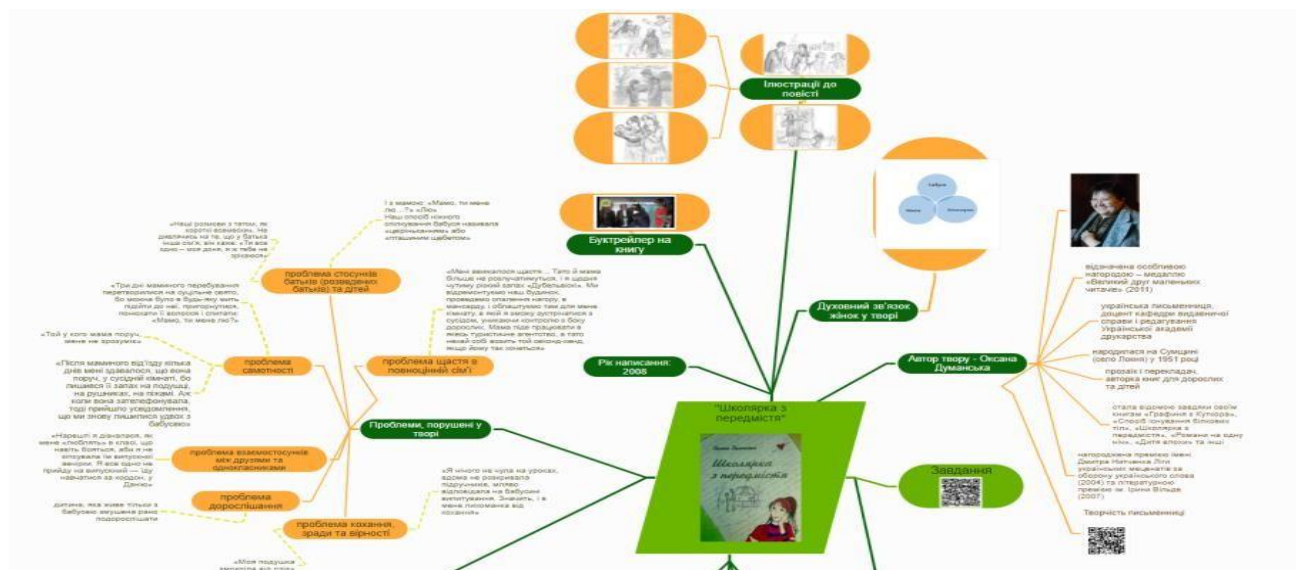

Рисунок 1. Ментальна карта «Аналіз твору Оксани Думанської «Школярка з передмістя». Частина 1.

Письменниця зосереджує увагу юного читача на внутрішньому духовному світі Школярки, а саме зображує її мрії, сподівання, переконання, переживання, а інколи й невдачі, що виявляються у ставленні дівчини до навколишньої дійсності. Проблема самотності неначе пронизує текст впродовж усієї повісті: «Мені й зараз здається, що якби ми отак з мамою вийшли назустріч татові, то він би до нас повернувся. Тоді б ми усі разом мешкали в нашому старому домі і нікуди б нікуди не їхав» [2], «Після маминого від'їзду кілька днів мені здавалося, що вона поруч, у сусідній кімнаті, бо лишився її запах на подушці, на рушниках, на піжамах» [2]. З цих епізодів можемо зробити висновок, що дівчині не вистачає уваги, турботи та любові своїх батьків, вона почуває себе покинутою.

Особливо гостро у творі постає проблема формування життєвих цінностей та проблема життєвого вибору. Вибір Школярки, учениці випускного класу, – це не лише роздуми про те, ким стати в майбутньому та в якому навчальному закладі навчатись, це щось глибше: вибір, де жити. Головна героїня розуміє, що в Україні для неї немає жодних перспектив, а там, за кордоном, можна добре влаштуватись. Постають питання: як обрати, як залишити бабусю, рідну хатину, друзів: «Освіта за кордоном... Це класно! Але ж їхати звідси надовго! І полишати бабусю саму! І розлучатися з ним! Ось чому бабуся так плакала, коли мама збиралася в дорогу: вона вже знала, що й мені прийде час пакувати валізи... Може, її тиск — від передчуття розлуки?» [2].

Напрям 4. Література для дітей: проблемно-тематичний та жанрово-стильовий аспекти.

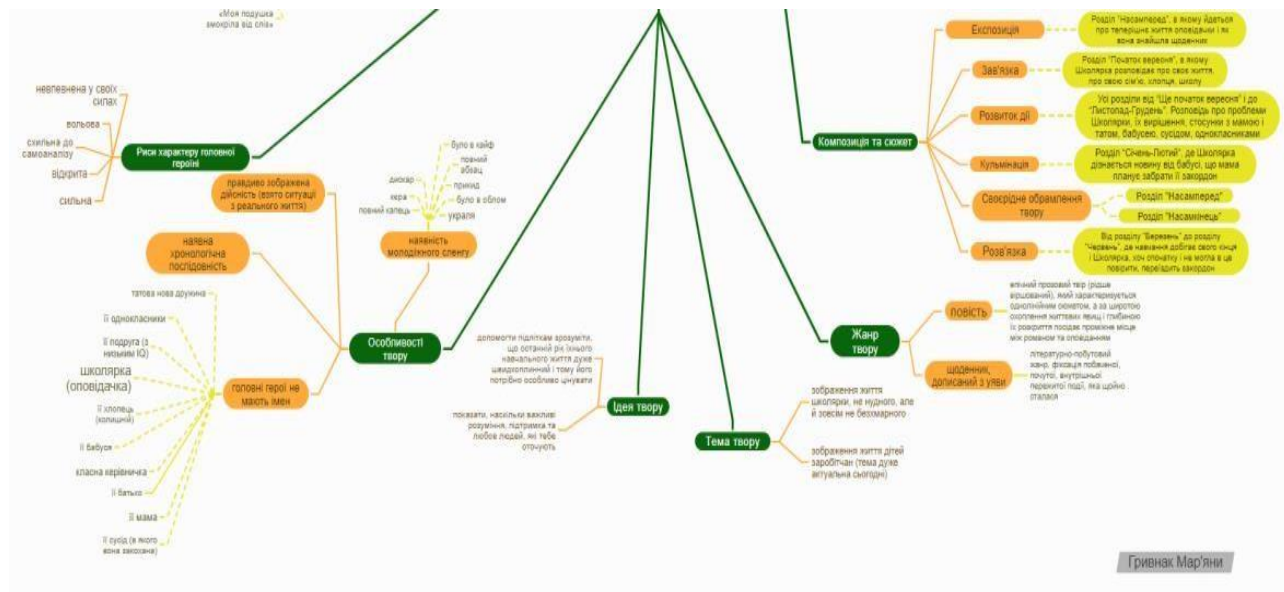

Рисунок 2. Ментальна карта «Аналіз твору Оксани Думанської «Школярка з передмістя». Частина 2.

Дівчинка не розуміє вчинку матері, яка вийшла заміж за іноземця, щоб забезпечити майбутнє доньки і можливість навчатися в іншій країні. Як зауважує Т. Качак, у цьому сюжетному ході не тільки розкрито психологію жінки-емігрантки, описано реалії українських сімей 90-х років ХХ ст., а й «заторкнуто питання культур і традицій різних народів» [3, с. 319].

Наслідком нестачі уваги батьків стали формування в головної героїні таких негативних якостей як ведення розпусного стилю життя, вживання алкоголю та наркотичних речовин («Студентські вечірки, легкі наркотики і подорожі автостопом найближчими державами — цього я вже скуштувала. І тепер, гортаючи сторінки своїх недолугих записів, наповнюю їх призабутими відчуттями...» [2]), грубість та неповага до старших людей («Мене понесло, і я порадила кері також поїхати в Грецію... Її заклинило. Я вкусилася за язика, та було пізно...» [2], «Найбільше дісталось моїй мамі, яка вже шостий рік сидить у Греції на заробітках. Тобто вона, звичайно, не сидить, а працює: доглядає одну стару жилаву пані, яка щоранку купається в морі за будь-якої погоди...» [2]) тощо. На протипагу такій моделі поведінки дівчини авторка пропонує інший варіант: школярка розуміє, що насправді цінне у цьому житті, чому варто по-іншому ставитися до батька і цінувати матір.

Висновок. Проблема життєвого вибору та життєвих цінностей є актуальною та важливою. Повість Оксани Думанської «Школярка з передмістя» здатна відповісти на кожне запитання, що цікавить сучасних

Напрям 4. Література для дітей: проблемно-тематичний та жанрово-стильовий аспекти.

підлітків. Цей твір – ефективний засіб обговорення з учнями проблеми вибору життєвого шляху й ціннісних орієнтирів, моделей суспільної поведінки, самореалізації.

Список використаної літератури

1. Панегірик для пані Оксани. Веб-проект «Ключ».URL: <https://chl.kiev.ua/KEY/Books/ShowBook/690> (Дата звернення: 17.06.2022).
2. Думанська О. І. Школярка з передмістя. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=15382> (Дата звернення: 17.06.2022).
3. Качак Т. Українська література для дітей та юнацтва: підручник. К.: ВЦ «Академія», 2018. 352 с.
4. Титаренко Т. М. Неспроможність до життєвого вибору: спроба особистісної типологізації. Наукові студії із соціальної та політичної психології: зб. Статей. Київ: АПН України, Ін-т соціальної та політичної психології, 2000. 12 с.
5. Федорова М. А. Моральні цінності особистості: сутність поняття та основні характеристики. Проблеми освіти: збірник наукових праць. Спецвипуск. Вінниця-Київ, 2015. С. 105-109.

Дугчак Тетяна Володимирівна

здобувачка вищої освіти 4 року навчання за першим (бакалаврським) рівнем Педагогічного факультету Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ

Науковий керівник: д. філол. н., проф.. Т. Б. Качак

ПАТРІОТИЧНА ТЕМАТИКА У СУЧАСНІЙ ЛІТЕРАТУРІ ДЛЯ ДІТЕЙ: СЮЖЕТИ, ОБРАЗИ, МОДЕЛІ ПОВЕДІНКИ ПЕРСОНАЖІВ

Актуальність проблеми. На сучасному етапі розвитку українського суспільства розуміємо, як ніколи, важливість освітньої політики у сфері формування громадянської ідентичності та патріотичної свідомості українців. Узв'язку з цим сьогодні особливої актуальності набуває питання формування

Напрям 4. Література для дітей: проблемно-тематичний та жанрово-стильовий аспекти.

основ патріотичної культури підростаючого покоління. Про це свідчать державні документи, зокрема Державна національна програма «Освіта» («Україна ХХІ століття»), Указ Президента «Про заходи щодо розвитку духовності, захисту моралі та формування здорового способу життя громадян», «Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української держави», «Концепція патріотичного виховання учнівської молоді», Національна доктрина розвитку освіти України.

Для того щоб патріотичне почуття стало основою соціальної інтеграції підростаючого покоління, необхідно сформувати основи патріотичної культури, де культура розглядається як вищий рівень розвитку конкретних якостей і почуттів особистості. В нашому випадку, патріотичних якостей особистості, отриманих на основі літературно-художніх знань, патріотичного змісту в контексті рефлексії і емоційного забарвлення освітнього процесу.

Актуальність патріотичного виховання зумовлюється водночас процесом становлення народу України як єдиної політичної нації. Воно покликане сприяти цілісності, соборності України, що є ключовим аспектом української національної ідеї. При цьому важливо, щоб об'єднання різних етносів і регіонів України задля національного відродження, розбудови й удосконалення суверенної правової держави і громадянського суспільства здійснювалось саме на базі демократичних цінностей, які, у свою чергу, мають лежати в основі патріотичного виховання. На вирішення цієї проблеми спрямовані пошуки ефективних методів й засобів формування патріотичних почуттів дітей, їх апробація в освітньому процесі. Одним із таких засобів є дитяча література.

Мета статті – розглянути особливості висвітлення патріотичної тематики у сучасній літературі для дітей (крізь призму сюжетів та образів) й змодельовати вплив художніх творів на формування патріотичних почуттів учнів молодшого шкільного віку.

Теоретико-методологічну основу дослідження формують джерела двох типів: праці літературознавців (Т. Качак, В. Кизиловой, Н. Марченко, Л.Овдійчук, О. Слижук та ін.) та педагогів (І. Бех, Ю. Завалевський, П.Ігнатенко, І. Охріменко, О. Сухомлинська, К. Чорна та ін.).

Виклад основного матеріалу. Автори «Національної доповіді про стан і перспективи розвитку освіти в Україні» (2016) зауважили, що національно-патріотичне виховання має відігравати випереджальну роль у демократичному процесі, стати засобом відродження національної культури, припинення

Напрям 4. Література для дітей: проблемно-тематичний та жанрово-стильовий аспекти.

соціальної деградації, стимулом пробудження таких моральних якостей, як совість, людяність, почуття власної гідності, інструментом самоорганізації, особистісної відповідальності; гарантом громадянського миру. Сьогодні, перебуваючи у стані війни й захищаючи нашу незалежність, ми розуміємо, наскільки важливим є патріотичне виховання учнів.

У термінологічних словниках патріотизм по трактовано як одне з найглибших громадянських почуттів, змістом якого є любов до Батьківщини, відданість своєму народові, гордість за надбання національної культури. Патріотизм виявляється в практичній діяльності, спрямованій на всебічний розвиток своєї країни, захист її інтересів[1]. У сучасній літературі патріотичне виховання трактується як виховання, що формує усвідомлення своєї причетності до історії, традицій, культури свого народу, любов до своєї Батьківщини, уболівання за долю свого народу, його майбутнє.

Нам імпонує думка І. Беха, що «патріотизм – це особливе, тобто безумовне і високо смислове почуття-цінність, яке характеризує ставлення особистості до народу, Батьківщини, держави та до самої себе. Безумовність означає, що почуття патріотизму не може ґрунтуватися на зовнішньому підкресленні у формі певних заохочень чи осуджень. Воно повинно саме в собі мати спонукальну потенцію до відповідного діяння, бути самозначущим, а високосмисловий аспект означає, що почуття патріотизму пов'язується не з нижчими, буттєвими потребами і прагненнями часто меркантильної спрямованості, а з вершинними життєвизначальними орієнтирами особистості»[2, с. 521–522].

О. Сухомлинська [4], М. Фіцула [5] у своїх фундаментальних наукових працях репрезентують ідейно-теоретичні засади виховання, його національно-державницький підхід. Так, учені обґрунтовують педагогічний ідеал морального, відповідального, патріотичного громадянина, окреслюють духовний потенціал української нації як джерело формування гідного цивілізованого молодого покоління творців незалежної держави Україна.

Формування патріотизму у дітей відбувається різними засобами, а саме за допомогою: виховних заходів, тематичних вечорів, позашкільних занять присвячених українським традиціям, проєктів патріотичної тематики, музики, образотворчого мистецтва, народних декоративно-прикладних мистецтв та ін. Одним із ефективних засобів є художні твори.

Напрям 4. Література для дітей: проблемно-тематичний та жанрово-стильовий аспекти.

Для того, щоб довести вплив творів на виховання патріотизму в учнів молодшого шкільного віку нами був розроблений інтерактивний плакат (Див. Рис. 1) у якому презентуємо сучасні дитячі українські книги на патріотичну тематику. А це книга братів Капранових «Мальована історія Незалежності України», Володимира Рутківського «Джури козака Швайки» та «Сторожова застава», Зірки Мензатюк «Таємниця козацької шаблі» та «Як я руйнувала імперію», Олександра Гавроша «Неймовірні пригоди Івана Сили, найдужчої людини світу» та «Розбійник Пинтя у Заклятому місті», Галини Кирпи «Мій тато став зіркою», Олени Захарченко «Хутір», Еліни Заржицької «Три сходинки Голодомору», Лариси Ніцой «Незламні мураші», Романа Неділько «Небесна Варта. Пам'яті борців за незалежність України».

Рисунок 1. Сучасні українські книги на патріотичну тематику

Детальніше хотілося б зупинитися на одній із книг, а саме, на оповіданні Галини Кирпи «Мій тато став зіркою». У цій книжці читач не знайде точних дат і цифр, там немає навіть чіткого опису перебігу подій на фронті чи на тому ж Майдані. Це розповідь з іншого боку барикади, з того, що за плечима героїв, переповненого страхом, очікуванням, хвилюванням й німою тугою.

Твір написаний від першої особи, маленької дівчинки, тато якої став Героєм Майдану. Дитяча мова, розповідь від першої особи підкреслюють адресування книги юним читачам, виправдовують безпосередність й щирість дитячої оповіді. Однак, це не робить книжку дитячою, навпаки – засвідчує

Напрям 4. Література для дітей: проблемно-тематичний та жанрово-стильовий аспекти.

вміння авторки говорити про складні речі просто, апелювати таким текстом до різновікової читацької аудиторії. Обираючи ракурс дитячого погляду на світ, письменниця показує життя, в якому є війна, танки, біженці, загиблі, смерть найдорожчих людей. « – Він не повернеться до нас, доцю... – мамі, здається, бракує слів. – Наш тато... Твій тато... став... зіркою.– Як це – зіркою? – спитала я і придивилась до мами: може, вона жартує?Мама довго-довго – довше не буває! – мовчить, а тоді каже:– Його вбили. На барикаді.» З цієї цитати ми можемо побачити, що мама хоче донести цю новину до дитини якомога м'якше, звісно що дівчинка сприймає цю новину з болем, але вона вірить що її тато став героєм. Він став зіркою.

Дане оповідання зворушливе до болю і не залишить без уваги жодного читача, чи це дорослий, чи дитина молодшого шкільного віку. На прикладі дівчинки діти можуть усвідомлювати вагу нашої свободи, адже її тато віддав своє життя, щоб ми жили у вільній і незалежній Україні. Тому цей твій однозначно буде виховувати у дітей почуття гордості за наших героїв і патріотизм. І сьогодні, коли щодня ми дізнаємося про полеглих на війні героїв, на прикладі цього твору можемо виховувати в школярів повагу і вдячність до кожного воїна, який бореться за нашу свободу й вільну Україну.

Висновок. На основі аналізу основних теоретичних положень, визначаємо і характеризуємо сутність та структуру патріотичного виховання. Інтерпретуємо її як категорію, що включає у себе любов до Батьківщини, національної самосвідомості й гідності; дбайливе ставлення до рідної мови, культури, традицій; відповідальність за природу рідної країни; потребу зробити свій внесок у долю Батьківщини; інтерес до національного спілкування; прагнення праці на благо рідної країни, її народу. Доводимо доцільність використання художніх творів як засобу формування патріотичних почуттів у дітей молодшого шкільного віку.

На нашу думку, найкращим засобом формування патріотизму у дітей є дитяча література, адже через художні твори дітям найлегше сприймати світ у всій його повноті. Так в доступній формі діти черпають для себе знання, розуміють і аналізують вчинки героїв, вчаться критично мислити, часто діти асоціюють себе з головними героями, аналізують як би вони вчинили в тій чи іншій ситуації, і роблять для себе висновки, засвоюють життєво важливі цінності і постулати. Оповідання Галини Кирпи є ідеальним твором для аналізу й обговорення з дітьми з метою формування у них патріотичних почуттів, чіткої національної позиції, гордості за свою країну.

Напрям 4. Література для дітей: проблемно-тематичний та жанрово-стильовий аспекти.

Список використаної літератури

1. Гончаренко. С.У. Український педагогічний словник. Київ:Либідь, 1997.
2. Бех, І.Д. Вибрані наукові праці. Виховання особистості.Чернівці: Букрек, 2015. 640 с.
3. Вишневецький О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки: навч. посіб. 3-тє вид., доопр. і доп. К. : Знання, 2008. 566 с.
4. Сухомлинська О. Педагогічний ідеал крізь призму теорій моралі. Шлях освіти. 2008. № 1. С. 12–18.
5. Фіцула М. М. Педагогіка. К. : Академія, 2002. 528 с.
6. Kachak, T. The Theme of Death in Ukrainian Literature for Children: Author's Interpretation: Artistic Peculiarities–Reader's Perception (based on Halyna Kyrpa's story «My Dad Has Become a Star»). *Studia polsko-ukrainskie*, 2018. № 5. P. 161-174.

Кульчак Христина Володимирівна

здобувачка вищої освіти 4 року навчання за першим (бакалаврським) рівнем Педагогічного факультету Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ

Науковий керівник: д. філол. н., проф.. Т. Б. Качак

ХРИСТИЯНСЬКА ТЕМАТИКА У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ ДЛЯ ДІТЕЙ (на матеріалі творів Галини Кирпи та Дзвінки Матіяш)

Вступ. Сучасна українська література для дітей є надзвичайно різноманітною, оскільки охоплює багато тематичних аспектів, пропонує широку жанрову палітру творів. Цікавий сегмент адресованої юним читачам літератури – тексти на християнську тематику, оскільки саме вони є засобом виховання молодого покоління, формування християнських цінностей, які закладають підвалину моральності особистості.

Напрям 4. Література для дітей: проблемно-тематичний та жанрово-стильовий аспекти.

Мета статті – проаналізувати особливості реалізації християнської тематики у сучасній літературі для дітей, зокрема у творах Галини Кирпи та Дзвінки Матіяш.

Теоретико-методологічною основою дослідження є праці літературознавців, які аналізували творчість письменниць (Т. Качак, В.Кизилова, Н. Марченко, Л. Овдійчук, Е. Огар), а також педагогів, які працюють над проблемою виховання християнських цінностей у дітей. Зокрема, І. Огієнко вважав, що такі цінності є основою культури, здатні об'єднувати людей та допомагати у виборі життєвих орієнтирів [Цит. за 4].

Християнська тематика висвітлена у творах багатьох українських сучасних авторів, а саме у різдвяних історіях Богдани Матіяш, Сашка Дерманського, Марії Морозенко, Зірки Мензатюк, Оксани Кротюк, Катерини Штанко, в оповіданнях на морально-етичні теми Дзвінки Матіяш та у віршах Галини Кирпи. Увагу до цієї тематики Віталіна Кизиловапов'язує із зацікавленням авторів національним, християнським світобаченням [2, с. 98].

Детальніше зупинимося на розгляді збірки віршів Галини Кирпи «Ну й гарно все придумав Бог»[3], а також оповіданнях Дзвінки Матіяш «Патер Ностер»[6], «Усе починається й минає»[7], «День народження бабусі»[5], у яких авторки пропагують доброзичливі стосунки, родинний затишок, зв'язок людини із Богом, вдячність Ісусові за дар життя.

Галина Кирпа у своїй збірці «Ну й гарно все придумав Бог» [3] взяла за основу біблійні мотиви, які чітко простежуються у кожному творі. На самому початку книги авторка подає псалом, взятий із Біблії, та вказує, що вона створена для спілкування дитини із Богом. Біблійні ремінісценції використано і в назвах віршів. У поезії «Сім днів» авторка розповідає про створення Богом Всесвіту і кожного дня тижня. Співзвучний із назвою збірки вірш «Ну й гарно все придумав Бог» показує читачам, що все, що є у нашому житті, – створене й подароване Богом, і в першу чергу ми – люди на землі. У вірші «Мій ангел такий маленький» зображено отой невидимий зв'язок із Господом і нашими духовними захисниками – ангелами за допомогою конкретних строф: «Мій ангел такий маленький, ... я навіть не бачу, чи він сидить на моєму плечі». Тобто, люди не бачать і не відчувають дотики своїх ангелів, проте вони без сумніву завжди є поруч. Галина Кирпа – майстриня метафоричної мови, вишуканих і глибоких образів.

Напрям 4. Література для дітей: проблемно-тематичний та жанрово-стильовий аспекти.

Монолог маленької дівчинки, відтворений у вірші «Ти знаєш усе», демонструє чисту, щиру любов дитини до Бога, яка знає, що Він – Всемогучий, Всезнаючий і Всевидячий, а люди на землі – «мов мачини». Дівчатко ніколи не бачило на власні очі Бога, проте незламна віра допомагає відчувати зв'язок із Ним. Ці вірші не залишають байдужими ані юних, ані дорослих читачів. Вони потребують уважного і вдумливого читання.

Крім біблійних мотивів у віршах Галина Кирпа порушує також і морально-етичні аспекти. Зокрема, у вірші «Я бачила» авторка зображує дівчинку, яка віддала свої рукавички старенькій бабусі, якій було холодно в руки. Образ дівчинки – приклад щирості, милосердя та доброти, якому має слідувати кожна людина на землі. Також у вірші «Знову будемо дуже разом!» показано цінність зв'язку матері і дитини, а також вміння визнавати свої помилки, першочергово – перед Господом.

Загалом уся збірка Галини Кирпи пройнята невимовною любов'ю та теплом, вираженим у віршах; демонструє читачам, що, живучи у вірі й любові до Бога, життя наповнюється новим сенсом. У збірці зображено багато християнських свят: Маковія, День Святого Миколая, Святвечір, Різдво, Водохреща. Читаючи й осмислюючи зміст віршів, ми демонструємо дітям значення цих свят, їх цінність у нашому житті.

Особливими є оповідання Дзвінки Матіяш, у яких вона пропагує морально-етичні цінності: любов, родинний затишок, підтримку, взаємоповагу тощо. Т. Качак, аналізуючи збірку Дзвінки Матіяш «Казки П'ятинки», зазначила, що вони «відкривають біблійні істини», подають авторську «рецепцію Священної історії», а уся книжка «перейнята почуттям любові до Господа і Його творіння, що виявляється у буденному» [1, с.60]. Те ж саме можемо сказати й про оповідання письменниці.

Основною героїнею творів Дзвінки Матіяш є крихітна дівчинка Домініка, серце якої сповнене милосердя та доброти. У оповіданні «Патер ностер» [6] Домініка ще не народжена. Вона сидить на ручках у Бога і ніяк не може вирішити, в який же день їй народитись: чи то на Йордан, чи то у якийсь вечір, між Йорданом і Стрітінням. Дитятко, оповите Божою любов'ю, вже не може дочекатися зустрічі зі своїми батьками. Проте Домініці сумно, бо їй доведеться прощатися із Богом, вона перестане бачити Його. Та все ж дівчинка народжується на світ, а Царство Боже вирішує прославляти завдяки музиці і молитві «Патер ностер». У даному оповіданні Дзвінка Матіяш демонструє

Напрям 4. Література для дітей: проблемно-тематичний та жанрово-стильовий аспекти.

тісний зв'язок із Богом, важливість вміння прощати, а також значення молитви у житті людини, яка допомагає позбуватися від усіх «колючок» руками Бога. Поетика твору вражає умінням авторки говорити просто про філософські речі, передавати екзистенціальні проблеми крізь призму дитячого сприйняття.

Оповідання «День народження бабусі»[5] пронизане родинним затишком і сімейним теплом, а також сумом, оскільки у ньому розповідається про Домініку та її дідуся, котрі готувалися до Дня народження їхньої бабусі, якої уже, на жаль, не було серед живих. Незважаючи на це, вона завжди жила у серцях онучки та дідуся. Авторка за допомогою героїв твору показує, наскільки цінним є зв'язок із рідними, їх значення для кожного із нас, наскільки цінною є пам'ять про близьких, як відійшли у вічність. У даному творі використано також і біблійний мотив, який пояснює читачам про життя душі на небі після завершення життя людини на землі. Дзвінка Матіяш, як і Галина Кирпа, вміє говорити з дітьми про складні речі, тому фанатичні мотиви вони розкривають за допомогою метафоричної мови та використовуючи духовні постулати.

В оповіданні «Усе починається й триває» [7] головними героями залишаються та сама Домініка і її дідусь. Письменниця зображує їхню розмову під зоряним небом, у ході якої у Домініки виникають зовсім не дитячі запитання, а часом – відповіді на них. Дідусь намагається пояснити, що людина приходить у світ не просто так, а також говорить, що «те, що починається, – має й кінець». У відповідь на це Домініка стверджує, що «Те, що треба, ніколи не закінчується. Починається й триває...». Під цими словами мається на увазі наше життя, яке продовжує тривати на небі. Душа кожної людини, котра відійшла у вічність, мерехтить яскравою зірочкою, або ж світлячком, світло якого ніколи не згасає. Оповідання Дзвінки Матіяш нагадують притчі і спонукають читачів осмислювати ті питання, над якими задумуються головні герої. Філософія, яка присутня у сюжетних лініях, зрозуміла дитині, а водночас спрямована на розширення її світогляду, формування морально-етичних цінностей і стійкої християнської життєвої позиції.

Отже, сучасні твори для дітей на християнську тематику мають надзвичайно сильний вплив на своїх читачів, оскільки у них завжди є те, що змушує замислитися, те, що залишає відбиток. Аналізуючи сюжети текстів Галини Кирпи і Дзвінки Матіяш, образи героїв, читачі переносяться у зовсім інший, ще незвіданий світ, роблять висновки про те, що є насправді важливим, а також про те, яке значення відіграють християнські цінності. У рецептивно-

Напрям 4. Література для дітей: проблемно-тематичний та жанрово-стильовий аспекти.

естетичному плані ці твори дуже яскраві, адже наділені особливою енергією й функціональними можливостями.

Висновки. Християнська тематика у сучасній дитячій літературі презентована творами багатьох письменників. Особливими у репрезентації біблійних мотивів є вірші Галини Кирпи та проза Дзвінки Матіяш. Ці твори розглядаємо не тільки як художньо-естетичний, а й як соціокультурний феномен, потужний інструмент морально-етичного виховання молодого покоління. Твори на релігійну тематику сприяють формуванню у дітей уявлення про добро і милосердя, віру й любов до Бога, розуміння важливості християнських законів і цінностей.

Список використаної літератури

1. Качак Т. Б. Тенденції розвитку української прози для дітей та юнацтва початку ХХІ ст. К.: Академвидав, 2018. 320 с.
2. Кизилова В. Художня специфіка української прози для дітей та юнацтва другої половини ХХ століття: монографія. Луганськ, 2013. 400 с.
3. Кирпа Г. Ну й гарно все придумав Бог. Київ: Веселка, 2015. 56 с.
4. Кучинська І. О. Виховання духовних цінностей дітей і молоді у творчій спадщині Івана Огієнка: автореф. дис. на здобуття вченого ступеня канд. пед. наук: спеціальність 13.00.01. К., 2000. 20 с. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/687/3/02kiosio.pdf> (Дата звернення: 04.06.2022)
5. МатіяшДзв. День народження бабусі. Слово. 2020. № 4. С. 44-45.
6. МатіяшДзв. Патер ностер. Слово. 2020. № 2. С.44-45.
7. МатіяшДзв. Усе починається й триває. Слово. 2020. № 6. С. 44-45.

Напрям 4. Література для дітей: проблемно-тематичний та жанрово-стильовий аспекти.

Муленко Ганна Олександрівна

здобувачка вищої освіти 3 року навчання за першим (бакалаврським) рівнем факультету соціальної педагогіки і психології Запорізького національного університету

Науковий керівник: к.пед.н., доц.Слижук О.А.

БЕСТІАРНІ МОТИВИ У КНИЗІ Г. ВДОВИЧЕНКО «36 І 6 КОТІВ»

Звернення письменників ХХІ ст. до бестіарних мотивів – помітне явище в царині української літератури для дітей. Воно перебуває в центрі уваги науковців. Літературознавча енциклопедія подає таке визначення: «Бестіарій (від лат. *vestia*: звір) – це жанр алегорично-дидактичної прози, своєрідний каталог реальних та вигаданих тварин, поширений у літературі середньовічної Європи у ХІ – ХІV ст.» [2, с. 124]. У бестіарії гармонійно поєднуються фантастичні елементи, морально-етична проблематика й символіка. Цей жанр прози схожий на байку, адже в ньому в алегоричних образах тварин відображені людські риси характеру(лисиця – хитрість, півень – хвалькуватість і т. д.).

Дослідженням українського бестіарію у літературних творах для дитячого читання присвячені наукові праці Ю. Сагати, О. Січкара, О. Сліпущко та ін. Попри значну кількість літературознавчих досліджень загального плану, аналіз конкретних літературних творів залишається поза увагою науковців. Мало дослідженим є й цікавий бестіарій Г. Вдовиченко, спроектований у її циклі «36 і 6 котів». Письменниця зазначає, що «В існуванні серії «36 і 6 котів» «винні» діти. Від дитячих прохань спалахує іскра, народжується ідея, і я починаю писати наступні пригоди котячого гурту. Навіть боюся заглядати далеко, бо бачу нові й нові сюжети та історії героїв» [6]. Справді, пригоди 36 дорослих і 6 маленьких котів-бестій захоплюють юних читачів, а образи тварин настільки цікаві й неординарні, що на їхніх прикладах легко передати моделі поведінки. Кожен із дорослих – це втілення своєрідного характеру, а малюки – справжня компанія дітлахів, які зростають: «Їх шестеро – Клаповух та інші. Ніхто з них не знає, коли й де народилися, і всі, окрім Клаповуха, до пори до часу навіть імен не мали. Полюбляють стрибати, катулятися, ганятися одне за одним і реготати без причини» [1, с. 12]. Коти є традиційними образами в українській культурі та літературі, як правило, ще за фольклорними уявленнями, супроводжують дітей, зростають разом з ними. Усталеними й стереотипними є уявлення про цінності, пов'язані з образами котів та їх відображення в мовній

Напрям 4. Література для дітей: проблемно-тематичний та жанрово-стильовий аспекти.

картині світу українців: «суб'єктивні риси носії тієї чи іншої мови приписують тварині на підставі проєкції цінностей, обов'язкових у людському світі, на тваринний світ. Чинниками, які впливають на виникнення певного уявлення про образ тієї чи іншої тварини, безперечно, є фольклор, література, Біблія і насамперед – особливий спосіб сприйняття й інтерпретації об'єктивної дійсності певним мовним колективом», - як зазначає Ю. Сагата[4, с. 287].

У народних уявленнях образ kota не позбавлений хитрості й крутійства. Такі риси притаманні й котам з книги Галини Вдовиченко: «Смугастий кіт завмер на килимку перед дверима, зирячи одним оком ізнизу вгору. Воно лагідно зблискувало. Глянувши на цього халамидника, можна було подумати, наче він щойно ледь урятувався від зграї розлючених псів. Кошлата скуйовджена шерсть стирчить навсібіч жорсткими кущиками, на носі – свіжа подряпина. Хвіст схожий на щітку для миття пляшок. Іще й око, втрачене, ясна річ, у бійці. Вуличний кіт, що й казати» [1, с. 287].

Грайливий, просякнутий тонким гумором тон оповіді доповнює, увиразнює бестіарні мотиви, дає змогу юним читачам розважитися разом з котами-бешкетниками.

Отже, бестіарні мотиви у книзі Г. Вдовиченко ґрунтуються на зв'язку із фольклорними основами на образному й ідейно-змістовому рівнях, що дозволяє говорити про трансформацію їх у сучасній українській літературі для дітей що сприяє реалізації аксіологічної складової, відкриває можливості для розвитку когнітивного й творчого потенціалу нового покоління українських дітей.

Список використаної літератури

1. Вдовиченко Г. 36 і 6 котів. Львів : Видавництво Старого Лева, 2019. 136 с.
2. Літературознавча енциклопедія : у 2 т. / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. Київ: ВЦ «Академія», 2007. Т. 1. 608 с.
3. Овдійчук Л. М. Жанри та стильові особливості сучасної прози для дітей. Українська література в загальноосвітній школі. Запоріжжя, 2015. Вип. 1. С. 35–38.
4. Сагата Ю. І. Кіт у польській та українській фразеології. Проблеми слов'янознавства: зб. наук. пр. Львів : Львівський національний університет імені І. Франка, 2008. Вип. 57. С. 282–290.

Напрям 4. Література для дітей: проблемно-тематичний та жанрово-стильовий аспекти.

5. Сліпушко О. М. Давньоукраїнський бестіарій (звірослов): національний характер, суспільна мораль і духовність давніх українців у тваринних архетипах, міфах, символах, емблемах. Київ:Дніпро, 2001. 140 с.

6. Федоріна В. Галина Вдовиченко: «В існуванні серії про котів «винні» діти. URL :<https://kyivdaily.com.ua/galina-vdovichenko/>(дата звернення: 01.05.2022).

Савчук Юлія Петрівна

здобувачка вищої освіти 4 року навчання за першим (бакалаврським) рівнем історико-філологічного факультету ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука», м. Рівне

Науковий керівник: к. філ. н., доц. І. А. Саркісова

ВПЛИВ УКРАЇНСЬКОЇ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ НА СВІДОМІСТЬ ПІДЛІТКІВ

У сучасному світі підлітки прагнуть самоствердитися, самореалізуватися та самовдосконалитися, однак часто наштовхуються на нерозуміння з боку батьків, друзів, суспільства. Ця проблема не є новою, адже з подібними ситуаціями зіштовхувалося юнацтво й поколіннями раніше. Але сучасні підлітки живуть в умовах розвитку та впливу на людей різних моральних, ідейних думок наповнених трендами суспільства, релігійними переконаннями та іншим. В таких умовах надзвичайно складним є процес формування свідомості особистості. Наукова позиція І.Д. Беґа (1998, 2000) спрямована на визначення значущості підлітковості періоду у появі здатності особистості цього періоду самостійно, свідомо ставити перед собою ті чи інші довільні завдання, бути внутрішньо організованою, визначати напрямки своїх дій та добродійних вчинків [1, с. 3].

Часто на свідомість підлітків впливають соціальні мережі та комп'ютерні ігри, а точніше, думки, що поширюються у них. Діти чи не щодня чують від батьків зауваження щодо проведення великої кількості часу за гаджетами, не читаючи натомість книг. Однак чимало дітей захоплюються читанням літератури більше ніж соціальними мережами. Культурі читання дітей навчають в школах. Цьому приділяють окрему увагу вчителі української та зарубіжної літератури.

Напрям 4. Література для дітей: проблемно-тематичний та жанрово-стильовий аспекти.

На думку О. Гоголенко, «психологічні особливості сприйняття підлітками художніх творів обумовлені специфічними рисами цієї вікової категорії читачів. Сучасні підлітки менше сприймають читання як художньо-естетичну діяльність. Вони схильні сприймати художню літературу, зокрема у шкільному вивченні, як інформаційний ресурс, що деформує відношення до неї юного читача. Це призводить до широкого використання школярами різних посібників із коротким викладом сюжетних подій, використання текстів підручників замість художнього тексту, заміни читання переглядом екранізації» [2, с. 42].

Окрім вивчення шкільного переліку літературних творів, підлітки приділяють окрему увагу книгам, що відповідають їх вподобанням та не належать до творів, рекомендованих навчальним закладом. Особливо зростає тенденція на українські художні літературні твори крайнім часом, із широкою популяризацією патріотизму та вивчення історії, культури та звичаїв українського народу. Проте все ж варто зазначити, що із перлинами українського письменства юнацтво знайомиться саме в школі. Серед них твори усної народної творчості, поезії відомих українських митців слова Л.Українки, І.Франка, Т.Шевченка, Л.Костенко, Г.Сковороди та ін. А також окрему увагу слід приділити таким творам, як «Кайдашева сім'я» І. Карпенко-Карий, «Тіні забутих предків» М.Коцюбинський, «Мина Мазайло» М.Куліш, «Зачарована Десна» О. Довженко, «Тигролови» І. Багряний, «Лісова пісня» Л.Костенко, «Хіба ревуть воли, як ясла повні» П. Мирний, «Чорна рада» П.Куліш та багато інших. Кожен із цих творів має настільки потужне смислове наповнення, що мимоволі впливає на думки читача, заставляючи обдумувати сюжет твору, дії героїв і умови в яких вони жили. Насправді сильним твором є той, який дає можливість читачу з легкістю побудувати сюжет прочитаного в уяві. Українська художня література легка для сприйняття, хоча може розповідати про складні обставини героїв твору або ж намагатися розкрити, не просту для сприйняття, тему. Відтворювана уява має вирішальне значення для процесу читання твору. Недостатньо розуміти значення окремих слів та окремих виразів, фраз, описів, діалогів, частин тексту і твору в цілому, але й уявити собі образи, зображені в художньому творі, і бачити все, що показує письменник. Саме завдяки уявленню читача художня література часто заставляє довго міркувати над проблемою твору або ж над вчинками головних героїв, аналізуючи їх, порівнюючи із власним досвідом. Усі ці обставини безпосередньо впливають на становлення підлітка як особистості, на модель поведінки та на формування моральних принципів. Тобто, завдяки умінню

Напрям 4. Література для дітей: проблемно-тематичний та жанрово-стильовий аспекти.

підлітків аналізувати прочитане, кожен твір впливає на читача, ознайомлює його, вчить або ж служить засторогою.

Окрім вище наведених особливостей впливу твору на свідомість підлітка, слід зазначити, що художні твори українських митців слова містять в собі справжню збірку народних звичаїв, традицій, описів життя українців та їх побуту, одягу. Завдяки цьому прочитання літератури допомагає не лише сформуванню морально-етичні принципів, а ще й забезпечує національно-патріотичне виховання молодих громадян України.

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що прочитання художньої літератури позитивно впливає на формування духовності та моделі поведінки дітей підліткового віку. Особливо це стосується української літератури. Оскільки історії персонажів, умови їх існування у творі є найбільш схожими до життя українських юних читачів. Завдяки вмінню читати та інтерпретувати інформацію в уяві, учні можуть аналізувати прочитане та виховувати в собі свідомих людей, активних громадян, небайдужих до рідної землі. Саме тому слід приділяти особливу увагу забезпеченню в навчальних закладах культури читання книг. У період підліткового морального розвитку хороша книга художньої літератури може допомогти дитині сформуванню морально-етичні принципів поведінки.

Список використаної літератури

1. Булах Ірина Сергіївна, and Юлія Аркадіївна Алексєєва. "Розвиток моральної самосвідомості особистості підлітка." (2003).
2. Гогуленко О. П. Вплив засобів масової інформації на формування читацької культури підростаючого покоління. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. – 2019. № 38, том 3. С. 41–44.

Бородієнко Марія Михайлівна

здобувачка вищої освіти 3 року навчання за першим (бакалаврським) рівнем історико-філологічного факультету ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука», м. Рівне

Науковий керівник: к.п.н., доц. Будз І.Ф.

МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

На сучасному етапі завдання освітньої галузі трансформуються в інформаційному просторі, класичні методи конкурують з інноваційними, а технологічні підходи до навчання набувають все більшої актуальності.

На основі поєднання традиційних освітніх технологій та ІКТ можна набагато ефективніше розвивати вроджені здібності дітей. Використання цих технологій у навчальному процесі дає змогу оновлювати зміст освіти, досягати вищих якісних результатів навчальної діяльності, дає можливість кожному учневі розвиватися та розвивати власну освітню траєкторію. Це зумовлено появою нових, практично необмежених педагогічних можливостей індивідуалізації та диференціації навчального процесу, гнучкого пристосування до індивідуальних особливостей учнів, використання додаткових інформаційних освітніх ресурсів, розширення сфери навчальної комунікації, посилення процесуальних і мультимедійних характеристик засобів навчання, розширення простору для інноваційної освітньої діяльності та ін. [1, с.28].

Мета дослідження полягає у вивченні та теоретичному обґрунтуванні можливостей використання комп'ютерних технологій в процесі навчання англійської мови в ЗЗСО.

Виникнення та розвиток інформаційного суспільства (ІС) зумовлює широке використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в освіті, що визначається багатьма факторами.

Перш за все, впровадження ІКТ у сучасну освіту значно прискорює передачу накопичених людством технологічного та соціального досвіду та знань.

По-друге, сучасні ІКТ, які підвищують якість навчання та освіти, дозволяють людям успішніше та швидше адаптуватися до екологічних та соціальних змін. Це дає змогу кожному отримати знання, необхідні йому сьогодні та в постіндустріальному світі.

Напрямок 5. Актуальні тенденції лінгводидактики.

По-третє, активне та ефективне застосування цих технологій в освіті є важливим елементом у процесі створення нової системи освіти, що відповідає вимогам ІС, та модернізації традиційних систем освіти [3, с.86].

Важливість і необхідність впровадження ІКТ в освіту підтримують міжнародні експерти та вчені. Незважаючи на те, що ІКТ впливають на всі сфери людської діяльності, вони мабуть найбільш позитивно вплинуть на освіту, оскільки можуть запровадити абсолютно нові методи викладання та навчання.

Формування суто інформаційної складової освітнього процесу має велике значення з точки зору відповідності реаліям суспільного розвитку – інформаційного суспільства як нової соціальної моделі. Школи повинні готувати учнів до життя в суспільстві, де цінність інформації, здатність правильно її отримувати та здатність працювати в досить жорстко перевантаженому потоці інформації є базовими навичками, такими як письмо, читання, математичні операції з використанням чисел. Проте, враховуючи те, що важливими гуманітарними питаннями є спілкування, доступ до знань, вибір оптимальних варіантів дій, управління технологічними та соціальними процесами тощо, саме інформатизація та ефективне технологічне оснащення роблять вагомий внесок у гуманізацію освіти. Зрозуміло, що нові форми інформаційно-комунікаційної взаємодії зумовлюють вимоги до пізнавальної діяльності, а розвиток особистості в інформаційно-технічному відношенні відбувається на основі задоволення цих потреб [2, с.28].

Інтеграція ІКТ у шкільну програму означає застосування інноваційних методів, спрямованих на підтримку та заохочення учнів до самостійного навчання та отримання необхідних знань. Використання ІКТ мотивує учнів до подальшої освіти, навчання протягом життя та полегшує перехід від пасивного слухання до інтерактивного процесу отримання знань.

Сучасний урок неможливо уявити без використання мультимедійних технологій. Тому що вони дають можливість учителеві за короткий час відтворити значний обсяг матеріалу, подати його в незвичайному аспекті, створити для учнів нові образи та опрацювати нечітко сформовані ідеї.

Сучасні учні, як правило, краще знайомі з інформаційними технологіями, ніж вчителі. Мозок дитини, яка прагне здобувати знання у формі розважальних програм та ігор, набагато легше сприймає подану на уроці інформацію за допомогою медіа-інструментів, які організовують увагу, пробуджують цікавість

Напрям 5. Актуальні тенденції лінгводидактики.

і дають можливість реалізувати свої здібності та створюють стимули для долаття перешкод [2, с.21].

Учнів приваблює новизна проведення мультимедійних уроків. Тому що під час таких занять створюється справді комунікативна атмосфера, в якій учень хоче висловити свою думку та виконати завдання. Учні виявляють інтерес до матеріалу, який вивчають, не бояться працювати за комп'ютером, вчаться самостійно користуватися навчальною, довідковою та іншою літературою за темою. Вони прагнуть досягти високих результатів і виконувати додаткові завдання. Під час практичної діяльності в учнів розвивається самоконтроль.

Використання ІКТ на уроках англійської мови може підвищити ефективність і якість навчального процесу, посилити вивчення мови та пізнавальну діяльність, поглибити предметні знання учнів, розвинути творче мислення, комунікативні навички, розмовні навички, розвинути навички вивчення мови.

Комп'ютер можна використовувати на всіх етапах навчального процесу: при поясненні нового матеріалу, закріпленні, повторенні, контролі рівня навчальних досягнень. Використання комп'ютера на уроці розширює можливості учителя у виборі навчального матеріалу та формату навчальної роботи, робить уроки яскравими, цікавими, змістовними та емоційно насиченими.

Коротко дидактичний потенціал мультимедійних засобів навчання, що використовуються на заняттях з англійської мови, можна окреслити так:

- посилення мотивації навчання;
- посилення навчальної діяльності учнів та посилення ролі суб'єкта навчальної діяльності (вибір порядку навчання матеріалів, визначення обсягу та характеру забезпечення тощо);
- індивідуалізація процесу навчання, застосування основних і додаткових навчальних впливів, розширення меж самостійної діяльності учнів;
- урізноманітнення форм відображення інформації;
- урізноманітнення типів навчальних завдань;
- створення освітнього середовища, що забезпечує «занурення» учнів в уявні світи в конкретних соціальних і виробничих контекстах;

Напрям 5. Актуальні тенденції лінгводидактики.

- надання негайного зворотного зв'язку, можливість рефлексії;
- можливість відтворення частини навчальної діяльності [4, с.116].

Розвиток школярів дозволяє їм використовувати новітні інформаційні технології при вивченні іноземних мов. Можливість використання мультимедійних засобів навчання на уроках іноземної мови визначається наступним критерієм: це повинно сприяти підвищенню ефективності навчального процесу, постійно підвищувати точність навчальної діяльності учнів; підвищувати інтерес до навчання іноземній мові, забезпечувати контроль за діями усіх учнів.

Комп'ютери можна використовувати для вирішення навчальних завдань, таких як: розуміння мовних явищ; формування мовних навичок завдяки мовним і мовленнєвим вправам; автоматизація мовних і голосових завдань; створення ситуації спілкування. Кожен мультимедійний засіб навчання є унікальним у своїй оригінальності, але про його універсальність можна говорити лише за умови його комплексного застосування з новітніми інформаційними технологіями в освіті та психологічним обґрунтуванням їх використання в навчанні іноземної мови.

Застосування ІКТ на уроках англійської мови є високоефективним і актуальним інструментом для навчання учнів з метою розвитку їх комунікативних навичок. Крім того, використання ІКТ у викладанні англійської мови може відійти від традиційних методів навчання для індивідуалізації навчальної діяльності учнів, оптимізувати вивчення мовних структур і граматичних правил, а також подолати монотонність уроків при формуванні мовленнєвої та комунікативної компетенції школярів при навчанні англійській мові.

Список використаної літератури

1. Буренко В. Стратегічні напрями розвитку сучасної шкільної іншомовної освіти. Іноземні мови в сучасній школі. 2019. № 4. С.28-33.
2. Видриган Л. Розвиток пізнавальної активності учнів. Психолог. 2018. №11. С.21-22.
3. Кужель О.М. Використання персонального комп'ютера у вивченні іноземних мов. Нові інформаційні технології навчання в навчальних закладах України: наук.-метод. зб. Вип. 8. Педагогіка / редкол.: І.І.Мархель (гол. ред.) та ін. Одеса: Друк, 2018. 112 с.

4. Ситдикова І. Комп'ютер поспішає на допомогу. Іноземні мови в навчальних закладах. 2014. №1. С.116-119.

Ветлянчук Денис Миколайович

здобувач вищої освіти 1 року навчання за другим (магістерським) рівнем історико-філологічного факультету ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука», м. Рівне

Науковий керівник: доц. М.А. Пабат

**СОЦІОКУЛЬТУРНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ
ЗАСОБАМИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ**

Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти [3] визначають пріоритетні напрямки навчання іноземної мови, спрямовуючи діяльність учителя на формування комунікативної компетенції учнів та можливі шляхи активізації процесу мовлення іноземною мовою. Одним із компонентів комунікативної компетенції є соціокультурна компетентність, під якою можна розуміти систему уявлень про основні національні традиції, звичаї та реалії країн, мова яких вивчається, а також систему умінь і навичок адекватно поводитися, використовуючи ці знання.

На сучасному етапі суспільного розвитку все більшого значення набуває соціокультурна компетентність його учасників. Вона являє собою набуття культурних і духовних цінностей свого та інших народів і є інструментом для формування особистості, орієнтованої на мультикультурне спілкування, усвідомлюючої взаємозалежність і цілісність світу та необхідність міжкультурної співпраці для вирішення глобальних проблем.

Соціокультурна компетентність - засвоєння культурних і духовних цінностей свого та інших народів; естетичному, морально-етичному розвитку сприяють норми, що регулюють відносини між поколіннями, статями та націями.

Деякі стратегії та техніки використовуються для формування та розвитку соціальної та культурної компетентності учнів у процесі вивчення англійської мови, зокрема:

Напрям 5. Актуальні тенденції лінгводидактики.

- порівняльний підхід, що базується на порівняннях і включає різноманітні дискусії. У класі розглядається культура і традиції країни, мова якої вивчається, відносно національної культури;
- підхід «важких випадків», який має на меті підкреслити різницю між вербальним і невербальним спілкуванням. У цьому підході учням дається опис ситуації, в якій співрозмовники неправильно розуміють один одного через культурні та ідеологічні відмінності;
- метод «короткий виклад традиційних аспектів». Він підкреслює культурні відмінності між двома країнами;
- використання автентичних пісень на заняттях з англійської мови;
- проведення нетрадиційних уроків, включаючи вивчення церемоній і звичаїв англомовних країн;
- навчитися вільно говорити та розмовляти англійською мовою;
- використання автентичних документів, таких як меню, оголошення, реклама;
- рольові ігри;
- використання автентичного відеоматеріалу [1, с.84].

При виборі форм та методів роботи, учителю слід урахувати вікові та індивідуальні особливості учнів .

Учні основної школи відчують значні зміни у роботі мозку. Мислення більш формальне, однопланове, зріле. Удосконалюється здатність до абстрактного мислення, залежно від останнього змінюється співвідношення між конкретно-образним мисленням і абстрактним на користь останнього. Уява школяра знаходить щось нове – критику. Середній шкільний вік є найбільш сприятливим для розвитку творчого мислення. Розвиток мислення нерозривно пов'язаний зі змінами мовлення підлітка. Має помітну тенденцію до пояснень, вагомих доказів, оцінки доказів. Найчастіше зустрічаються речення зі складною синтаксичною структурою, мовлення стає образним і виразним.

Таким чином, доцільно заохочувати учнів основної школи розв'язувати проблемні завдання, робити порівняння, визначати основні ідеї, знаходити подібності та відмінності, а також встановлювати причинно-наслідкові зв'язки,

Напрям 5. Актуальні тенденції лінгводидактики.

використовувати автентичний аудіо- та відеоматеріал філософського забарвлення [2, с.118].

Виходячи з вищесказаного, ми вважаємо важливим використовувати наступні стратегії та види діяльності під час роботи з учнями основної школи, як-от: рольові ігри, які передбачають особисту участь, більше порівняльний підхід до всього досвіду з обговоренням та вираженням особистої думки; автентичні багатофункціональні пісні; використання елементів відео та автентичного тексту; навчання мовленнєвого етикету; проведення нетрадиційних уроків.

Формування соціальної компетентності на основі лексики соціального та культурного змісту на заняттях англійської мови має здійснюватися за алгоритмом, який враховує цілі навчання на кожному етапі та включає мовні та мовленнєві вправи, які виконують деякі з них.

На підготовчому етапі вчитель аналізує відібрані матеріали щодо соціокультурної складової, узгоджує її використання на уроці. Через семантичну лексику соціокультурного змісту вчитель активізує базові знання учнів. На етапі рецептивно-репродуктивного тренування передбачається створення стереотипів вживання лексики соціокультурного змісту на рівні фрази. Метою етапу комунікаційної практики є самостійне використання мовних особливостей у будь-якому виді мовленнєвої діяльності.

Вчитель англійської мови зобов'язаний вміло об'єднувати національні культури країни та, де це можливо, брати участь у науково обґрунтованому обміні та взаємодії, щоб навчати учнів шукати нові підходи до культури людей, мова яких вивчається; підкреслюючи важливість побудови системи ціннісних пропозицій з точки зору створення філософії навчання та виховання молоді.

Таким чином, основною метою навчання англійської мови є формування в учнів комунікативних навичок та соціокультурної компетенції, невід'ємною частиною яких є комунікативні уміння, що ґрунтуються на мовних знаннях і вміннях.

Розвиток соціокультурної компетенції залежить від соціокультурних і соціолінгвістичних знань, умінь і навичок, які інтегрують людину в чужу країну і сприяють її соціалізації в новій для неї країні. Виходячи з вищесказаного, ми усвідомлюємо, що необхідно й надалі розвивати соціокультурну компетенцію учнів, спираючись на досвід педагогів,

Напрям 5. Актуальні тенденції лінгводидактики.

використовуючи інформаційно-комунікаційні технології, наочний, роздавальний матеріал соціокультурного забарвлення.

Список використаної літератури

1. Берегова О.М. Комунікація в соціокультурному просторі України: технологія чи творчість? Київ: НМАУ ім. П.І.Чайковського, 2006. 388 с.
2. Березенська Л., Сіваєва Н. Як сформувати лексичну складову соціолінгвістичної компетенції: алгоритм для вчителя. Іноземні мови в навчальних закладах. 2017. № 1. С.118-120.
3. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Наукова редакція українського видавництва Доктор педагогічних наук, професор С.Ніколаєва. Київ: Ленвіт, 2003. 273 с.

Денисюк Ольга Вікторівна

здобувачка вищої освіти 1 року навчання за другим (магістерським) рівнем історико-філологічного факультету ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука», м. Рівне

Науковий керівник: к.пед.н., доц. І.Ф. Будз

НАВЧАННЯ ОЗНАЙОМЛЮВАЛЬНОГО ЧИТАННЯ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В 5-МУ КЛАСІ

Мета вивчення іноземної мови взагалі, і практична мета вивчення цього предмету зокрема, довгий час зводилася до розвитку усно-мовленнєвих умінь. Інші види мовленнєвої діяльності вважалися такими, що сприяли навчанню, і вводилися до навчальної програми лише після тривалого усного вступного курсу, що призводило до методів навчання читання та письма залежно від рівня сформованості вмінь усного мовлення.

Потреба суспільства в кваліфікованих фахівцях з усної та письмової форм іншомовного спілкування призвела до наукової роботи, яка демонструє можливість вивчення зв'язків між різними видами мовленнєвої діяльності з самого початку вивчення іноземної мови, що з одного боку, зумовлювало незалежність у розробці кожного з них, а з іншого боку, вони повинні були використовувати однакову лексико-граматичну базу.

Напрямок 5. Актуальні тенденції лінгводидактики.

У зв'язку з цим останніми роками численні лінгводидактичні дослідження присвячено проблемі навчання читання та письма як самостійної та рівноцінної мовленнєвої діяльності (О.Б.Бігич, В.М.Жуковський, Н.В.Лисанова, Р.Ю.Мартінова, С.Ю.Ніколаєва, К.І.Онищенко, В.М.Плахотник, Г.В.Рогова, С.В.Роман, С.К.Фоломкина) [3, с.10].

На нашу думку, навчання читання має задовольняти потреби учнів, які на практиці застосовують набуті на уроці знання з іноземної мови; збільшувати час спілкування учнів з іншомовним матеріалом і формувати навички самостійної роботи в процесі вивчення іноземної мови; урізноманітнювати та розвивати навчання іншим видам мовленнєвої діяльності, особливо усного мовлення. Адже чим більше читає учень, тим досконаліше його усне мовлення.

Необхідність передавати прочитану інформацію іншим, а також здатність переосмислювати інформацію, отриману під час читання, а також здатність учнів аналізувати та обговорювати націлює на розгляд навчання читання не лише як рецептивного, але й репродуктивного і продуктивного видів діяльності. Перше виражається в розумінні прочитаного, тобто здатності його переказу рідною мовою, друге – у запам'ятовуванні прочитаного, тобто здатності його переказу іноземною мовою, третє – в переосмисленні й аналізі прочитаного, тобто здатності продукування власного усного і писемного мовлення на підставі прочитаного. Все це зумовлює необхідність навчання читання у співвідношенні з іншими видами мовленнєвої діяльності, а також індивідуалізованих методів навчання учнів читання іноземною мовою, тобто розвитку навичок читання.

Теоретичною основою такої методики мають бути не лише певні методичні принципи навчання читання іноземною мовою, а й загальнодидактичні закономірності та принципи побудови будь-якого процесу навчання. Вони є запорукою оптимізації та успіху навчання [2, с.20].

Ознайомлювальне читання – це визначення головних і другорядних проблем послідовності змісту, розуміння основної інформації тексту до 75%. Схематично цей вид читання позначають як процес сприйняття текстової інформації «по діагоналі» з фрагментарним зануренням у текст. Результатом ознайомлювального читання є вільний і вибірковий переказ, план тексту, короткий зміст.

Особливостями ознайомлювального читання є висока швидкість ознайомлення з усім текстом, точність розуміння основного змісту та найважливіших деталей.

Напрям 5. Актуальні тенденції лінгводидактики.

У процесі ознайомлювального читання переслідуються такі комунікативні цілі:

- визначення теми, яка розглядається в тексті, і проблеми, які в ньому розглядаються;
- про що саме йдеться в тексті, пов'язаному з проблемою;
- підкреслення головної думки;
- виділяти найважливіші факти й опускати другорядні;
- висловлювати своє ставлення до прочитаного [2, с.21].

Учні повинні розуміти основний зміст тексту та розуміти отриману інформацію залежно від рівня своїх знань та зацікавленості. Під час опрацювання тексту учнів слід вчити виконувати такі дії:

- прогнозувати зміст за заголовком або за початком тексту;
- здогадуватися про значення незнайомих слів за контекстом, словотвірними елементами, подібністю до слів рідної мови чи слів, утворених конверсією;
- ігнорувати деякі незнайомі слова, які не заважають зрозуміти основний зміст;
- визначати змістові частини тексту та зв'язки між ними;
- під час читання використовувати доступні мовні коментарі, виноски, словники та довідники, якщо необхідно, щоб зрозуміти основний зміст тексту.

Для уточнення розуміння учнями основної інформації тексту проводяться такі види вправ:

- Прочитайте заголовок (початкові речення) і скажіть, про що текст може повідомити інформацію.
- Дати відповіді на запитання вчителя за основним змістом (допускається відповідь рідною мовою).
- З кількох запропонованих учителем заголовків виберіть найбільш підходящий.

Напрям 5. Актуальні тенденції лінгводидактики.

- Послухайте твердження та виправте неправильні (які не відповідають змісту).
- Виберіть із кількох малюнків ті, які ілюструють зміст тексту.
- Виберіть правильні відповіді на запитання за основним змістом.
- З оціночних суджень виберіть те, що відповідає думці читача про прочитаний текст, проблему.
- Коротко передайте основний зміст тексту рідною мовою.
- Висловіть свою думку щодо змісту тексту та оцініть його (рідною мовою) [1, с.10].

Перевірка розуміння прочитаного здійснюється за допомогою завдань такого типу:

- відповідати на запитання вчителя щодо основної інформації тексту;
- відповідати на питання про важливі деталі;
- сказати, чи узгоджується подана вчителем інформація з інформацією, яку учні отримали з тексту;
- знаходити факти/одиниці семантичної інформації, подані вчителем у тексті, інші вправи пошукового характеру;
- проходити альтернативний тест, тест з вибором відповідей тощо.

Причина недостатньої ефективності методики навчання іноземного читання полягає в недооцінці загальнодидактичних засад і вимірів процесу навчання іноземного читання, а також у тому, що цей процес розглядається лише з точки зору лінгводидактичних і методичних характеристик.

Список використаної літератури

1. Гріневич І.І. Психологічні особливості сприймання фабульних текстів іноземною мовою. Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім.К.Д.Ушинського / Збірник наукових праць. Одеса: ПДПУ ім.К.Д.Ушинського. 2018. №4. С.10-12.
2. Панасюк В.О. Навчання ознайомлювального читання під час вивчення іноземної мови. Англійська мова та література. 2018. №6 С.20-22.

3. Семенчук В.М. Дидактична модель навчання іншомовному читанню як виду мовленнєвої діяльності. Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету імені В.Г.Короленка.2018. №4. С.10-12.

Кривой Віталій Миколайович

здобувач вищої освіти 1 року навчання за другим (магістерським) рівнем історико-філологічного факультету ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука», м. Рівне

Науковий керівник: к.пед.н., доц. Д.А. Кочмар

ІГРОВІ ФОРМИ РОБОТИ НА УРОЦІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В СТАРШІЙ ШКОЛІ

Сучасна українська освіта має відповідати національним запитам, потребам економіки та світовим тенденціям. Змінюються часи, змінюються учні, змінюються їх запити, пізнавальні інтереси, можливості, потреби, змінюються види діяльності та цілі сучасного шкільного навчання. Виникає потреба в удосконаленні освітніх програм, які визначають мету навчання школярів, забезпечувати сучасні технологічні та педагогічні засоби для навчального процесу, розвивати нові технології та використовувати найкращі практики та методики для організації успішного навчального процесу відповідно до необхідного часу.

Головною реформою Міністерства освіти і науки України у вдосконаленні та організації освітньої системи стало створення Нової української школи (НУШ) Основна мета НУШ – створити школу, в якій буде приємно вчитися і яка не тільки надає здобувачам освіти знання, але також дозволить їм застосовувати їх у реальному житті, створюючи основу для продовження навчання та подальшого розвитку потенціалу.

Тому одним із головних завдань школи є виховання творчої, самостійної та активної особистості. На цьому тлі особливого значення набуває проблема використання ігрових технологій у навчанні іноземних мов у ЗЗСО як ефективної передумови розвитку пізнавальної активності учнів.

Відповідно до класифікації педагогічних технологій за способом організації та управління пізнавальною діяльністю дослідники чітко виділяють

Напрям 5. Актуальні тенденції лінгводидактики.

ігрові технології. Ігрові технології визначають як «ігрову форму взаємодії вчителя та учня, яка сприяє формуванню вміння розв'язувати поставлені завдання на основі грамотного вибору альтернативних варіантів шляхом виконання певної дії [2, с.5]».

У сучасній школі ігрова діяльність використовується як:

- самостійна технологія засвоєння понять, тем чи розділів навчального предмета;
- освітньо-технологічний компонент системи;
- окремий урок або його структурна частина;
- технологія позакласної виховної роботи [2, с.6].

Місце і роль ігрових технологій у навчально-виховному процесі, а також поєднання ігрових і навчальних елементів визначаються на основі розуміння вчителем функцій і класифікації навчальних ігор.

Ігрова діяльність – це культурно-історично сформована пізнавальна діяльність, спрямована на формування основних засад особистості, її соціалізацію, пізнання світу, розвиток навчальних інтересів і пізнавальних здібностей, закріплення й удосконалення набутих умінь і навичок.

Усі компоненти ігрової діяльності взаємопов'язані та взаємозумовлені. Їх внутрішній зміст визначає різноманіття ігор. Результатом гри є почуття та особистісні зміни, що виникають в результаті її процесу - розвиток уваги, мовлення, пам'яті, впевненості в собі, моральних якостей тощо. Для структурного аналізу ігрової діяльності старшокласників важливо врахувати об'єктивні умови її реалізації. Об'єктивно предметними умовами визначають спосіб досягнення мети ігрової діяльності, її операційний аспект.

Гри приписують природний, історично обумовлений елемент культури, який функціонує як різновид добровільної діяльності індивіда. В іграх беруть участь люди різного віку. В освітній галузі, а саме в навчальних закладах різних типів, досить широко використовуються дидактичні ігри.

Дидактичні ігрові технології (сюжетні, тематичні, змагальні) часто використовуються на уроках іноземної мови у старшій школі. Це включає такі складові елементи, як ігрове завдання, ігрові мотиви, розв'язання педагогічної проблеми. В результаті учні отримують нові знання по змісту гри.

Напрям 5. Актуальні тенденції лінгводидактики.

На відміну від прямої постановки навчальної задачі, яке має місце на уроці, у дидактичній грі воно постає як ігрове завдання самого учня, а способи його виконання мають повчальний характер. Таким чином дидактичні ігри впливають на розвиток пізнавальної діяльності старшокласників.

Основні функції ігрових технологій у старшому шкільному віці:

- Розвиток пізнавальної сфери учня (діяльності, інтересів, потреб, мотивацій, діяльності).
- Розвиток творчих навичок.
- Створення сприятливої атмосфери під час навчальної діяльності, активізація педагогічного процесу.
- Розвиток фізичних та моральних якостей [1, с.103].

З точки зору діяльнісного підходу критерії пізнавальної активності мають як суб'єктивне забарвлення (вони відображають ставлення учня до об'єкта пізнання), так і об'єктивне забарвлення, тобто оцінюють динаміку пізнавальної діяльності, творчий характер і оптимальні шляхи досягнення пізнавальної мети.

У психолого-педагогічній літературі відсутня єдина система критеріїв пізнавальної діяльності. Автори найчастіше називають такі:

- ініціативність, енергійність, інтенсивність діяльності, позитивне ставлення до діяльності (зацікавленість, допитливість, усвідомленість);
- самодіяльність, саморегуляція, усвідомленість діяльності, особиста воля (наполегливість, завзяття до досягнення мети);
- цілеспрямованість діяльності, творчість.

Пізнавальна активність на рівні особистісної спрямованості означає глибоке переконання учня в необхідності комплексних знань, а її вищий рівень має перетворювальний характер. При цьому діяльність змінює не тільки об'єкт, на який вона спрямована, а й суб'єкт діяльності.

Таким чином, при визначенні критеріїв діяльності слід звернути увагу на таке:

- види діяльності (пізнавальна, професійна, соціальна, ігрова), які визначають специфіку розпізнавання діяльності;

Напрям 5. Актуальні тенденції лінгводидактики.

- зусилля особистості для досягнення мети, що дозволяють говорити про потенціал і реалізовану діяльність;
- вид діяльності суб'єкта, тобто те, чому він надає перевагу – ініціативність, самостійність, творчість чи відтворення, копіювання;
- стійкість, повнота, тривалість, динаміка прояву діяльності [1, с.104].

Аналіз теоретичних джерел засвідчив: педагогічний супровід ігрової діяльності при навчанні іноземних мов у старших класах є фундаментальною комплексною проблемою, розкриття якої можливе на основі інтеграції результатів, історично отриманих з наукових досліджень наук про людину – філософії, культурології, історії, біології, антропології, педагогіки. Суттєву роль у вирішенні цієї проблеми відіграють психологічні знання, які пояснюють механізм впливу гри на розвиток особистості та дають змогу підібрати для цього адекватні методи педагогічного керівництва нею.

Список використаної літератури

1. Бівол О.С. Ігрові технології навчання на уроках як засіб активізації пізнавальної діяльності учнів. Таврійський вісник освіти. 2018. №3. С.103-108.
2. Медведюк О. Ігрові технології на уроках іноземної мови як мотиваційний компонент. Рідна школа. 2017. №4. С.5-7.
3. Проект Міністерства освіти і науки України «Нова українська школа» [Електронний ресурс]. Режим доступу:<http://mon.gov.ua>. (дата звернення 21.04.2023)

Попов Анатолій Олегович

здобувач вищої освіти 1 року навчання за другим (магістерським) рівнем історико-філологічного факультету ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука», м. Рівне

Науковий керівник: к.пед.н., доц. І.Ф. Будз

**ТЕСТУВАННЯ ЯК ЗАСІБ КОНТРОЛЮ АНГЛОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ НА ОСНОВІ АУДІЮВАННЯ
У СТАРШІЙ ШКОЛІ ЗЗСО**

Контроль є невід'ємною частиною будь-якої системи вивчення іноземної мови. На відміну іншомовної освіти, де метою є формування навичок і вмінь мовлення іноземною мовою, завдання контролю полягає насамперед у визначенні та оцінці рівня їхнього розвитку. Основна мета контролю в процесі вивчення іноземної мови – управління цим процесом.

Об'єктами контролю можуть бути слухово-вимовні, лексичні, граматичні навички та вміння здійснювати мовленнєву діяльність у говорінні, аудіюванні, читанні та письмі з урахуванням соціокультурних особливостей цих видів мовленнєвої діяльності.

Залежно від ступеня навчання в ЗЗСО учні повинні набути певного рівня навичок іншомовного спілкування в рамках вивченого мовного та мовленнєвого матеріалу. Тематика та обсяг матеріалу, тривалість висловлювань, обсяг і змістовні характеристики тексту для читання та аудіювання, а також словниковий, граматичний і фонетичний мінімум змісту, що має бути засвоєний у ЗЗСО.

Відповідно до рекомендацій Ради Європи та інших національних нормативних документів останнім часом тестовий контроль знань став основним методом контролю набутих знань.

Зарубіжні методисти Артура Хьюза, Гарольда Медсена, Пенні Ура, Тіма Макнамари схиляються до позиції, що тестування є одним із найбільш оптимальних і ефективних методів контролю, оскільки займає менше часу і дозволяє працювати з кожним учнем на тому рівні володіння мови, який у нього є.

Тести є специфічним способом вимірювання іншомовної компетенції тих, хто вивчає або носіїв іноземної мови, і вони широко поширені в сучасних національних і міжнародних методиках навчання мов. Слід зазначити, що

Напрям 5. Актуальні тенденції лінгводидактики.

незважаючи на визнання важливої ролі тестів у вивченні іноземних мов, тести не стали невід'ємною частиною процесу вивчення іноземних мов у всіх навчальних закладах країни. Водночас варто зазначити, що в системі освіти розвинутих країн тестування вже давно посідає центральне місце у вивченні іноземної мови, виконуючи основну функцію, що визначає успішність вивчення іноземної мови [3, с.10].

Під час навчання іноземних мов у ЗЗСО широко використовуються лінгводидактичні тести. Лінгводидактичні тексти – це серія завдань, підготовлених відповідно до конкретних вимог, метою яких є визначення показників якості та можливість виявлення мовної та/або комунікативної компетенції учасників тестування. Це оцінка результатів тесту за заздалегідь визначеними критеріями.

Основними показниками якості тестів є валідність, надійність, диференційованість, практичність і доступність.

Валідність – це характеристика тексту, яка показує, що саме вимірює тест і наскільки ефективно він це вимірює. Валідність тесту означає здатність оцінювати певну здатність володіння іноземною мовою та ступінь набуття цієї здатності.

Надійність є необхідною умовою валідності тесту. Надійність тесту визначається стабільністю роботи, як інструмента вимірювання. Надійні тести дають однакові результати при повторенні.

Диференційна здатність – це властивість тесту, яка вказує на те, чи може тест розрізнити встигаючих і невстигаючих тестованих.

Практичність тесту – це характеристика тесту, яка визначає:

- доступність і зрозумілість змісту тестових вказівок і тестових завдань для розуміння учасниками тестування;
- тести можна легко налаштувати за різних умов;
- легка перевірка відповідей, визначення та оцінка результатів [2, с.89].

Економічність— це коли тестування передбачає мінімальні витрати часу, зусиль і витрат на створення тестів.

Тести навчальних досягнень складаються відповідно до шкільних програм і використовуються для поточного та підсумкового контролю. Крім того, тести

Напрям 5. Актуальні тенденції лінгводидактики.

можна поділити на мовні тести, що визначають рівень володіння мовою, і мовленнєві тести, що визначають рівень розвитку мовних навичок.

Тести є засобом перевірки вивченого матеріалу і можуть бути використані для розвитку як граматичних, так і лексичних навичок. У цьому контексті аудіювання може бути видом мовленнєвої діяльності, на основі якого можна застосовувати різні типи тестів для формування лексичної компетенції взагалі і на старшому етапі зокрема.

Сучасна лінгвістика розглядає мову як ієрархічну структуру, що складається з кількох рівнів, кожен з яких характеризується набором певних мовних одиниць. На лексичному рівні працюють такі одиниці, як слова, стійкі словосполучення та мовленнєві кліше.

Вивчаючи іноземну мову, учні повинні засвоїти значення й форму певної кількості цих одиниць, визначених вимогами програми, і вміти використовувати їх у різних видах мовленнєвої діяльності.

Під час аудіювання виконуються такі лексичні операції:

- розпізнавання та виділення лексичних одиниць (ЛО) у мовних потоках під час аудіювання;
- семантизації ЛО;
- поєднання лексичних значень при формуванні синтагменої, фразової і понад фразової єдності [2, с.90].

Об'єктами контролю в лексичних тестах аудіювання є базові рецептивні лексичні навички та знання лексики, і наше дослідження базується на використанні цього типу тесту.

Наприклад:

- пов'язувати аудитивні образи із семантикою.
- розрізняти схожі за звучанням слова за їх інформативними ознаками;
- розрізняти омоніми, синоніми й антоніми;
- володіти рецептивним механізмом зв'язування;
- користуватися словотворчою і контекстуальною здогадкою;

Напрям 5. Актуальні тенденції лінгводидактики.

- швидке визначення графічних зображень слів на основі слухо-моторних навичок, якщо до цих відношень застосовувати символічні правила;
- прогностичні та перцептивні індикатори широко використовуються для асоціації певної діяльності з новим (або раніше вивченим) лексичним матеріалом тощо [1, с.86].

Вибір техніки тестування лексичних навичок аудіювання визначається такими факторами:

- доцільність методики перевірки рівня розвитку лексичних навичок аудіювання;
- об'єктивність та економічність тестових завдань;
- характером лексичних труднощів аудіювання;
- доцільністю використання рідної мови;
- метою тестування;
- технічне оснащення.

Найпоширенішими типами тестових завдань, які відповідають різним розумовим завданням, є тестові завдання на встановлення відповідності об'єктів, завдання на завершення, завдання з відповідями на запитання та завдання на узагальнення. Меншою мірою в навчальному процесі використовуються тестові завдання на групування, перетворення, узагальнення, вдосконалення, оцінювання інформації.

Знання типів і характеристик текстів для аудіювання допоможе підвищити та покращити результати роботи з учнями старшого етапу, та разом з тим важливо знати вимоги, що ставляться до аудіотекстів при навчанні учнів.

Список використаної літератури

1. Мусейчук С.М. Тестування як основна форма контролю при навчанні іноземних мов. Лінгвометодичні концепції викладання іноз. мов у немовних вищих навчальних закладах України: зб. наук. статей учасників Всеукр. наук. - практ. конф., Київ, 23-24 грудня 2018 р. / ред. кол.: І.І.Тимошенко (голова) та ін. Київ: Вид-во Європ. ун-ту, 2018. 583 с.

2. Петрашук О.П. Тестовий контроль у навчанні іноземної мови в середній загальноосвітній школі. Монографія. Київ: Видавничий центр КДЛУ, 2015. 261 с.
3. Ханіна О.М. Проблема тестування в сучасній методиці викладання іноземної мови. Іноземні мови. 2019. №1. С.10-12

Саханда Павло Петрович

здобувач вищої освіти 1 року навчання за другим (магістерським) рівнем історико-філологічного факультету ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука», м. Рівне

Науковий керівник: ст.в. Поченюк Я.В.

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Ситуація в Україні зумовила необхідність активного включення дистанційного навчання в навчальний процес закладів загальної середньої освіти. Дистанційна освіта – це нова форма організації освіти, яка поєднує традиційні та інноваційні інформаційні ресурси з цифровими методами навчання, що дозволяє отримати якісну та всебічну освіту чи підвищити кваліфікацію в умовах дистанційної освіти чи роботи. Завдяки правильній організації шкільної методичної роботи, спрямованої на надання реальної та дієвої допомоги вчителям у розвитку медіакультури, спрямованої на інтеграцію інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний процес, вчителі-предметники змогли гідно прийняти неочікуваний виклик - роботу у віддаленому режимі.

Дистанційна освіта – це процес структурованої взаємодії, у якому здобувачі освіти використовують засоби навчання, а процес навчання не залежить від просторового розташування та відбувається в конкретній освітній системі. Елементами цієї системи є цілі, зміст, методи, засоби і форми організації навчання тощо. Дистанційне навчання – це система, за якої проводяться дистанційні курси навчання з метою здобуття та зміцнення освітньо-кваліфікаційного рівня, що є основою для подальшої творчої та/або професійної діяльності учнів або студентів.

Напрямок 5. Актуальні тенденції лінгводидактики.

Дистанційна освіта значно розширює можливості навчальних закладів у реалізації освітніх концепцій і потенційно суттєво змінює освітню організацію країни в майбутньому.

Тому дистанційна освіта сьогодні визнається ефективним засобом забезпечення неперервності освіти як способу демократизації, гуманізації та трансформації освіти. Сьогодні існує багато визначень поняття «дистанційна освіта», це інноваційна форма навчання, вона має багато особливостей, може використовуватись у всіх видах педагогічної практики та забезпечує розвиток творчого підходу та особистісний елемент навчального процесу.

За цих обставин основою навчального процесу є цілеспрямована, контрольована, інтенсивна самостійна робота учня з навчання в потрібному місці за індивідуальним розкладом, з можливістю спілкування з вчителем за допомогою різноманітних технологічних засобів.

Найважливіші передумови для впровадження електронного навчання:

- вчителі та учні мають якісний доступ до мережі Інтернет;
- вчителі та учні мають необхідне технологічне обладнання (комп'ютери, ноутбуки, планшети, смартфони тощо) та відповідне програмне забезпечення;
- відповідні рівні розвитку цифрових навичок вчителями та учнями для вирішення завдань освітнього процесу;
- доступ до освітнього контенту, такого як Інтернет [2].

Дистанційна освіта в електронному форматі може бути реалізована у двох форматах: синхронному та асинхронному. На практиці ступінь застосування цих методів залежить, з одного боку, від об'єктивних технічних умов школи та учасників навчально-виховного процесу, а з іншого боку, від віку учнів. Однак, незалежно від відсотка використання (50% на 50%; 30% на 70%, 20% на 80% тощо), навчальної платформи (або навчального сайту, сховища даних, хмарної служби тощо), організувати навчальний процес, який пропонує кожному, хто залучений до навчального процесу, персоналізований доступ до виконання своїх освітніх ролей і професійних завдань. Наприклад, обов'язок вчителів – розміщення навчально-методичних матеріалів в електронному вигляді, учнів – отримання навчальних матеріалів та видача домашніх завдань, адміністрації – моніторинг процесу та результатів навчальної діяльності [3, с.84].

Напрям 5. Актуальні тенденції лінгводидактики.

Також відома як система керування навчанням (LMS), ця навчальна платформа (або додаток) об'єднує цифрові інструменти навчання та використовується для керування та розповсюдження навчальних програм, а також для аналізу процесів навчання та звітування про них. Метою використання освітньої платформи є організація взаємодії учасників з навчальним контентом та між собою для досягнення освітніх цілей.

Багато ЗЗСО не встановлювали свої навчальні платформи на серверах і поспішали замінити їх хмарними рішеннями.

Навчальні платформи з багатим вмістом доступні у двох форматах: асинхронному та синхронному, кожен зі своїми перевагами та обмеженнями. Працюючи з освітніми платформами, педагогам слід враховувати, що окрім оригінальних навчально-методичних матеріалів, можуть використовуватися готові матеріали з різних джерел, спеціально підготовлені для дистанційної освіти. Матеріали підручників, накопичувачі, YouTube відеолекції з науки та освіти.

В умовах дистанційного навчання англійської мови рекомендується запроваджувати елементи дистанційної освіти для організації самостійної роботи учнів з використанням технічних та інформаційних засобів з урахуванням віку старшокласників та їх індивідуально-психологічних особливостей: електронної пошти, соціальних мереж, засобів онлайн - зв'язку, освітніх онлайн платформ, інтернет-ресурсів.

Основним компонентом дистанційних курсів є дистанційне або електронне навчання. Це форма колективного навчання, що характеризується певним складом учнів, специфічною аудиторною обстановкою та жорсткою регламентацією навчальної роботи з одного предмету для всіх. За структурою і змістом вона повністю відповідає традиційним заняттям і на вибір вчителя. Ці уроки проводяться у визначений час, під час яких учитель спрямовує індивідуальну та колективну діяльність учнів на засвоєння основ предмету, розвиток їхніх навчальних і творчих здібностей.

Організуючи дистанційне навчання іноземної мови, слід мати на увазі, що форма, мета, структура та зміст роботи надаються на розсуд вчителя. При поданні наукової роботи необхідно вказати номер сторінки, вправу чи завдання, вид і умови виконання, а також надати учням максимально чітку інструкцію до роботи (прокоментувати виконання роботи усно, письмово або написання у вигляді відео звернення) [1, с.12].

Напрям 5. Актуальні тенденції лінгводидактики.

Залежно від виду пізнавальної діяльності учнів слід готувати різні завдання: репродуктивні, пізнавально-пошукові, творчі, пізнавально-практичні.

Поточне оцінювання має проводитися під час повсякденної навчальної діяльності учнів і повинно надавати вчителям можливість знати, як вони прогресують у набутті знань, умінь і навичок. Залежно від отриманих результатів учитель вносить конкретні зміни в процес навчання. Ключовою функцією цих оцінок є зворотній зв'язок.

Ми рекомендуємо створити групу Viber/Telegram/Facebook. Важливо вибрати правильні інструменти та формати взаємодії та спільної роботи. Дистанційна освіта – це організація освітніх процесів шляхом трансляції у формі відеоконференцій, освітніх заходів, відвідування онлайн-бібліотек, музеїв. Дистанційне навчання підвищує інтерес здобувачів освіти до знань через зручні індивідуальні програми, розвиток власного темпу сприйняття, засвоєння та комп'ютерні ігри, вивчення іноземної мови разом з носіями. Особливістю безстресового навчання учнів незалежно від місця їх проживання є те, що навчальна діяльність обов'язково включає ігри (дидактичні, предметні, розвивальні).

Дистанційне навчання англійської мови в старшій школі може бути ефективним лише за умови дотримання наступних умов:

- ретельного планування та проектування навчального процесу, заснованого на використанні цифрових інструментів, які підтримують основні типи навчальної діяльності учителя та учнів;
- чітка та спланована послідовність вивчення та впровадження, що передбачає використання інноваційних педагогічних технологій навчання;
- високий рівень цифрової компетентності всіх учасників навчального процесу.

Список використаної літератури

1. Владимирська Є.Ю. Науково-методичне забезпечення якості дистанційного навчання: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / АПН України; Інститут вищої освіти. Київ, 2006. 20 с.
2. Домаскіна Н.І. Дистанційна освіта як засіб модернізації освіти в Україні. Серія. Педагогічні науки. [Електронний ресурс]. Режим доступу:

http://www.rusnauka.com/8_DN_2011/Pedagogica/1_82024.doc.htm. (дата звернення 21.04.2023)

3. Олійник В.В. Дистанційне навчання англійської мови в ЗЗСО: організаційно-педагогічний аспект: навч. посіб. Київ: ЦППО. 2020. 148 с.

Щербина Богдан Валентинович

здобувач вищої освіти 1 року навчання за другим (магістерським) рівнем історико-філологічного факультету ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука», м. Рівне

Науковий керівник: к.пед.н., доц. А.А.Смерчко

ФОРМУВАННЯ ВМІНЬ АНАЛІТИЧНОГО ЧИТАННЯ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Іншомовне читання як комунікативне вміння та засіб спілкування є важливим видом мовленнєвої діяльності та найпоширенішим способом іншомовного спілкування, яким учні повинні оволодіти відповідно до вимог чинної програми. Формування навичок читання на уроках з іноземної мови полягає в тому, щоб навчити учнів сприймати й обробляти раціональну інформацію, яка включає різні за змістом і комунікаційними завданнями типи текстів. Це вміння також включає в себе набуття навичок читання, тобто правильної вимови текстів, записаних на певній графічній системі, а також уміння розуміти та аналізувати прочитане.

Для підвищення ефективності навчання іншомовного читання вчителям необхідно розуміти та враховувати психологічні та лінгвістичні основи навчання читання учнів певного віку, а також особливості видів читання.

Аналітичне читання – це вид читання, метою якого є сприйняття учнями художнього твору як цілісної ідейно-художньої структури.

Не можна плутати вид читання з етапом роботи над текстом в домашніх умовах. Аналітичний етап – забезпечує виявлення і розуміння всіх невідомих елементів речення [2, с.50].

Аналітичне читання є важливою частиною як мовної, так і літературної освіти та вимагає навичок і розуміння в обох сферах.

Напрям 5. Актуальні тенденції лінгводидактики.

Як компонент навчання мови, аналітичне читання сприяє розвитку та вдосконаленню таких навичок:

- відчувати слова в їх смисловій силі та різноманітності (фразеологія);
- розпізнавати семантичну обсяг слів;
- створювати зв'язки між словами;
- використовувати та розуміти граматичні структури;
- правописання [3, с.11].

Відповідно до теми роботи ми проаналізували вимоги до старшої школи і з'ясували підґрунтя для аналітичного читання:

- учні розуміють прості автентичні тексти в різних жанрах,стилях, включаючи сучасну художню прозу;
- старшокласникам необхідно вміти розібрати окремі позиції в тексті, визначати ключові віхи змісту, найважливішу інформацію;
- проводити аналіз.

Аналітичне читання фокусується на деталях і характеризується такими етапами:

- розпізнавання та вираження головної думки прочитаного шляхом перекладу чи переказу;
- розбиванням тексту на одиниці змісту та розуміння його деталей;
- адекватне розуміння тексту та можливість перекладу;
- неперекладне розуміння прочитаного [3, с.12].

З іншого боку, аналітичне читання є складовою літературної освіти. У системі факторів, що визначають якість літературної грамотності учнів, важливу роль відіграє їх мовний розвиток. І це природно. Література – це мистецтво слова, тому чим краще учень розуміє і засвоює ці слова, тим повніше він сприймає їх змістове багатство.

Аналізуючи художній твір, проникаючи в закони художньої творчості слова, читаючи текст і розмірковуючи над його суттю, учні вступають в спілкування з мовлення у його найвищій художньо-естетичній функції.

Напрям 5. Актуальні тенденції лінгводидактики.

Загальною метою літературної освіти є введення учнів у світ прекрасного, залучення їх до національного та світового мистецтва; розвиток потреби в читанні, інтересу до художнього слова, високого естетичного смаку, здатності творчо сприймати прочитане; на основі цього виробляється правильне розуміння національних і загальнолюдських цінностей.

Аналітичне прочитання художнього твору не може спиратися лише на принципи раціоналізму. Адже література має на меті розвинути в учня відчуття прекрасного.

Тому аналітичне читання, як інтегрована складова мовної та літературної освіти, має ознаки обох напрямів, може бути засобом досягнення цілей в обох напрямках освіти та вимагає початкових знань з обох предметів, що визначається метою навчання, що зумовлено саме об'єктом аналізу - художнім твором.

Кожне читання художнього твору на уроці іноземної мови має супроводжуватися словниковою роботою, яка не зводиться до перекладу невідомих слів і має бути спрямована на пояснення лексичного значення як застарілих, так і неологізмів. Читацька готовність до сприйняття й розуміння художнього тексту має формуватися шляхом відтворення лексичних образів часу, повсякденної сфери, у яку потрапляють читачі.

Аналітичне читання характеризується тим, що оцінка успішності виконання носить суб'єктивний характер і виражається в задоволенні читача отриманими результатами (ступенем повноти і правильності розуміння).

Важливо розуміти мову тексту, розуміючи контекст твору. Тобто має бути можливість навчити учнів розуміти твори, які містять невідомі їм лексичні елементи та граматичні структури. Учні повинні усвідомити, що вони можуть насолоджуватися текстом без словника чи допомоги вчителя [1, с.10].

З'ясування глибини розуміння художнього твору полягає у визначенні того, наскільки реалізована комунікативна мета аналітичного читання. Традиційно ця проблема вирішується за допомогою технічних і навчальних заходів, таких як опитування учнів, заповнення анкет, написання текстових задач, контрольних робіт тощо.

Перелік призначених навичок збагачується за рахунок застосування ігрових форм контролю та складних пошукових завдань.

Напрям 5. Актуальні тенденції лінгводидактики.

Більш складний вид навчальної діяльності передбачає різнобічний аналіз художніх творів: порівняльний аналіз; порівняння творів тематичного, проблемно-ідейного, історико-літературного плану; аналіз різних точок зору; порівняння літературного твору з екранізацією.

Список використаної літератури

1. Моляко О.В. Функціональна модель формування полікультурної компетентності школярів. Рідна школа. 2015. №6. С.10-12.
2. Наталин В.П. Критерій змістовної автентичності навчального тексту. Іноземні мови в школі. 2014. №2. С.50-52.
3. Неділько А.Г. До питання застосування автентичних матеріалів для навчання іноземних мов. Іноземні мови. 2010. №4. С.11-12.

Бухал Вікторія Ігорівна

здобувачка вищої освіти I року навчання магістратури, історико-філологічного факультет, Приватний вищий навчальний заклад «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука», м. Рівне

Науковий керівник: к.пед.н., доц. І.Ф. Будз

Використання інтерактивного навчання в старших класах ЗЗСО на уроках іноземної мови

Процес інтеграції соціології, психології і методики має безпосередній вплив на зміст сучасної навчальної взаємодії. Поняття «інтерактивне навчання», як результат цього взаємопроникнення, увійшло до методичної термінології для опису сутності та структури нового типу педагогічної навчально-пізнавальної діяльності. Інтерактивна технологія передбачає в діяльності педагога якісну перебудову, необхідність якої викликана встановленням нового типу суб'єкт-суб'єктних стосунків у колективі та поза його межами. Термін «інтерактивна методика» належить німецькому досліднику Гансу Фріцу. «У дослідженнях цього вченого визначено мету інтерактивного процесу – це зміна і поліпшення моделей поведінки його учасників. Аналізуючи власні реакції та реакції партнера, учасник змінює свою модель поведінки і свідомо засвоює її» [3].

Напрям 5. Актуальні тенденції лінгводидактики.

Н.С. Мурадова стверджує, що інтерактивне навчання – це навчання, заглиблене в процес спілкування. Для підвищення ефективності процесу навчання необхідна наявність трьох компонентів спілкування, а саме: комунікативний (передача та збереження вербальної і невербальної інформації), інтерактивний (організація взаємодії в спільній діяльності) та перцептивний (сприйняття та розуміння людини людиною).

О. Пометун вважає, що інтерактивними можна вважати технології, які здійснюються шляхом активної взаємодії учнів у процесі навчання. Вони дозволяють на підставі внеску кожного з учасників у ході заняття спільною справою отримати нові знання і організувати корпоративну діяльність, починаючи від окремої взаємодії двох-трьох осіб поміж собою й до широкої співпраці багатьох [5].

Отже, сутність інтерактивного навчання полягає у взаємонавчанні, груповій формі організації освітнього процесу із реалізацією активних групових методів навчання для вирішення методичних завдань. Педагог при цьому виконує функції помічника в роботі, консультанта, організатора, стає одним із джерел інформації. Однак, учень і вчитель виступають як рівноправні суб'єкти навчального процесу. Інтерація виключає домінування будь-якого учасника, думки, точки зору над іншими, але має враховувати конкретний досвід та практичне застосування. Під час такого діалогового навчання учні вчаться критично мислити, розв'язувати складні проблеми на основі аналізу обставин і відповідної інформації, зважаючи альтернативні думки, приймати продумані рішення, брати участь у дискусії, спілкуватись з іншими людьми [4, 2].

Поняття „інтерактивність” (від англ. interaction – взаємодія) було запозичено з „символічного інтеракціонізму”. Автор цього терміну Г. Блумер вважає, що світ, який існує для людських індивідів, складається з „об'єктів”, що є продуктами символічної інтеракції. За Г. Блумером, життя людей у групах – це процес, в якому об'єкти народжуються, стверджуються, трансформуються і відхиляються. У концепції Г. Блумера детермінуюче значення надається свідомості людини, а не культурним чинникам, які складаються незалежно від неї. За Е. Гоффманом поведінка людей формується їхнім бажанням залишити відповідне враження в тих, кого вони вважають найважливішими для себе. Учений фокусує увагу на засобах, за допомогою яких соціальні дії маніпулюють символами і жестами, щоб справити відповідне враження на інших. Французький учений П. Жане вважає, що психіка людини розвивається під час співпраці з іншими людьми. Розвиток людської особистості, стверджує

Напрямок 5. Актуальні тенденції лінгводидактики.

він, відбувається не лише на основі образу (як вважають гештальтпсихологи) чи мотиву (згідно з поглядами Курта Левіна), а й через спілкування, інтеракцію з іншими людьми. Саме завдяки спілкуванню реалізується соціальний вплив на розвиток психіки. На думку П. Жане, людина спершу співпрацює з іншими людьми, а вже потім – із собою. У своїх працях інтеракціоністи розглядають взаємодію між людьми як безперервний діалог, у процесі якого вони спостерігають, осмислюють наміри один одного і реагують на них.

У процесі інтерактивного навчання вчитель виступає в ролі організатора, лідера групи учнів, про що свого часу говорив відомий педагог П. П. Блонський: «Вчитель — лише співробітник, помічник і керівник дитини у власній праці дитини».

Інтерактивний метод зберігає й підсилює позитивні властивості інтерактивних методів навчання, спонукаючи до розуміння необхідності не стільки передати учіння як суму тих чи інших знань, скільки навчити учнів одержувати знання самостійно для розв'язання пізнавальних і практичних завдань. Інтерактивний проект розвиває вміння застосовувати набуті знання у новій ситуації через проблемно-пошукову діяльність. Він стимулює бажання вдосконалювати комунікативні уміння й навички. Інтерактивний проект формує і розвиває уміння працювати в різноманітних групах, виконуючи різні соціальні ролі (лідера, генератора ідей, виконавця). Використання запропонованих інтерактивних технологій на уроці сприятиме ефективному повторенню вивченої лексики, поповненню словникового запасу; глибокому засвоєнню навичок правильної артикуляції; розвиткові уваги, пам'яті, мислення, сприйняття дійсності [4]. Інтерактивні форми навчання допомагають встановленню емоційних контактів між учнями, забезпечують виховне завдання, оскільки привчають працювати в команді, прислухатися до думки своїх товаришів. Використання інтерактиву в процесі уроку знімає нервову навантаженість учнів, дозволяє змінювати форми діяльності, переключати увагу на вузлові питання теми заняття.

У ході діалогового навчання учні вчаться критично мислити, зважувати альтернативні думки, приймати продуктивні рішення, дискутувати, спілкуватися з іншими людьми. Досягається це завдяки організації індивідуальної, парної, групової та кооперативної роботи; застосовуються дослідницькі проекти, рольові ігри, безпосередня робота з текстом, різноманітними інформаційними джерелами; використовуються творчі роботи [6, 7].

Напрям 5. Актуальні тенденції лінгводидактики.

Працюючи в інтерактивному проекті, учні вчаться налагоджувати широкі людські контакти, залучаються до діалогу культур. Вони усвідомлюють значущість уміння користуватись дослідницькими методами, збирати необхідну інформацію, факти, уміти їх аналізувати з різних позицій, висувати гіпотези, робити підсумки і висновки. Інтерактивний проект формує бажання самопізнання, самоактуалізації і самореалізації для успішної інтеграції до загальноєвропейського інтелектуально-освітнього і науково-технічного простору. Використання сучасних інноваційних технологій, зокрема технології інтерактивного навчання, значною мірою підвищує ефективність навчального процесу, сприяє високому інтелектуальному розвитку учнів, забезпечує оволодіння навичками саморозвитку особистості, можливістю думати, творити [1].

Отже, інтерактивні технології навчання при вивченні іноземних мов потребують від усіх учасників навчального процесу розвитку комунікаційних умінь, навичок роботи в парах і групах, вмінь аргументувати й дискутувати тощо. В цілому інтерактивне навчання спілкуванню іноземною мовою створює сукупний ефект, який виявляється в тому, що на фоні програмного засвоєння знань формуються:

1. Вміння співпрацювати, продуктивність якого характеризується зміною стратегії взаємодії, можливості залучати учнів у навчальну взаємодію і характером групової взаємодії;
2. Комунікативна компетентність, що визначається зміною стилю спілкування, усвідомленням бар'єрів спілкування, характером вирішення комунікативних завдань;
3. Толерантність, яка характеризується сприйняттям інших людей і забезпечує повноту та адекватність спілкування в різних ситуаціях.

Список використаної літератури

1. Варзацька Л. Інтерактивні методи навчання: лінгводидактичні засади. Л. Варзацька, Л. Кратасюк. Дивослово. 2005. № 2. С. 5-19.
2. Джава Надія. Проблемні методи навчання іноземних мов. Дискусія. Нова педагогічна думка. 2005. – № 3. С. 49.
3. Дьоміна А. В., Пушкар Н. С., Вейда О. В., Джабка С. Б., Заєць Н. М. Взаємодія учня і вчителя у площині проектної діяльності: Матеріали роботи творчої групи педагогів Волинської області/ Волинський ін-т післядипломної

Напрям 5. Актуальні тенденції лінгводидактики.

педагогічної освіти. Кафедра теорії та методик викладання шкільних предметів. Луцьк: ВІППО. 2005. 110сб.

4. Коломієць Н. Інтерактивні технології в особистісно зорієнтованій освіті. Відкритий урок: Розробки, технології, досвід. Науково-методичний журнал. 2006. № 17–18. С. 12-15.

5. Кондратюк І.Г. Активізація навчальної діяльності учнів на уроці. І.Г. Кондратюк. Англійська мова та література. 2006. № 15. С. 2.

6. 45. Мілютіна З.Т. Впровадження інтерактивних технологій навчання на уроках іноземної мови. Управління школою. 2005. № 19 – 21. С.49-51.

7. 51. Осадчук Р. І. Дидактичні ігри у навчальному процесі школи. Педагогіка і психологія. 1996. №4. С. 102-110

Напряом 6. Сучасні проблеми методики навчання української та зарубіжної літератури у закладах середньої освіти.

Генералова Аліна Максимівна

здобувачка вищої освіти 4 року навчання за першим (бакалаврським) рівнем спеціальності «Початкова освіта» навчально-наукового інституту педагогіки і психології Державного закладу «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», м. Лубни (Полтавська обл.)

Науковий керівник: д.філ.н., проф. Кизилова В.В.

МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ Chat–GPT НА УРОКАХ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОГО ЦИКЛУ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Сучасні інновації в освітній сфері все частіше спонукають здобувачів освіти, викладачів і вчителів використовувати новітні інформаційні технології. Зі з'явою нових цифрових пристроїв людина швидко знаходить потрібну інформацію, утім, часто перестає самостійно мислити, втрачає навички створювати тексти, логічно й послідовно висловлювати свої думки. Нещодавно світова спільнота отримала можливість застосування штучного інтелекту «Chat–GPT» у різних сферах діяльності. Він став доступним для використання і дітьми, і дорослими. Відтак, логічним постає запитання: які можливості «Chat–GPT»? Яка його користь і шкода? Як його можна використовувати в освітньому процесі?

Відомо, що ChatGpt – це чат-бот зі штучним інтелектом, що може працювати з текстом, програмним кодом, формулами та числами. Довкола ChatGPT виник сильний ажітаж, оскільки люди різних професій поставили собі запитання: «А чи зможе цей чат-бот замінити мене в найближчому майбутньому?» І це небезпідставні побоювання, адже ChatGPT отримав безліч схвальних відгуків. Наприклад, одна з авторок британської газети Guardian зазначила, що цей чат-бот згенерував текст, дуже схожий до створеного людиною [3].

Експерти в різних сферах висловлюють побоювання, що ChatGPT може вплинути на попит фахівців, які працюють з інформаційними технологіями, що він може негативно вплинути на демократію та ознаменувати кінець англійської мови у школах, оскільки чат-бот здатен генерувати пости для соцмереж та коментарі, що впливатимуть на думку людей. Може писати учнівські есе та контрольні, вести дискусії на наукові теми. Вже відомі випадки, коли студенти створювали завдяки чату дипломні роботи, а це серйозний виклик для системи освіти [3].

Напрямок 6. Сучасні проблеми методики навчання української та зарубіжної літератури у закладах середньої освіти.

Цей потужний інструмент може допомогти шкільним учителям полегшити та покращити свою роботу. За кордоном уже розробляють методи його використання на уроках і в позакласній навчальній діяльності. ChatGPT буде корисним педагогам для дослідження нових методик. Він дуже гарно підказує цифрові інструменти для вчителів. Важливо лише чітко формулювати завдання. Чат-бот також може допомогти в науково-методичній діяльності. Якщо раніше для написання статті потрібно було відкрити купу джерел, аналізувати їх, то тепер чат робить це замість нас. Він генерує абсолютно нові тексти з урахуванням того, що знаходить у Google. І робить це досить якісно. Він не просто видає визначення та уривки зі статей, а порівнює, робить висновки, рекомендує, що почитати далі [4].

Звісно, будь-які запропоновані чатом завдання вчителям варто передивитись та проаналізувати, а тоді вже давати в роботу дітям. Також особливо уважними потрібно бути до текстів українською мовою. ChatGPT поки що краще відповідає на запити англійською. Українською бувають граматичні помилки, тому потрібно зважати на цей факт. Чат-бот допоможе, підкаже, але взяти готовий текст і використати – поки що ні [3].

Важливо також враховувати, що ChatGPT зараз володіє інформацією до 2021 року. Усі наступні дані він отримує від користувачів. Тож, на відміну від Вікіпедії, яку постійно фільтрують і моніторять, чат-бот може видавати не завжди правдиву інформацію.

З'ява чат-бота з такими можливостями лякає педагогів тим, що учні перестануть виконувати завдання самостійно. Відтак, цей новий інструмент ставить завдання змінювати не парадигму контролю, а навчальний процес. Варто показувати дітям, що є така річ, як штучний інтелект, і він вже може замінити в багатьох речах людей. Тому, щоб бути успішними та мати перспективи, потрібно навчатися самим [4]. Для впровадження нових технологій варто показати вчителям, що це не складно. Напевно, в кожному навчальному закладі знайдеться 2–3 людини, які вже вміють і люблять працювати з інновацією, і вони зможуть допомогти іншим її опанувати. Але важливо, щоб керівництво школи підтримало цих людей [3].

Аналіз новітніх джерел з означеного питання дає змогу зробити висновок, що штучний інтелект не може замінити вчителя, а навпаки, якщо його правильно використовувати, він може допомогти йому на уроках.

Напрямок 6. Сучасні проблеми методики навчання української та зарубіжної літератури у закладах середньої освіти.

Як можна використати ChatGPT в початковій школі, наприклад, на уроці літературного читання? Спробуємо зупинитися на цьому питанні. Діти опрацьовують на уроках українські народні казки. Для перевірки знань учитель може звернутись до ChatGPT, надавши йому такий запит: «Створи 5 запитань з множинним вибором, щоб оцінити розуміння учнями казки «Чітко вказується правильна назва твору». І чат-бот надасть вчителю запитання, які він зможе використати при роботі на уроці. Можна запропонувати дітям написати твір на певну тему, а для прикладу такого твору вчитель може звернутись до чат-боту, ввівши такий запит: «Створи зразок добре написаного твору на [тему], який відповідає критеріям для оцінки “А” (найвища)» [1].

Педагог може звернутись до ChatGPT при проведенні дискусій на уроках літературного читання, особливо коли дитина соромиться брати участь у групових обговореннях та доводити свою точку зору. Для таких здобувачів освіти чудовим навчальним досвідом може стати спілкування з роботом. Спочатку потрібно ввести тезу та попросити ChatGPT надати зустрічну думку, а потім запропонувати учням самостійно надавати відповіді та відстоювати свою позицію[2].

За допомогою штучного інтелекту можна провести словникову роботу при опрацюванні того чи іншого тексту оповідання/повісті/казки. Наприклад, запитати в дітей: «Які слова в цьому тексті були їм незрозумілими?». Після того, як діти назвуть ці слова, запропонувати використати самостійно ChatGPT та знайти їх пояснення, а потім озвучити. Після цього необхідно надати дітям можливість звернутись до підручника й подивитись, яке тлумачення цих слів подано там, порівняти два пояснення.

Штучний інтелект можна використати, даючи дітям додому творчі завдання. Наприклад, створити малюнок до оповідання. На наступному уроці варто перевірити малюнки дітей, та запропонувати їм звернутись до чат-боту з пропозицією, аби він надав дітям свій малюнок до цього ж оповідання. Наступним кроком у роботі може стати пошук схожих малюнків.

Цікаво буде і здійснювати переказ художнього твору за планом, створеним ChatGPT. Крім того, цей віртуальний помічник допоможе вчителю дібрати мистецький контекст до того чи іншого твору художньої літератури: зразки музичних композицій, картини художників, скульптури, кінофільми, що сприятиме більш якісному засвоєнню матеріалу на уроці літературного

Напрямок 6. Сучасні проблеми методики навчання української та зарубіжної літератури у закладах середньої освіти.

читання. Утім, вважаємо, що на початковому етапі вчителю усе ж доведеться перевіряти якість виконання запитів до ChatGPT.

Навіть при підготовці свого уроку вчитель може звернутись до чат-боту із запитом надати розробку конспекту за тією темою, яка потрібна, з урахуванням особливостей дітей певного класу й вікової категорії. Вважаємо, що продуктивним стане і добірка за допомогою ChatGPT завдань і запитань для перевірки вивченого матеріалу (змісту художнього твору, теоретичної мовної або літературної теми, того чи іншого правила орфографії й пунктуації). Необхідною умовою успішності виконання такої роботи ChatGPT є чітке і конкретне формулювання запитів. Наприклад: створити кросворд для перевірки знань змісту художнього твору Марини Павленко «Хатка для Нехайка».

У кінці будь-якого уроку, як правило, проводиться рефлексія успішності. У цьому також може допомогти штучний інтелект. Учитель повинен надати йому такий запит: «Створи набір запитань, які учні можуть використовувати для рефлексії своєї успішності з [предмета] на основі поданих нижче критеріїв оцінювання, а також щоб визначити сфери, які потребують покращення». На основі цих запитань учні зможуть самостійно проаналізувати, чому новому вони навчилися на уроці, що їм вдалось, а що ні.

Отже, незважаючи на воєнний стан в Україні, непрості умови навчальної діяльності, революційні технології відкривають нам нові можливості для власного розвитку. Використання таких інтелектуальних асистентів, як ChatGPT, може допомогти покращити ефективність та якість освіти в Україні, забезпечуючи більш швидкий та зручний доступ до інформації, та допомагаючи вдосконалювати навчальний процес.

Список використаної літератури

1. Добірка запитів у Chat-GPT, які точно полегшать роботу вчителям. Нова українська школа : веб-сайт. URL: <https://nus.org.ua/articles/dobirka-zapytiv-u-chat-gpt-yaki-tochno-polegshat-robotu-vchytelyam/> (дата звернення 10.04.23).
2. Chat GPT- інноваційний помічник вчителя. На Урок: веб-сайт. URL: <https://naurok.com.ua/post/chatgpt-innovaciynyi-pomichnik-vchitelya/> (дата звернення 02.04. 23).
3. ChatGPT доступний в Україні: що це таке і як він змінить освіту? Освіторія: веб-сайт. URL: <https://osvitoria.media/experience/kontrolnu-napyshe-shtuchnyj-intelekt-shho-take-chatgpt-ta-yak-vin-zminyt-osvitu/> (дата звернення 30.03.23).

Напрям 6. Сучасні проблеми методики навчання української та зарубіжної літератури у закладах середньої освіти.

4. Зробіть ChatGPT своїм асистентом: як учителю використовувати штучний інтелект для уроків. Знайшов: веб-сайт. URL: https://znayshov.com/News/Details/zrobit_chatgpt_svoim_asystentom_Yak_uchyteli_u_vykorystovuvaty_shtuchnyi_intelekt_dlia_urokiv(дата звернення 03.04.23).

Криворучко Маргарита Михайлівна

здобувачка вищої освіти 3 року навчання за першим (бакалаврським) рівнем історико-філологічного факультету МЕГУ імені акад. Степана Дем'янчука

Науковий керівник: к.пед.н., доц.. Овдійчук Л.М.

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ АНАЛІЗУ ОБРАЗУ-ПЕРСОНАЖА НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРИ

Інтерактивні методи навчання – це методи навчання в педагогіці, що спрямовані на словесну і практичну взаємодію педагога та учнів, а також учнів між собою. В основі цього методу лежить принцип зворотного зв'язку, коли учень отримує відповіді, зауваження, поради від вчителя або однокласників стосовно його роботи на уроці. Ці методи активізують мисленнєві і комунікативні здібності учнів.

Під інтерактивним навчанням розуміємо спеціальну форму організації пізнавальної діяльності, яка має конкретну передбачувану мету: створити комфортні умови навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність, набуде якісних знань. Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення проблеми на основі аналізу обставин та відповідної ситуації. Воно ефективно сприяє формуванню навичок і умінь, виробленню цінностей, створенню справжньої атмосфери співробітництва, взаємодії, дає змогу педагогу стати справжнім лідером учнівського колективу. [2] Як свідчать дослідження вчених, інтерактивне навчання ефективно сприяє формуванню вмінь, навичок, виробленню гуманістичних установок на моральні цінності. Під час інтерактивного навчання учні вчаться бути демократичними, вільно спілкуватися з іншими людьми, критично мислити.

Напрямок 6. Сучасні проблеми методики навчання української та зарубіжної літератури у закладах середньої освіти.

До інтерактивних методів належать: «Круглий стіл», дискусія, ситуаційний аналіз, "Мікрофон", "Мозковий штурм", "Займи позицію".

Мета нашого дослідження – з'ясувати особливості застосування інтерактивних методів у процесі аналізу образів-персонажів у шкільній практиці.

О. Пометун та Л. Пироженко вважають, що інтерактивне навчання – це сукупність технологій. Вони поділяють інтерактивні технології на чотири групи: кооперативного навчання (організація навчання в малих групах, об'єднаних спільною навчальною метою); колективно-групового навчання – технології, що передбачають одночасну спільну (фронтальну) роботу всього класу; ситуативного моделювання — побудова навчального процесу за допомогою залучення учнів до гри, передусім, ігрове моделювання явищ, що вивчаються; опрацювання дискусійних питань – широке публічне обговорення якогось суперечливого питання.[3]

В контексті цих технологій розглядаємо і стратегії критичного мислення (графічні систематизатори, «товсті й тонкі» запитання). У своїй роботі звернемося до нових форм роботи з інформацією: складання ментальних карт, відеооглядів, сторітелінг, скрайбінг, портфоліо. А саме зосередимо увагу на графічних систематизаторах та «товстих й тонких» запитаннях, які використовуємо для зіставлення різних літературознавчих аспектів художнього твору: образів, стилів, художніх засобів тощо.

Зупинимося на зіставленні художніх образів, оскільки в літературних текстах автори вибудовують систему образів за антагоністичним принципом для чіткого увиразнення ідеї, проблем твору. Ми пропонуємо розглянути це питання детальніше на основі оповідання Володимира Винниченка «Федько-халамидник». Оскільки ці герої абсолютно різні, порівнювати їх буде легко. Для початку визначимо риси характеру обох героїв й запропонуємо учням створити асоціативне гроно (Сх.1). Це покращить уяву учнів, і всі будуть брати активну участь у цьому процесі.

Напря́м 6. Сучасні проблеми методики навчання української та зарубіжної літератури у закладах середньої освіти.

За допомогою цього методу учні обдумують вчинки героїв, краще запам'ятають те, про що вже говорили на уроці.

Під час роботи з текстом обов'язково потрібно звертати увагу учнів не лише на описи героїв, а на їх думки, вчинки, їх ставлення до інших персонажів та враження про самих героїв. Для зіставлення образів важливо опрацювати кожен момент, що може виражати якусь рису чи особливість героя через призму його вчинків чи думок. Автор не завжди показує образ героя конкретно, іноді потрібно задуматися над рисами характеру, що проявляються за допомогою інших факторів.

Отже, простеживши всі «приховані» деталі можна подати їх у вигляді таблиці. Ми пропонуємо рядками з самого тексту твору. Оскільки дітям буде важко добирати відповідні цитати, вчителю краще самому зробити таку таблицю та подати її на уроці, розповівши, що певний рядок показує у персонажі. (Табл.1) [5]

	Федько	Толя
зовні.	розбишака-халамидник Руки в кишені, картуз набакир, іде, не поспішає	Це була дитина ніжна, делікатна, смирна Чистенький, чепуренький
вчинки	там перекинув діжку з дошовою водою, яку збирали з таким клопотом. Але тут, буває, візьме й зробить несподіване. Коли вже хлопці далеко і не можуть йому нічого зробити, він раптом вертається і віддає змія. Навіть принесе ще своїх ниток і дасть.	зовсім не мав нахилу до Федькових забав Коли Федькова труна сховались за рогом вулиці і не було вже нікого видно, Толя одійшов од вікна, перекрутивсь на одній нозі й побіг гратися з чижи́ком.
думки	Федькові досадно: дурні, хвіст короткий! Але він сидить і не кричить нічого. Його думка зовсім інша. Він за ремінь не сердиться,— він розуміє, що так і треба. Але й три копійки бере, бо, справді, не брехав. Якби він схотів, то міг би одбрехатися, але Федько брехати не любить.	Толя почервонів,— як він сміє насміхатись, мурля погане! Толі зробилось страшно. В руки стало якось дуже холодно, ноги ослабли і сковзались по льоду. Хотілось упасти на лід, притулитись до нього всім тілом і кричати, кликати на поміч.

Напрям 6. Сучасні проблеми методики навчання української та зарубіжної літератури у закладах середньої освіти.

Таблиця 1

За допомогою цієї таблиці чітко видно, чим відрізняються герої та що їх поєднує. Важливо розповісти про кожен епізод та пояснити, яку рису він розкриває. До прикладу вчинок Федька: «Але тут, буває, візьме й зробить несподіване. Коли вже хлопці далеко і не можуть йому нічого зробити, він раптом вертається і віддає змія. Навіть принесе ще своїх ниток і дасть», [1, 28] – показує, що окрім поганих справ, шкоди своїм товаришам – Федько має добрі риси, в цьому фрагменті розкривається справедливість та щедрість Федька. До цієї таблиці можна додати ще ставлення до інших персонажів, враження і висловлення про самих героїв та інше.

Для зіставлення героїв-персонажів доречно застосовувати «товсті й тонкі» запитання. «Тонкі» питання – це запитання, які вимагають конкретної відповіді. «Товсті» питання – це запитання, що не мають конкретної відповіді, потребують роздумів, аргументів з тексту твору і таке інше.

Для зіставлення героїв-персонажів оповідання Володимира Винниченка пропонуємо такі «товсті й тонкі» запитання:

1. Якого характеру думки у Федька та Толі?
2. Як вони характеризують риси, що притаманні героям?
3. Відшукайте у тексті описи зовнішності головних героїв. Чому, на вашу думку, автор приділяє більше уваги опису Толі?
4. Чи повністю вчинки Федька описують його характер?
5. Що краще дає розуміння характеру Толі: опис зовнішності, вчинки чи думки?
6. Над чим роздумують герої? Як вони оцінюють один одного (через власні висловлювання чи через авторський текст)?
7. Як ставляться інші персонажі до головних героїв?
8. Чи справді Федько є бешкетником? Чому його так називають навколишні?

Кожне з цих запитань допоможе не лише правильно зіставити образи героїв, а ще й розвиває критичне мислення учнів. Під час роботи над такими запитаннями всі учні класу активно задіяні у процесі розробки таких запитань та роздумують над відповідями. Взаємообмін запитаннями між учнями класу збільшить їх рівень організованості та зможе розкрити кожного учня. Оскільки

Напрямок 6. Сучасні проблеми методики навчання української та зарубіжної літератури у закладах середньої освіти.

Відповіді на «товсті» запитання неоднозначні у класі може бути дискусія. Виклад різних думок учнів може спонукати замислитися кожного учня над відповіддю однокласника та порівняти її з своїми думками.

Отже, результати уроку, на якому було зіставлено художні образи з твору В. Винниченка «Федько-халамидник», засвідчили ефективне використання інтерактивних методів. Під час уроку учні активно взаємодіяли протягом усього заняття, укладаючи асоціативне гроно, таблиці для зіставлення образів-персонажів. Графічні систематизатори допомогли учням краще запам'ятати матеріал. Участь в розробці таких графічних систематизаторів розвиває в учнів критичне мислення (вміння аналізувати, виділяти головне, узагальнювати, зіставляти), комунікативні здібності та забезпечує краще запам'ятовування. Адже те, що учень створює самостійно, – воно з ним назавжди.

Список використаної літератури

1. Винниченко В. Федько-халамидник. Момент: вибр. твори / В. К. Винниченко. Київ : Знання, 2018. 190 с.
2. Герасименко В. Використання інтерактивних методів навчання на уроках української мови та літератури – один із напрямків активізації пізнавальної діяльності учнів. URL: https://urok.osvita.ua/materials/edu_technology/52068/
3. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посібн. / О.І.Пометун, Л.В.Пироженко. За ред. О.І.Пометун. К.: Видавництво А.С.К., 2004 192 с. URL: https://pedagogika.ucoz.ua/knygy/Suchasnyj_urok.pdf 4

Напрям 6. Сучасні проблеми методики навчання української та зарубіжної літератури у закладах середньої освіти.

П'ятка Надія Володимирівна

здобувачка вищої освіти 4 року навчання за першим (бакалаврським) рівнем
Педагогічного факультету Прикарпатського національного університету імені
Василя Стефаника, м.Івано-Франківськ

Науковий керівник: д.філ.н., проф.. Качак Т.Б.

ДИТЯЧА ЛІТЕРАТУРА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ХАРАКТЕРУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Актуальність дослідження. Дитяча література традиційно розглядається у двох площинах – літературознавчій та педагогічній, як засіб навчання і виховання юних. Сьогодні, як ніколи, важливо виховувати не просто покоління всебічно розвинених інтелектуалів, а національно свідомих громадян своєї держави, вольову, емоційно стійку генерацію українців. Саме книга допомагає формувати погляди дитини, її розуміння навколишнього світу, моральність, культуру і ставлення до людей, а значить – її світогляд і характер.

Аналіз психолого-педагогічної літератури показав, що проблему формування характеру дітей засобами мистецтва слова та дитячої книги, досліджують науковці в різних аспектах: формування естетичних вподобань дітей через роботу з ілюстраціями та художньо-образним змістом творів (К. Бабенко, В. Алексєєва), моральних цінностей за допомогою книг (С.Ваврнаков, А.Коряка), патріотичного світогляду (С.Вінникова, А. Мхайленко), аналіз творів як засобу виховання почуття гумору (С.Курінна), та ціннісного та бережливого ставлення до книг (Н.Гавриш, В. Кудрявцев).

Мета розвідки – розкрити особливості формування характеру дитини засобами дитячої літератури.

Індивідуальна особливість дитини проявляється у її характері, що включає думки, погляди, інтереси, манеру поведінки та їх зміст, тобто, те чим особа керується, як ставиться до себе та оточуючих. У наукових студіях не існує єдиного визначення поняття «характер». З точки зору психології характер розглядається як динамічна, упорядкована сукупність стійких, індивідуально психологічних особливостей людини. У літературі та сценічному мистецтві «характер» – це художній образ, в якому втілено типові та головні риси якої-небудь людини чи групи людей [1].

Напрямок 6. Сучасні проблеми методики навчання української та зарубіжної літератури у закладах середньої освіти.

Характер дитини формується під впливом життєвих умов, середовища у якому вона проживає, зростає та навчається. Найефективніший вплив на становлення особистості мають сім'я (життєві умови, рівень освіти та культури батьків, взаємовідносини з дитиною), суспільство (загальновизнані норми та правила), школа, включаючи однолітків та вчителів (комунікації, різні ситуації у школі). Важливу роль у розвитку людини відіграє читання книг та медіа- й інформаційні джерела.

Виховний вплив літературного твору полягає в тому, що в процесі його опрацювання дитина усвідомлює певні стосунки між героями і формує моральні оцінки. У творі юний читач передусім сприймає дієвість образу. Якщо герої справили на учня позитивне враження, то він намагатиметься наслідувати їх у власних вчинках і стосунках із людьми. Кожний літературний твір функціонально багатогранний і певним чином впливає на формування характеру дитини. Характер дитини формує читання та обговорення з дітьми казок Ганса Хрестіана Андерсена. Так, казка «Гидке каченя» забезпечує неабиякий емоційний вплив на дитину, сприяє формуванню моральних цінностей, рис характеру, зокрема співчуття, переживання, милосердя, доброти. У читачів казки увиразнюється розуміння «добра» і «зла», цінності краси внутрішньої, а не зовнішньої. Галина Вдовиченко у повісті «36 і 6 котів» стверджує любов та повагу до менших, описує віддану та міцну дружбу, активізує інтерес до природи. Твір Сашка Дерманського «Чудове Чудовисько» відіграє важливу роль у формуванні людських чеснот, серед яких становлення міцних дружніх стосунків, довірливі взаємини з іншими. Т. Качак наголошує, що «у прозі О. Дерманського постають актуальні для дітей проблеми самотності, дефіциту батьківської уваги і любові, стосунків у шкільному колективі, морально-етичного вибору, стереотипних уявлень» [2, с. 293].

Ефективним змістовим матеріалом у процесі формування характеру молодших школярів є твори й інших сучасних українських письменників. Варто зауважити, що вплив літератури на формування характеру дітей є значним лише тоді, коли вони заглиблюються у світ історії, яку вони читають, критично осмислюють.

Висновки. Формування характеру дитини засобами дитячої літератури – ефективний метод. Читаючи, діти поринають у світ, де головним героям виступають їхні ровесники. Часто учні асоціюють себе з персонажем твору, сприймають його як взірєць, що є дуже хорошим досвідом за умови, що вони вибирають його позитивні риси для наслідування. У той час критично

Напряом б. Сучасні проблеми методики навчання української та зарубіжної літератури у закладах середньої освіти.

оцінюють негативні вчинки і поведінку. Побачивши, яку книжку читає дитина, можна сформулювати своє уявлення про неї в цілому, її літературні смаки, певні вподобання, погляди на ту ситуацію, яка відбувається у творі, зрозуміти її характер.

Список використаної літератури

1. Великий тлумачний словник сучасної мови.
URL:<https://slovnkyk.me/dict/vts/%D1%85%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B5%D1%80> (Дата звернення: 01.01.2022 р.)
2. Качак Т. Українська література для дітей та юнацтва: підручник. К.: ВЦ «Академія», 2018. 352 с.

Терпелюк Вікторія Олександрівна

здобувачка вищої освіти 3 року навчання за першим (бакалаврським) рівнем історико-філологічного факультету ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука», м. Рівне

Науковий керівник: к.пед.н., доц.. Овдійчук Л.М.

ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ МОНОГРАФІЧНОЇ ТЕМИ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ІКТ (НА ПРИКЛАДІ ЖИТТЯ І ТВОРЧОСТІ ВАСИЛЯ СИМОНЕНКА)

Життя і творчість Василя Симоненка за програмою з української літератури здобувачі середньої освіти вивчають у 11 класі у контексті теми «Літературне шістдесятництво». Автори програми акцентують на новому етапі відродження української літератури на початку 60-х років, на «шістдесятництві» як культурологічному й соціальному явищі, на його зв'язку із дисидентським рухом. Ідейно-стильове розмаїття, тематична і формотворча новизна творчості «шістдесятників» представлена через постаті Дмитра Павличка, Василя Симоненка, Івана Драча, Миколи Вінграновського, Григорія Тютюнника. [5]

Напрям 6. Сучасні проблеми методики навчання української та зарубіжної літератури у закладах середньої освіти.

Життєвий шлях і поетичну спадщину Василя Симоненка досліджували Г. Білик, М. Ільницький, М. Рогожа, А.Ткаченко. Методичні аспекти вивчення цієї теми досліджував В. Пахаренко.

Вивчення життєпису митця з методичної точки зору розглядали відомі вчені, зокрема Н. Волошина, С. Жила, Ю. Ковбасенко, О. Куцевол, А. Лісовський. Л. Мацевко-Бекерська, Л. Мірошніченко, Л. Овдійчук, Є. Пасічник, Б. Степанишин, С. Пультер, Г. Токмань.

Інформаційно-комунікаційні технології нині широко упроваджують у навчальний процес закладів освіти. Використання ІКТ на уроках літератури у сучасних умовах змішаного навчання допомагає вчителю налагодити різні функції, зокрема, комунікативну, інтерактивну, організаційну, інформативну, контролюючу. Тому вивчення біографії і творчості українського письменника із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій нині актуальна.

Мета нашого дослідження – представити особливості вивчення монографічної теми «Життя і творчість Василя Симоненка» із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій.

Пропонуємо два уроки за цією темою. На першому уроці розглядаємо з учнями життєпис письменника та поезію, яка представляє громадянський вибір поета, який він зробив у 60-х роках минулого століття («Задивляюсь у твої зіниці...»). Другий урок варто присвятити поетичним творам, які зазначені в програмі та більше розкрити інтимну лірику поета.

Для реалізації мети уроку ми підготували мультимедійну презентацію з гіперпосиланнями, у якій викладено основну інформацію про письменника на слайдах та лінки на відео «Василь Симоненко «Що я можу сказати про себе?», на відеозаписи віршів поета і на репродукції картин «Пробудження» І.Марчука та «Блискавка» В.Зарецького.

Урок, на якому вивчається біографія, побудований таким чином, що акцент робимо не на датах, а на формуванні особистості письменника, зокрема на родоводі, характері, захопленнях, обдаруваннях, світогляді, оточенні. Усі ці чинники репрезентовано через уривки з першоджерел (спогадів, щоденникових записів, листів). На уроці упродовж перегляду МПП одинадцятикласники створюють ментальну карту «Василь Симоненко як особистість», записуючи ключові слова, словосполучення, короткі речення.

Напрям 6. Сучасні проблеми методики навчання української та зарубіжної літератури у закладах середньої освіти.

Роботу розпочнаємо з розгляду портрета письменника та із запитань учням: Яким перед вами постав Василь Симоненко з цих світлин?

Як би Ви могли охарактеризувати характер Симоненка, дивлячись на його портрет.

Наступний крок – читання спогадів про родовід, освіту і розгляд портретів матері, бабусі, дідуся.

Сім'я. Народився у бідній сільській родині: батько залишив дружину з маленьким сином і пішов із сім'ї. Весь життєвий тягар ліг на плечі матері, бабусі та дідуся.

Мати – Ганна Федорівна Щербань – працювала в Біївцях в колгоспі від початку його заснування. Мріяла стати вчителькою, але бажання так і не здійснилося.

Федір Трохимович – «сивий дід» – дуже опікувався онуком, самотужки освоївши грамоту, любив книжки, розповідав хлопчикові про минуле українського народу.

Запитання: Чи був щасливим Василько, зростаючи в оточенні бабусі та дідуся? Яке було ставлення Симоненка до батька?

Далі за цим же принципом поетапно розглядаємо кожен із чинників, який розкриває особистість Симоненка: його освіту, сферу діяльності, характер, кредо, а також додаємо емоційну розповідь вчителя про особисте життя і трагічну смерть.

Переходимо за лінком на ютуб і демонструємо одинадцятикласникам відео «Василь Симоненко «Що я можу сказати про себе?»»[1]

Запитання до бесіди:

- Що додало це коротке відео до інформації про Симоненка як особистість, яку ви почерпнули зі слайдів і розповідей про поета?
- Які риси характеру увиразнилися із почутого?
- Як ви охарактеризуєте голос та інтонацію поета: який сила, тембр, висота?
- Яке кредо поета?

Напрямок 6. Сучасні проблеми методики навчання української та зарубіжної літератури у закладах середньої освіти.

Наступний етап розгляду – це детальний аналіз поезії «Задивляюся у твої зіниці».

Учні слухають художнє читання поезії у виконанні вчителя (або підготовленого учня), потім – у записах відомих митців за гіперпокликаннями[4], читають вірш самостійно. Після обговорення емоційних вражень аналізуємо вірш, зокрема, за запитаннями:

- 1. Як ви вважаєте, який заклик прозвучав у поезії?
- 2. Схарактеризуйте образ України?
- 3. Які ключові образи в поезії?
- 4. Які епітети підкреслюють історичну долю України?
- 5. Яка роль метафор у поезії?
- 6. Чому автор використовує риторичні питання та оклики?
- 7. Над чим змушує замислитися В.Симоненко читача поезії «Задивляюся у твої зіниці?»
- 8. Розкрийте метафору перли в душу сію
- 9. Чи вдалося поету показати синівські почуття до своєї Батьківщини?
- 10. Віднайдіть рядок, в якому вказано ідею твору «Задивляюся у твої зіниці»?

Важливим моментом є обговорення музичних інтерпретацій цієї поезії, висловлювання власних вражень:

Який із музичних варіантів вірша сподобався більше? Чому?

Наступний етап уроку – розгляд та обговорення на репродукцій картин «Пробудження» І.Марчука[3] та «Блискавка» В.Зарецького.[2]

Підсумок проводимо у формі інтерактивної гри «Мікрофон» для створення колективного портрета поета. Запитання, адресоване одній частині класу: «Які риси визначають особистість Василя Симоненка?», другий – «Які риси визначають творчість Василя Симоненка?». Відповіді фіксуються на дошці(або на інтерактивній дошці). Після цього порівнюємо два «портрети» і

Напрям б. Сучасні проблеми методики навчання української та зарубіжної літератури у закладах середньої освіти.

виявляємо спільні риси: патріотизм, сміливість боротися за правду, волю, чесність.

Отже, використання ІКТ дало можливість повноцінно у культурологічному контексті опрацювати тему «Життя і творчість Василя Симоненка». Ми досягли мети, яку ставили перед собою: допомогли одинадцятикласникам пізнати В.Симоненка як яскраву особистість, як поета, що став легендою. Він виступив проти імперії зла, боровся і загинув як «витязь української поезії». Творчість Василя Симоненка надзвичайно важлива тепер, у часи українсько-російської війни, адже спонукає до сміливої громадянської позиції кожного українця, а сучасних митців – до створення нових пісень на його вірші.

Список використаної літератури

1. Василь Симоненко «Що я можу сказати про себе?» URL: <https://www.youtube.com/watch?v=0Chru3ccqII>
2. Зарецький В. Бліскавка. URL: <https://vseosvita.ua/user/id295286/blog/blyskavka-viktor-zaretskyi-85524.html>
3. Марчук І. Пробудження. URL: <http://surl.li/hbvbt>
4. Тарас Компаніченко та Святослав Силенко. Симоненко В. Задивляюсь у твої зіниці...» URL: https://www.youtube.com/watch?v=aQD_lgYhLZw
5. Українська література Програма для загальноосвітніх навчальних закладів/ 10–11 класи (рівень стандарту) URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv>

Напрям 6. Сучасні проблеми методики навчання української та зарубіжної літератури у закладах середньої освіти.

Хомич Людмила Олександрівна

здобувачка вищої освіти 4 року навчання за першим (бакалаврським) рівнем історико-філологічного факультету ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука», м. Рівне
Науковий керівник: к.пед.н., доц. Овдійчук Л.М.

ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ ЖИТТЯ І ТВОРЧОСТІ ОЛЕНИ ТЕЛІГИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ІКТ

Життя і творчість Олени Теліги за програмою з української літератури здобувачі середньої освіти вивчають у 7 класі у контексті теми «Ми – українці». Автори програми акцентують на постатях Олега Ольжича та Олени Теліги як на національних героях, лицарях духу, а також на романтичному максималізмі, силі духу, життєрадісності, шляхетності, патріотизмі, які були висловлені образним словом у їхніх поезіях. Життєвий шлях і поетичну спадщину Олени Теліги досліджували Т. Голембовська, М. Ільницький, С. Кириленко, Н. Миронець, О. Сінченко, М. Слабошпицький. Одне з останніх досліджень, яке автором кваліфіковано як «не біографія в чистому вигляді, а спроба просопографічного портрета [1], на основі вивчення архівних документів і консультацій з фахівцями, а також «літературних допусків» та інтуїтивних припущень, з метою максимального оживлення персонажів» здійснила письменниця Ірен Роздобудько.[4] Методичні аспекти вивчення цієї теми досліджували В. Гарник[1], Л. Овдійчук [3].

Методика вивчення біографії і віршів української поетки із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій ще не була предметом дослідження, що й зумовило вибір теми.

Мета нашого дослідження – представити особливості вивчення монографічного теми «Життя і творчість Олени Теліги» із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій.

Пропонуємо два уроки за цією темою. На першому уроці розглядаємо з учнями життєпис та окремі поезії, які відображають світ її захоплень та обдарування. Другий урок варто присвятити поетичним творам, які зазначено в програмі.

Урок, на якому вивчається біографія, побудований таким чином, що акцент робимо не стільки на датах, а на формуванні особистості поетки,

Напрям 6. Сучасні проблеми методики навчання української та зарубіжної літератури у закладах середньої освіти.

зокрема на родоводі, характері, захопленнях, обдаруваннях, світогляді, оточенні. Усі ці чинники репрезентовано через уривки з першоджерел у мультимедійній презентації з гіперпокликаннями. Листи Олени Теліги, спогади про неї використано з книги Теліга О. Листи. Спогади [5].

Роботу розпочинаємо з розгляду портрета письменниці та із завдання учням: «Опишіть портрет письменниці. Якою вона постає, на перший погляд?»

Зачитування спогадів про зовнішність письменниці.

Головне в біографії письменника, на що робиться акцент:

Сім'я. Народилась в інтелігентній українській родині: батько Іван Опанасович Шовгенів — відомий учений (викладав у Московському інженерному училищі), інженер-гідротехнік, закінчив Інститут інженерів шляхів сполучення в Петербурзі.

Мати — Юліянія (Уляна) Нальянч-Качковська, вчителька, походила з Поділля, з давньої української православної священицької родини, що мала білоруське коріння, закінчила Бестужевські курси в Петербурзі.

Знайомство з портретом батька письменниці. Запитання: Який вигляд має чоловік? Які риси характеру притаманні йому, на перший погляд?

Освіта. Навчалась в Петербурзі. У 1918, після переїзду до Києва, навчалася в Жіночій гімназії Олександрії Дучинської. Розмовляла російською мовою до моменту, коли на одному із зібрань в Народному Домі, де були присутні російські емігранти-монархісти, пролунали образливі випадки проти української мови. Олена одразу ж знайшла в собі мужність, щоб безкомпромісно заявити: "Ви хаами! Та собача мова - моя мова! Мова мого батька і моєї матері. І я вас вже більше не хочу знати". Запитання: Як вплинула сім'я на життя письменниці, її світогляд та характер? Чому? Чи впливають батьки на ваші захоплення? Чи грає важливу роль вплив батьків на формування людини у суспільстві? Як освіта вплинула на життя письменниці, її світогляд та характер? Чому? Яку роль грає освіта у житті кожної людини?

Вдача і характер. Характерним було поєднання «найкращої жіночності і найкращої мужності». Була гранично безкомпромісною. Слово ніколи не розходилося з ділом. Ідеалістка за натурою. «Ніколи і нічого не робила наполовину». Запитання: Тож якою для вас постала письменниця? Спробуйте описати її одним словом. Які риси характеру Олени Теліги притаманні вам?

Напрямок 6. Сучасні проблеми методики навчання української та зарубіжної літератури у закладах середньої освіти.

Кредо - «Наша смерть навчить інших, як їм треба жити». Запитання: Які з наведених висловів, на вашу думку, найбільше відповідають характерові поетки? Який вислів ви обрали б для себе як девіз у житті? Який із висловів відображає долю письменниці?

Обдарування і захоплення. Певний час захоплювалася стрільбою в ціль і досить добре опанувала цей «спорт», вважала, що світ став тривожнішим і за націю колись доведеться битися зі зброєю в руках. У листах поетеса звіряється: "Вишиваю, шию, трохи читаю. Захоплююся стрільбою в ціль. З кожним днем стріляю все краще і краще". Найбільше любила танці і вміла просто мистецьки їх виконувати. Разом з чоловіком були осередком танцювального колективу В. Авраменка. Показ відео танцю танго. Запитання: Яке хобі Олени Теліги вам імпонує? Яке хобі найбільше відображає її оптимізм і любов до життя як характерні риси вдачі? Які ваші улюблені заняття? Яке зі своїх обдарувань ви б хотіли розвивати?

Смерть. Із вірою в те, що її народ не зламати, вона попрямувала у свою останню дорогу. Олена разом із чоловіком Михайлом Телігою та Іваном Рошком-Ірлявським були арештовані. В будинку київського гестапо Олена сиділа в камері 34, на стіні якої написала свої останні безсмертні слова: «Тут сиділа і звідси йде на розстріл Олена Теліга». Олену Телігу нацисти розстріляли в Бабиному Яру 22 лютого 1942 року. Запитання: Чи справедливо винесли вирок Олені Телізі? Яке ставлення у вас сформувалось до письменниці? Що вам не сподобалося в Олені Телізі? У чому вам хотілося бути схожими на неї?

Завдання «Асоціативна квітка “Олена Теліга як жінка”».

Запитання: Чи змінюють людину, на вашу думку, екстремальні ситуації? Чи повинна людина мати тверду позицію в тяжкі часи? Які риси характеру повинні проявитися в людині у часи випробовувань? Які риси характеру ви б хотіли мати?

Олена Теліга захоплювалася танцями. Частина своєї творчості присвятила саме цій темі. Читання вірша «Танго».

Вправа «Мікрофон». Продовжити речення: Мене вразило в особистості Олени Теліги... . Сильна душа – це Справжнє життя для Олени Теліги – це ...

Запитання: Які якості Олени Теліги ви хотіли б мати? Чого не вистачає нашому світу щоб жити краще?

Напрям 6. Сучасні проблеми методики навчання української та зарубіжної літератури у закладах середньої освіти.

Детальний аналіз поезії «Сучасникам»

— Спробуємо проаналізувати поезію Олени Теліги «Сучасникам».

а) Бесіда про те, на що нашттовхує назва поезії.

— А тепер давайте поговоримо про патріотичність Олени Теліги та її любов до Батьківщини.

Запитання до бесіди:

Ви вже ознайомились із життям Олени Теліги. Отож, чи була вона патріоткою?

В чому саме проявилась її патріотичність?

Які враження справила на вас ця особистість?

Як ви думаєте, про що може бути цей вірш?

Який «заповіт» могла б залишити нам Олена Теліга?

б) Виразне читання поезії «Сучасникам»

— А тепер давайте послухаємо запис цього вірша. Слухайте уважно і задумайтесь, що хотіла сказати Олена Теліга цим віршем.

в) Прослуховування запису.

г) Самостійне читання поезії учнями (мовчки).

— А зараз ще раз прочитайте поезію мовчки, звертаючи увагу на особливість побудови вірша та використання художніх засобів.

Запитання до бесіди:

1. Як ви вважаєте, що змусило О.Телігу звернутися до сучасників?
2. Чи можна назвати цей вірш зверненням, закликом?
3. Визначте тему поезії.
4. Якими рядками висловлено ідею твору?
5. Проти чого виступає О. Теліга цією поезією?
6. Як О.Теліга передає у творі свою зневагу до ворогів рідного краю?

Напрям 6. Сучасні проблеми методики навчання української та зарубіжної літератури у закладах середньої освіти.

7. Якими традиційними в нашому фольклорі та художній літературі образами послуговується авторка?

8. Що вони символізують?

9. Назвіть і проаналізуйте тропи, використані поетесою у вірші.

10. Схарактеризуйте образ ліричної героїні.

11. Як у вірші розкривається особистість митця?

12. Над чим змушує замислитися О.Теліга читача поезії «Сучасникам»?

Наступне завдання учням – визначити художні особливості або скласти паспорт-характеристику вірша О. Теліги «Сучасникам». Знайдіть художні засоби та поясніть для виявлення яких емоцій вони слугують?

- Змалюйте психологічний портрет ліричної героїні вірша «Сучасникам».

- Як ви вважаєте, чи могла доля О. Теліги скластись інакше?

Пояснення незрозумілих висловів.

— Давайте спробуємо разом пояснити значення таких виразів:

«щастя з гострим болем», «Палити серце в хуртовині сніжній», «Купати душу у холодній зливі».

Як ви їх розумієте?

Для чого вони служать і що підкреслюють?

Підсумок проводимо у формі інтерактивної гри «Мікрофон» для створення колективного портрета поетки. Запитання, адресоване одній частині класу: «Які риси визначають особистість Олени Теліги?», другій – «Які риси визначають творчість Олени Теліги?» Відповіді фіксуються на дошці (або на інтерактивній дошці). Після цього порівнюємо два «портрети» і виявляємо спільні риси: безкомпромісність, романтичний максималізм, шляхетність, сміливість, волю до боротьби, патріотизм, національну самосвідомість, оптимізм.

Опрацювавши тему «Життя і творчість Олени Теліги» із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій, ми досягли мети, яку ставили перед собою: у контексті загальної теми «Ми – українці» допомогли семикласникам

Напрям 6. Сучасні проблеми методики навчання української та зарубіжної літератури у закладах середньої освіти.

пізнати О. Телігу як яскраву харизматичну особистість, лицаресу духу, національну героїню, зрозуміти художньо-естетичну цінність її поезії, сприяли формуванню патріотизму, оптимістичного погляду на життя, створенню і дотриманню кодексу честі. Ця тема надзвичайно важлива тепер тому, що сьогодні, усім нам доводиться переживати те, проти чого виступила, боролась і героїчно загинула Олена Теліга та її побратими: проти Абсолютного зла, яке втілювали завойовники різних мастей. Історія повторюється. Війна, Україна, нацисти. 81 рік тому нацисти стратили у Бабиному Яру майже 34 тисячі євреїв, а загалом у цьому місці загинули понад 100 тисяч українців, євреїв, ромів та людей інших національностей. Сучасна війна не оминула й місце спільної скорботи українського та єврейського народів – 1 березня 2022 року одна з ворожих ракет поцілила в районі Бабиного Яру. Як і 80 років тому, сьогодні ми боремось за нашу ідентичність, свободу, мир та спокійне життя. І, як Олена Теліга, повинні боротись до кінця. Вона змогла власним прикладом показати нам патріотизм, любов та силу волі, якою боролась до кінця, віддавши за це власне життя. Дмитро Донцов так характеризував Олену Телігу: “З’явилась вона, спалахнула і згоріла на тяжкім та сірім, потім криваво-червонім небі війни й революції, неначе блискуча зірка, лишаячи яскраве світло по собі, яке палахкотітиме нащадкам”.[2, с.8] І справді, палахкотить!

Список використаної літератури

1. Гарник В. Конспект уроку з української літератури для 7 класу. Олена Теліга.URL: <https://urok-ua.com/konspekt-uroku-z-ukrayinskoyi-literaturi-dlya-7-klasu-olena-teliga/>(дата звернення 08.05.2023)
2. Донцов Д. Поетка вогненних меж Олена Теліга. Торонто: [б.в.], 1953. 95 с.URL: <http://surl.li/gwjou> (дата звернення 08.05.2023)
3. Овдійчук Л. М. Поетеса із легіону безсмертних. Українська література у загальноосвітній школі. 2010. №3. С.15-17.
4. Роздобудько ІренНеймовірна. Ода до радості. Роман. Київ : Нора-Друк, 2022. 368 с.URL: <https://books.nora-druk.com/neimovirna-uryvok/> (дата звернення 08.05.2023)
5. Теліга О. Листи. Спогади. Упорядник Надія Миронець. К.: Видавництво імені Олени Теліги, 2003. 400с.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Упорядники

Овдійчук Лілія Миколаївна,

кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри української мови та літератури

Приватного вищого навчального закладу «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка

Степана Дем'янчука»

Брильова Лариса Євгеніївна,

старший викладач кафедри української мови та літератури

Приватного вищого навчального закладу «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка

Степана Дем'янчука»

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА ЛІНГВОДИДАКТИКИ

Збірник тез виступів учасників
студентської науково-практичної конференції

м. Рівне, 18 травня 2023 р.

До 30-річчя Приватного вищого навчального закладу «Міжнародний економікогуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука»